

**Local
community**

Cooperation

Volunteers

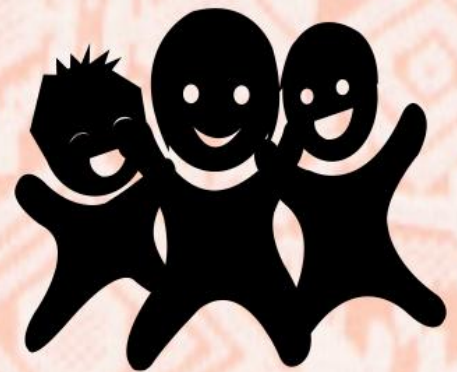

A LIFE CHANGING EXPERIENCE?

**HET PERSPECTIEF VAN
VRIJWILLIGERSEN
LOKALE BETROKKENEN OP
VRIJWILLIGERSTOERISME
IN QUETZALTENANGO**

Guatemala

**MARJOLEIN BEISHUIZEN
TESSA BREGMAN**

A Life Changing Experience?

Het perspectief van vrijwilligers en lokale betrokkenen op
vrijwilligerstoerisme in Quetzaltenango

Universiteit Utrecht

Marjolein Beishuizen

3958604

M.C.Beishuizen@students.uu.nl

Tessa Bregman

4001958

T.I.Bregman@students.uu.nl

Begeleidster: Marie-Louise Glebbeek

Culturele Antropologie, 26 juni 2015.

21.979 woorden

Inhoudsopgave

Voorwoord	6
1. Inleiding	8
1.1 De betekenis van vrijwilligerstoerisme	9
1.2 Een kwalitatief onderzoek in Quetzaltenango	11
2. Een conceptuele afbakening van vrijwilligerstoerisme	14
2.1 Toerisme en alternatieve vormen van toerisme	14
2.1.1 Kritiek op toerisme en de opkomst van alternatief toerisme	15
2.1.2 Vrijwilligerstoerisme	16
2.2 De vrijwilligerstoeristen	17
2.2.1 Vrijwilligerstoeristen: Wie zijn het?	17
2.2.2 Classificatie van vrijwilligers	18
2.3 Vrijwilligerstoerisme en lokale betrokkenen	20
2.3.1 Houdingen van lokale betrokkenen tegenover vrijwilligerstoerisme	20
2.3.2 Relatie tussen lokale betrokkenen en vrijwilligerstoeristen	21
2.4 Voor- en nadelen van vrijwilligerstoerisme	22
2.4.1 Groeiende kritiek	22
2.4.2 Negatieve gevolgen van vrijwilligerswerk met kinderen	24
3. Vrijwilligerstoerisme in Quetzaltenango, Guatemala	26
3.1 Toerisme in Guatemala	26
3.2 Alternatief toerisme in Guatemala	27
3.3 Quetzaltenango en vrijwilligerstoerisme	28
4. Vrijwilligerstoerisme in het perspectief van lokale betrokkenen	32
4.1 Motivaties voor het ontvangen van vrijwilligerstoeristen	33
4.1.1 Aandacht en assistentie	33
4.1.2 'Vrijwilligerscultuur'	35
4.1.3 Rijke buitenlanders	37
4.2 Verwachtingen versus ervaringen	38
4.2.1 Ervaring vereist?	38
4.2.2 Spaans	40

4.2.3 <i>Caring relationships</i>	41
4.2.4 <i>Equal relationships</i>	44
4.3 De betekenis van de komst van vrijwilligerstoeristen	45
4.3.1 Effecten van de commodificatie van vrijwilligerstoerisme	46
4.3.2 Kinderen als toeristische attractie?	47
5. Vrijwilligerstoerisme in het perspectief van vrijwilligerstoeristen	50
5.1 Altruïsme versus eigenbelang	51
5.1.1 Verwachting versus realiteit	54
5.2 Taken en samenwerking door de ogen van vrijwilligers	57
5.2.1 Taken, verantwoordelijkheidsgevoel en zelfstandigheid	57
5.2.2 Samenwerking en communicatie	60
5.3 De betekenis van de bijdrage	62
5.3.1 Vrijwilligerstoerisme, afhankelijkheid en hechtingsproblemen	63
6. Conclusie: De perspectieven van vrijwilligers en lokale betrokkenen naast elkaar	66
6.1 Discussie	67
6.1.1 Communicatie en samenwerking	67
6.1.2 Onderlinge relaties	68
6.1.3 Verwachting	70
6.1.3.1 Tussenorganisaties	70
6.1.3.2 Websites en promotie van de lokale projecten	71
6.1.4 Nadelige effecten op de lange termijn	71
6.1.4.1 Vrijwilligerstoerisme en kinderen	72
6.2 Tot slot	73
Literatuurlijst	76
Bijlage 1: Resumen en Español	82
Bijlage 2: Consejos para los cuatro proyectos	86
Bijlage 3: Tips for volunteers working with children	100

Voorwoord

“Goed geregeld, dames. In plaats van zwoegen in de bieb gaan jullie je thesis schrijven in Guatemala. Ik ben jaloers!”¹

Na twee maanden van voorbereiding in Nederland, mochten we op 23 januari dan eindelijk vertrekken naar Guatemala om onze veldwerkperiode te starten. We hadden allebei de wens om een onderzoek uit te voeren dat niet alleen dient voor ons eigen afstuderen, maar ook relevant is voor de lokale projecten die we wilden onderzoeken. We wisten alleen nog niet welke projecten dit zouden zijn. In Quetzaltenango kwamen we al snel in contact met Caras Alegres, EDELAC, MatiGol en Fundal. Deze projecten hebben ons met open armen ontvangen en hebben voor ons gedurende twee maanden een omgeving gevormd waar wij veel hebben geleerd over vrijwilligerstoerisme, maar ook over het uitvoeren van een onderzoek. We hopen van harte dat we de projecten hier informatie voor terug kunnen geven waar zij iets aan hebben. Ten slotte hebben we zelf ook een hele mooie ervaring opgedaan en willen we de vier projecten hier nogmaals voor bedanken.

In het speciaal gaat onze dank uit naar Irma, Seis en Pyppo, voor hun grote betrokkenheid bij ons onderzoek. Alle vrijwilligers willen we bedanken voor hun openhartigheid en enthousiasme en vrijwilligersorganisatie Commundo voor de mogelijkheid om hun groepen vrijwilligers te onderzoeken. Ons lieve gastgezin zijn we erg dankbaar, dankzij hen voelden we ons helemaal thuis in Quetzaltenango.

Marie-Louise Glebbeek bedanken we voor alle hulp tijdens de afgelopen acht maanden. Door haar tijd en betrokkenheid bij het proces hebben we onze thesis tot een hoger niveau weten te brengen en dankzij haar kunnen we zeggen dat we heel trots zijn op het eindresultaat dat u nu in uw handen heeft. Daarnaast willen we Gerdien Steenbeek bedanken, die precies op het goede moment bij ons langskwam in Guatemala en ons een flinke duw in de goede richting heeft gegeven.

Onze familie, vrienden en geliefden hebben ons ook ontzettend gesteund gedurende dit hele project. In het bijzonder willen wij onze moeders, Joosje en Renny, en oom Iñaki bedanken, die veel tijd gestoken hebben in het lezen en verbeteren van onze thesis.

¹ Sms-bericht Jaap op 23/01/2015

² Veldwerkaantekeningen en aantekeningen focusgroep van Marjolein op 26/03/2015

Ten slotte willen we de opleiding Culturele Antropologie in Utrecht bedanken voor het bieden van deze unieke mogelijkheid. Zoals Marjoleins broer vlak voor vertrek sms'te: een beter bachelor project hadden we ons niet kunnen voorstellen.

1. Inleiding

De kledingverkoop bij kinderproject Caras Alegres lijkt tot een einde te lopen, de rij met Guatemalteekse gezinnen is weg. De tafels liggen echter nog vol met kleding. 'Ik dacht echt dat het drukker zou zijn', zegt een vrouw van eind twintig tegen een groep van negen verveeld kijkende, blonde, jonge meiden. Ze geven aan er klaar mee te zijn en naar huis te willen. De vrouw antwoordt dat hoogstwaarschijnlijk nog wel wat mensen komen, dus dat ze liever nog even wat hulp heeft en de meiden druipen af met een chagrijnig gezicht. Met een aantal ga ik in een met tekeningen versierd klaslokaal zitten om te bespreken wat ze van de drie weken vrijwilligerswerk vonden. Een meisje met een hoge strakke staart op haar hoofd en een kort rokje aan zegt: 'Ik had het gevoel dat ik helemaal niets kon doen. In de groep waar ik werkte waren meer vrijwilligers dan baby's. Ik heb wel gevraagd wat ik kon doen, toen zeiden ze dat ik in de keuken mocht werken. In Denemarken werk in ook al in de keuken, dat ga ik hier dus echt niet doen'².

Bovenstaand vignet geeft een kijkje in de laatste werkdag van een groep Deense vrijwilligsters. Hun vrijwilligerswerk bij Caras Alegres is deel van een georganiseerde groepsreis door Midden-Amerika voor jongeren met een tussenjaar. Het combineren van reizen met vrijwilligerswerk wordt de laatste tien jaar steeds populairder onder Westerse toeristen en met name onder jongeren. Deze trend wordt vrijwilligerstoerisme genoemd. Vrijwilligerstoeristen zijn volgens Wearing (2001:1) "those tourists who, for various reasons, volunteer in an organised way to undertake holidays that might involve aiding or alleviating the material poverty of some groups in society, the restoration of certain environments or research into aspects of society or environment". Het helpen van mensen of het milieu staat dus centraal bij deze vorm van toerisme. Dat het doen van vrijwilligerswerk in het buitenland toch op de eerste plaats een toeristische ervaring, een *holiday*, is, blijkt ook uit bovenstaand vignet. Het vrijwilligerswerk is onderdeel van het leren kennen van een ander land en een andere cultuur en wordt vaak gezien als een gemakkelijke ervaring.

De opkomst van vrijwilligerstoerisme maakt deel uit van een bredere ontwikkeling in de toerismesector, waarin alternatieve en duurzamere vormen van toerisme een steeds

² Veldwerkaantekeningen en aantekeningen focusgroep van Marjolein op 26/03/2015

groter onderdeel vormen. Hoewel vrijwilligerstoerisme werd beschouwd als geschikt antwoord op de kritieken op het consumptieve karakter en de negatieve gevolgen voor de ontvangende samenleving van toerisme, ontvangt het sinds de zomer van 2014 precies dezelfde kritieken. Zo bracht de Nederlandse documentairemaakster Eline Bodbijl³ een documentaire uit over Cambodjaanse weeshuizen, waar drie op de vier kinderen eigenlijk geen wees is. Eigenaars van weeshuizen rijden met vrachtwagens langs dorpen om kinderen op te halen, om de weeshuizen waar Westerse vrijwilligers op af komen te vullen. Een krantenkop in de NRC van oktober 2014 luidde: “Vrijwilligerswerk is een industrie geworden. *Voluntourism*, heet dat”⁴. Hierin wordt aangekaart dat de gevolgen van vrijwilligerswerk niet altijd te overzien zijn, ook al zijn de intenties van een vrijwilliger nog zo goed. Zo wordt beschreven dat vrijwilligerstoerisme vaak stereotype beelden van een andere cultuur versterkt en dat vrijwilligers regelmatig deelnemen aan projecten waarvoor zij niet gekwalificeerd zijn, waardoor hun werk van slechte kwaliteit is. Unicef is in hetzelfde najaar een campagne gestart, met de naam: “Children are not Tourist Attractions”⁵. In deze campagne wordt uitgelegd dat vrijwilligerswerk in een weeshuis schadelijke gevolgen voor de lokale samenleving kan hebben. Naar aanleiding van deze uitingen in de media is een hevige discussie ontstaan. Veel gestelde vragen zijn “Kunnen we dan helemaal niet meer helpen?” en “Gaan vrijwilligers echt om te helpen of voor zichzelf?” Dit heeft geresulteerd in het altruïsme versus eigenbelang debat. Dit debat draait om de vraag of vrijwilligerstoerisme een vorm is van ontwikkelingswerk, of simpelweg een nieuwe vorm van toerisme, waarbij het niet zozeer draait om de ontwikkeling van de ontvangende samenleving, maar om de ontwikkeling of het vermaak van de vrijwilliger.

1.1 De betekenis van vrijwilligerstoerisme

In de wetenschap speelt dit vraagstuk ook een belangrijke rol binnen de discussie rondom vrijwilligerstoerisme. Veel wetenschappelijke kritiek is echter nog niet geleverd op de effecten van vrijwilligerstoerisme. De meeste literatuur is namelijk gefocust op de kant van de vrijwilligerstoeristen - hun identiteit, gedrag, persoonlijke ontwikkeling, motivaties en al

³ <http://elinewonders.nl/2014/04/18/weeshuis-toerisme/> Laatst bezocht op 04/01/2015

⁴ <http://www.nrc.nl/next/van/2014/oktober/31/vrijwilligerswerk-is-een-industrie-geworden-volun-1433406>
Laatst bezocht op 04/01/2015

⁵ <http://www.thinkchildsafes.org/thinkbeforevisiting/> Laatst bezocht op 04/01/2015

dan niet altruïstische waarden (Gray en Campbell 2007:464). De ervaring van vrijwilligerstoeristen blijkt onder andere positief voor hun ontwikkeling van cultuurbegrip en wordt soms zelfs een *“life changing experience”* genoemd (Wearing et al. 2008; Lyons en Wearing 2008:3). Hoewel de motivaties van de vrijwilligers vaak bestudeerd zijn, is hierbij bijna nooit gekeken naar de invloed die deze hebben op de bijdrage die vrijwilligers leveren aan de ontvangende samenleving. Naar de effecten van vrijwilligerstoerisme op ontvangende samenlevingen in het algemeen en de *experience* van lokale betrokkenen is nauwelijks onderzoek gedaan. Dit zou juist het belangrijkste vraagstuk moeten zijn, als je kijkt naar de intenties waarmee vrijwilligerstoerisme is ontstaan en de maatschappelijke kritieken die geuit worden. Vormt vrijwilligerstoerisme echt een duurzaam alternatief voor consumptief toerisme, met positievere effecten voor de ontvangende samenleving? Wij willen een bijdrage leveren aan het opvullen van dit hiaat in de literatuur.

We hebben ons niet alleen op de ontvangende samenleving gericht, omdat we uit de weinige literatuur over dit vraagstuk hebben geleerd dat juist de relaties tussen de ontvangende samenleving en vrijwilligerstoeristen invloed hebben op de effecten van het vrijwilligerstoerisme. Bovendien is het interessant om de ideeën van de lokale betrokkenen over de bijdrage van de vrijwilligers te vergelijken met het beeld dat de vrijwilligers hier zelf van hebben. Om deze redenen hebben wij een comparatief onderzoek uitgevoerd, met het doel bij te dragen aan een breed inzicht in de betekenis van vrijwilligerstoerisme. Tessa heeft zich verdiept in het perspectief van lokale betrokkenen op vrijwilligerstoerisme en Marjolein in het perspectief van vrijwilligerstoeristen. Onder beide groepen hebben we dezelfde vraag onderzocht:

Wat is de inhoud en betekenis van de bijdrage die vrijwilligerstoeristen leveren aan lokale projecten in de stad Quetzaltenango in Guatemala?

Om deze vraag te beantwoorden hebben we vier lokale projecten bestudeerd. We hebben aandacht besteed aan de motivaties van vrijwilligerstoeristen en die van de lokale projecten om met hen te werken en aan de verwachting van beide groepen. Deze hebben we vervolgens vergeleken met werkelijke ervaringen met het vrijwilligerswerk en ideeën over de effecten hiervan. Het contact en de samenwerking tussen beide groepen hebben zowel bevraagd als geobserveerd. De resultaten van ons onderzoek kunnen niet alleen bijdragen aan het opvullen van het genoemde hiaat in de theorie, maar ook lokale projecten helpen bij

het verbeteren van de effectiviteit van vrijwilligerstoerisme. We hopen dat ons onderzoek organisaties kan motiveren om te zorgen dat vrijwilligerstoerisme minder commercieel wordt en zo meer positieve effecten heeft op lokale samenlevingen. Aan de vier onderzochte projecten hebben we aanbevelingen gegeven over het effectief inzetten van vrijwilligerstoeristen (zie bijlage 2) en voor vrijwilligerstoeristen hebben we een lijst gemaakt met tips voor het leveren van een positieve bijdrage (zie bijlage 3). We hebben gemerkt dat ons onderzoek zowel lokale medewerkers als vrijwilligerstoeristen aan het denken heeft gezet en met een andere blik heeft laten kijken naar aspecten van vrijwilligerstoerisme.

1.2 Een kwalitatief onderzoek in Quetzaltenango

Quetzaltenango, de tweede stad van Guatemala die ook wel Xela wordt genoemd, bleek voor ons de perfecte locatie om vrijwilligerstoerisme te bestuderen. Een groot deel van de toeristen die in Xela verblijven, zijn hier voor vrijwilligerswerk. Grofweg de rest studeert aan één van de vele Spaans scholen, die vaak ook vrijwilligerswerk aanbieden. Daarnaast kunnen toeristen op veel andere manieren in contact te komen met ontwikkelingsprojecten. De meeste projecten in Xela werken met kinderen, vrouwenempowerment of gezondheidszorg. Veel studenten – met name van geneeskunde – doen hier vrijwilligerswerk of stage voor hun opleiding. Wij hebben ons echter gericht op vrijwilligers die niet als deel van hun studie, maar als deel van hun reis vrijwilligerswerk doen. Onder deze vrijwilligerstoeristen bleek werken met kinderen het meest populair. De projecten Caras Alegres, EDELAC, MatiGol en Fundal hebben we als onderzoeklocatie gekozen vanwege het grote aantal vrijwilligerstoeristen dat daar aanwezig was gedurende onze onderzoeksperiode. Deze projecten werken alle vier met kinderen. Twee houden zich daarnaast bezig met de empowerment van moeders.

We hebben halverwege het veldwerk besloten om ons tijdens de tweede helft van de dataverzameling te focussen op twee van de vier projecten, Caras Alegres en MatiGol. Deze focus maakte het mogelijk om deze projecten echt uit te diepen, veel aanwezig te zijn, beter rapport op te bouwen en de kwaliteit van onze data te waarborgen. Daarvoor hebben we aan de kwantiteit van data moeten inleveren bij de EDELAC en Fundal. De keuze voor Caras Alegres en MatiGol had onder meer te maken met onze interesse in de verschillende positieve en negatieve aspecten van de samenwerking met vrijwilligers die we bij deze

projecten herkenden en de belangstelling die de directies van beide projecten toonden in ons onderzoek en het verbeteren van deze samenwerking.

We hebben onze data verzameld door middel van participerende observatie, informele, open en semi- gestructureerde interviews, focusgroepen en analyse van bestaande bronnen. De informatie voor vrijwilligers uit bestaand promotiemateriaal van de projecten hebben we vergeleken met de werkelijke verwachtingen en taken die lokale medewerkers noemen. Daarnaast heeft de analyse van de bestaande bronnen ons gewezen op nieuwe thema's en vragen. We hebben één focusgroep met de Deense vrijwilligers gehouden, om de groepsdynamiek mee te nemen in de data. We hebben de meeste tijd besteed aan participerende observatie, informele en formele interviews. Formele interviews bleken de meeste data op te leveren, doordat informanten hier vaak de tijd voor namen en we meer ruimte hadden om het gesprek te leiden en dieper op verschillende onderzoeksthema's in konden gaan dan in informele interviews.

Toch waren zowel informele interviews als participerende observatie essentieel voor het inzicht in belangrijke interviewthema's, het begrijpen van verhalen en ideeën en het vergelijken hiervan met observaties uit de praktijk. Daarom zijn we veel aanwezig geweest bij de projecten. Met name in het begin hebben we zelf ook vrijwilligerswerk gedaan en geparticipeerd in situaties met zowel lokale medewerkers als vrijwilligerstoeristen, zodat we niet alleen de houdingen en activiteiten van onze eigen onderzoeksgroep, maar ook de onderlinge samenwerking en communicatie konden observeren. In het begin werden we hierdoor vaak gezien als vrijwilligerstoeristen door informanten, ook al hadden we hen geïnformeerd over ons onderzoek. Om *informed consent* te waarborgen, hebben we in het begin een Spaanse samenvatting over ons onderzoek gegeven aan de directies van de projecten, die ons doel duidelijker bleek over te brengen dan onze gesprekken met de directies en medewerkers, en bleven we onze informanten er later ook aan herinneren dat we onderzoekers waren.

Aan de ene kant was het een voordeel dat de lokale betrokkenen gewend waren aan contact met buitenlanders en over het algemeen een positieve houding bleken te hebben tegenover westerse jongeren. Hierdoor werden we met open armen ontvangen en werden we niet gek aangekeken als we moeite hadden met de taal. Het feit dat wij door lokale betrokkenen vaak als gelijk aan de vrijwilligers werden gezien, maakte het aan de andere kant moeilijk om in acht weken bij alle Guatemalteekse informanten geheel door sociaal

wenselijkheid heen te prikken in gesprekken over de vrijwilligerstoeristen. Hoewel dit bij sommigen beter is gelukt dan bij anderen, werkte het om niet alleen formele interviews te houden, maar juist ook veel te observeren en informele gesprekken te houden. Voor het opbouwen van rapport met de vrijwilligerstoeristen was het alleen maar een voordeel dat we zelf ook westerse jongeren zijn. Zij stonden open om te vertellen over hun ervaringen in interviews, maar met hen bleek het desondanks ook moeilijk om kritisch te reflecteren op hun werk. Ze bleken het soms moeilijk te vinden om vragen te beantwoorden, omdat ze over sommige thema's nog nooit hadden nagedacht. Hiervoor was het ook belangrijk om in te kunnen gaan op observaties en eerdere opmerkingen tijdens de interviews.

Alle informanten die niet hebben aangegeven dat hun naam mag worden gebruikt, zijn geanonimiseerd. De namen van de projecten hebben we met toestemming van de directies niet geanonimiseerd. Onze thesis is opgedeeld in zes hoofdstukken. In hoofdstuk 2 zetten we theorieën en centrale begrippen uiteen binnen het debat over vrijwilligerstoerisme. Deze centrale begrippen zijn toerisme en alternatief toerisme, kenmerken en motivaties van vrijwilligerstoeristen, houdingen van lokale betrokkenen tegenover vrijwilligerstoerisme, onderlinge relaties en voor- en nadelen van vrijwilligerstoerisme. Deze thema's plaatsen we in hoofdstuk 3 in de context van Guatemala en Quetzaltenango en vormen de benodigde achtergrondinformatie voor onze empirische data. In hoofdstuk 4 gaat Tessa in op het perspectief van lokale betrokkenen uit het veld op vrijwilligerstoerisme en in hoofdstuk 5 gaat Marjolein in op het perspectief van de vrijwilligerstoeristen uit het veld. Beide perspectieven komen samen in hoofdstuk 6, waar ze ons leiden naar aanbevelingen voor het optimaliseren van vrijwilligerstoerisme en naar het antwoord op de centrale vraag.

2. Een conceptuele afbakening van vrijwilligerstoerisme

In dit theoretisch kader beginnen we met het bespreken van toerisme in het algemeen, om daarna toe te spitsen op alternatieve vormen van toerisme en vrijwilligerstoerisme in het bijzonder. We behandelen de belangrijkste concepten binnen vrijwilligerstoerisme, zoals het altruïsme versus eigenbelang debat en de relaties tussen vrijwilligerstoeristen en lokale betrokkenen. We werken toe naar de verschillende gevolgen die vrijwilligerstoerisme kan hebben volgens de theorie en laten zien dat deze afhankelijk zijn van motivaties van vrijwilligers, relaties tussen vrijwilligers en lokale betrokkenen en het beleid van tussenorganisaties. Onder de noemer tussenorganisaties vallen bij ons de bemiddelaars tussen de vrijwilligerstoerist en de lokale samenleving, die hier vaak veel geld mee verdienen. De theorieën en concepten die we in dit hoofdstuk bespreken, verbinden we in de empirische hoofdstukken met onze onderzoeksresultaten, om deze resultaten op hun beurt weer te plaatsen in het wetenschappelijke debat rondom vrijwilligerstoerisme.

2.1 Toerisme en alternatieve vormen van toerisme

(Tessa)

Binnen de antropologie vormt toerisme een belangrijk onderzoeksthema. Tot de jaren zeventig werd toerisme meestal bestudeerd als onderdeel van het leven van de onderzochte samenleving, daarna ook als specifieke focus van onderzoek. Sindsdien is het besef van de grote relevantie van toerisme voor antropologen gegroeid (Stronza 2001:263-264; Chambers 2005:27). Toerisme komt voor in bijna alle, of misschien wel alle, samenlevingen en beïnvloedt het leven van bijna alle mensen. Het heeft een sterke economische invloed en kan ontwikkeling en sociale verandering teweegbrengen. Bovendien brengt toerisme op grote schaal mensen van verschillende culturele achtergronden in contact, waardoor het voor antropologen in het bijzonder interessant is (Stronza 2001:263-265). Toerisme is door verschillende auteurs (Graburn 1989; Turner en Turner 1978 in Stronza 2001:266) een rituele activiteit genoemd, die net als andere rituelen belangrijke waarden van een samenleving (zoals persoonlijke ontwikkeling) reflecteert en mensen liminaliteit biedt. Toerisme laat mensen namelijk 'ontsnappen' aan de tijd en structuur van het dagelijkse leven (Stronza 2001:266).

Het algemene perspectief van antropologen op toerisme is in de loop der jaren

veranderd. Waar toerisme een aantal decennia geleden werd beschouwd als het binnendringen van het westen in grotendeels passieve lokale gemeenschappen, wordt het nu gezien als een complexe praktijk die op verschillende manieren wordt vormgegeven door verschillende belanghebbenden en waarbij agency en gastvrijheid centraal staan (Chambers 2005:27). De manier waarop lokale gemeenschappen actief omgaan met toerisme vormt echter een hiaat in de antropologische literatuur (Stronza 2001:273). Uit de weinige literatuur die bestaat over dit thema, blijkt dat het bestuderen van de wisselwerking tussen toeristen en ontvangende samenleving belangrijk is om inzicht te kunnen krijgen in de complexe praktijk die toerisme is (Evans-Pritchard 1989; Howell 1994 in Stronza 2001:273).

2.1.1 Kritiek op toerisme en de opkomst van alternatief toerisme

Hoewel sommige literatuur positief is over de impact van toerisme, met name op economisch gebied (Crick 1989; Schwartz 1997 in Stronza 2001:268), is de kritiek op de effecten van toerisme voor ontvangende samenlevingen gegroeid sinds de jaren tachtig (McIntosh en Zahra 2007). Toerisme zou bijvoorbeeld afhankelijkheid stimuleren, doordat het mensen aanmoedigt om zelfvoorzienende werkzaamheden te vervangen door financieel aantrekkelijke toeristische werkzaamheden. Daarnaast zou niet iedereen binnen de ontvangende samenleving evenveel profiteren van toerisme, waardoor ongelijkheid en sociale stratificatie versterkt worden (Stronza 2001:269). Op andere aspecten van toerisme, zoals het consumptieve karakter, de objectificatie van bestemmingen en de ecologische gevolgen, is ook kritiek geleverd (McIntosh en Zahra 2007). De kritiek heeft geleid tot een toenemende wetenschappelijke en maatschappelijke interesse in alternatieve vormen van toerisme (Lyons en Wearing 2008:5).

Alternatief toerisme is een verzamelnaam voor toeristische ervaringen die op sociaal en ecologisch gebied duurzamer zijn dan het consumptieve massatoerisme (Lyons en Wearing 2008:5). Veel auteurs (McIntosh en Zahra 2007; Wearing en McGehee 2013; Lyons en Wearing 2008) zien alternatief toerisme als gunstig voor de ontvangende samenleving en hun culturele en sociale omgeving. Daarnaast wordt het een bijzondere (soms zelfs *life changing*) ervaring genoemd voor de toerist (Lyons en Wearing 2008:3; McIntosh en Zahra 2007:541). Vormen van alternatief toerisme zijn onder andere ecotoerisme, educatief toerisme, agrarisch toerisme, cultureel toerisme, wetenschappelijk toerisme en vrijwilligerstoerisme (Lyons en Wearing 2008:3).

2.1.2 Vrijwilligerstoerisme

Hoewel in de literatuur geen overeenstemming is over de definitie van vrijwilligerstoerisme, wordt die van Wearing (2001) het meest geciteerd:

The generic term 'volunteer tourism' applies to those tourists who, for various reasons, volunteer in an organised way to undertake holidays that might involve aiding or alleviating the material poverty of some groups in society, the restoration of certain environments or research into aspects of society of environment (Wearing 2001:1)

Deze definitie erkent verschillende motivaties van vrijwilligerstoeristen en verschillende projecten waarbij vrijwilligerstoeristen betrokken zijn. Hier gaan wij in paragraaf 2.2 verder op in. De definitie maakt daarnaast duidelijk dat vrijwilligerstoerisme simpelweg kan worden onderscheiden van andere vormen van toerisme op basis van het vrijwilligerswerk. Vrijwilligerstoerisme overlapt bijvoorbeeld met ecotoerisme, maar slechts de ecotoerisme activiteiten waarbinnen vrijwilligerswerk wordt uitgevoerd, kunnen ook vrijwilligerstoerisme worden genoemd (Wearing en McGehee 2013:25-25).

Vrijwilligerstoerisme is de laatste tien jaar enorm toegenomen (Chen en Chen 2010:435). In 2011 hebben tien miljoen mensen wereldwijd vrijwilligerswerk in het buitenland gedaan (Czarnecki et al. 2015). Het wordt gezien - niet alleen in de literatuur, maar ook door overheden, NGO's en bedrijven - als een creatieve en niet-consumptieve oplossing voor veel sociale en ecologische problemen in gemeenschappen over de hele wereld (Lyons en Wearing 2008:6; Sin 2010:1). Vrijwilligerstoeristen worden vaak gelinkt aan lokale projecten door een tussenorganisatie. Organisaties die vrijwilligerstoerisme aanbieden variëren van lokale non-profit organisaties tot commerciële multinationals (Lyons en Wearing 2008:49). Volgens Sin (2010:1) is vrijwilligerstoerisme een product van de groeiende nadruk in westerse maatschappijen op sociale verantwoordelijkheden en past het binnen de grotere trend van duurzaamheid en betrokkenheid.

Toch is vrijwilligerstoerisme ook aan het commodificeren⁶ en wordt het naast een activiteit ook een levensstijl en een manier om je imago of CV te verbeteren (Wearing en McGehee 2013:19). Tegenwoordig verdienen commerciële tussenorganisaties veel aan deze

⁶ Commodificatie is het proces waarbij dingen op de eerste plaats geëvalueerd worden op basis van hun ruilwaarde en daardoor goederen worden (Cohen *in* Stronza 2001:270).

trend en gaat in totaal circa één miljard euro om in de vrijwilligersindustrie (Czarnecki et al. 2015). Vrijwilligerstoerisme blijft een vorm van toerisme, ook al worden de vrijwilligers soms niet als toeristen gezien door zichzelf of door de ontvangende samenleving (McGehee en Andereck 2009:47). De volgende paragraaf gaat verder in op de vrijwilligerstoeristen.

2.2 De vrijwilligerstoeristen

(Marjolein)

Het actuele debat rondom vrijwilligerstoerisme plaatst zichzelf momenteel voornamelijk rondom de motivaties van vrijwilligers, de zogenaamde *self-interest versus altruism* kwestie (Wearing en McGehee 2013:123). Hierbinnen wordt de vraag gesteld of deelnemers van vrijwilligersprojecten participeren om anderen te helpen zonder eigenbelang, altruïsme, of juist door eigenbelang. Om te kunnen bepalen met welke motieven iemand deelneemt aan vrijwilligerswerk en of dit is op basis van altruïsme of eigenbelang, is het belangrijk om eerst de demografie van vrijwilligerstoeristen in beeld te brengen. Wanneer duidelijk is wie de vrijwilligers zijn, zal een uiteenzetting volgen van de verschillende categorieën die te maken zijn aan de hand van de motivaties van vrijwilligers.

2.2.1 Vrijwilligerstoeristen: Wie zijn het?

Vrijwilligerstoerisme omarmt veel verschillende projecten, bijvoorbeeld sociale projecten, cultuurprojecten, archeologieprojecten en bouw- en renovatieprojecten (Guttentag 2009:538). Hierdoor is de groep mensen die deelnemen aan deze alternatieve vorm van toerisme een sterk heterogene groep: jonge mensen, studenten, volwassenen, families, gepensioneerden. De duur van het verblijf is variërend van een week tot een jaar (Chen en Chen 2010:436). De vrijwilligerstoeristen zijn vaker vrouwen dan mannen (Brown 2008:483) en komen over het algemeen uit de midden of hogere middenklasse (Wearing en McGehee 2013:21). Daarnaast zijn de meeste vrijwilligerstoeristen afkomstig uit het Westen, met name omdat daar de markt van het vrijwilligerstoerisme is ontstaan (Callanan en Thomas 2005:185) en daarbij ook omdat de levensstandaard van de mensen daar hoger ligt (Chen en Chen 2010:437). Deze heterogeniteit zorgt voor een sterk gevarieerde demografie van vrijwilligerstoeristen. Omdat de motivaties om deel te nemen aan een vrijwilligersproject afhankelijk zijn van deze brede demografie (Okun en Schultz 2003), zijn deze ook uiteenlopend en daarbij afhankelijk van het desbetreffende project waarvoor deelnemers

geworven worden. Om de motivaties van vrijwilligerstoeristen in kaart te kunnen brengen is dus een classificatie nodig van de breed gevarieerde groep.

2.2.2 Classificatie van vrijwilligers

Callanan en Thomas (2005) hebben een conceptueel kader van de motivaties van vrijwilligerstoeristen ontworpen, bestaande uit drie categorieën: de *shallow volunteer*, de *intermediate volunteer* en de *deep volunteer*. Bij deze classificatie is gekeken naar een aantal onderdelen van het vrijwilligerstoerisme die invloed hebben op de motivatie, namelijk de duur van het verblijf, de betrokkenheid in een bepaald project, de vaardigheden en kwalificaties van de participant die relevant zijn voor het project, en in welke mate de aard project een mogelijkheid tot zelfontplooiing verschaft, dan wel vraagt om een altruïstische bijdrage van de vrijwilligerstoeristen aan de lokale samenleving.

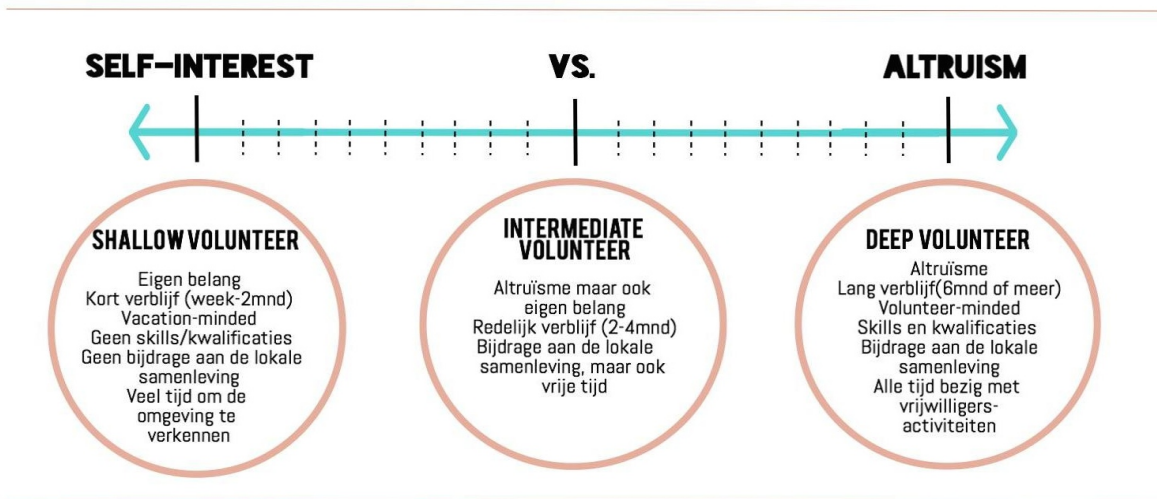
Aan de ene kant van het spectrum bevindt zich de *shallow volunteer*, die zich voornamelijk focust op eigenbelang; dat wil zeggen hoe de ervaring gebruikt kan worden voor academisch krediet en het verbeteren van hun CV. De vrijwilliger neemt doorgaans maar kort deel aan een project, heeft geen specifieke vaardigheden of kwalificaties die relevant zijn voor het project en draagt weinig bij aan de lokale samenleving. De locatie van het project is van groot belang, in de zin dat de omgeving veel interessante plaatsen moet bevatten voor weekendtripjes. Deze groep vrijwilligers, geclassificeerd door Callanan en Thomas (2005), komt overeen met wat Brown (2008:480) noemt de *vacation-minded* vrijwilliger: de individuen die maar een klein deel van hun vakantie aan vrijwilligerswerk besteden. Wearing et al. (2008:65) stellen dat dit een zoektocht is naar een betekenisvolle ervaring met een kans om *the self* beter te begrijpen, een ervaring die men niet krijgt uit de dagelijkse routine. Tegenwoordig is ook het nemen van een tussenjaar erg populair onder jongeren in de leeftijdscategorie achttien tot vijfentwintig die een jaar vrij nemen om vrijwilligerswerk te doen in een ander land. Deze groep wordt voornamelijk gedreven door eigenbelang(Callanan en Thomas 2005:186) en valt dus onder de naam *shallow volunteer*.

Aan de andere kant van het spectrum bevindt zich de *deep volunteer*, waar altruïsme boven eigenbelangstaat in de motieven van de vrijwilliger. Het individu beschikt over bepaalde vaardigheden die benut kunnen worden binnen het project, blijft vaak een langere periode op de locatie en levert daardoor een duidelijke bijdrage aan de lokale samenleving. Dit individu komt in de classificatie van Brown (2008:480) overeen met de *volunteer-minded*

vrijwilliger, die de meeste vakantie tijd aan vrijwilligersactiviteiten besteden.

Tussen deze twee uitersten bevindt zich de *intermediate volunteer tourist*, de vrijwilliger die zich focust op altruïsme en eigenbelang, voor een redelijke tijd verblijft bij het project en een bijdrage levert aan de lokale samenleving, maar ook vrije tijd neemt om de omgeving te bekijken (Callanan en Thomas 2005:196).

Figuur 1: Classificatie van vrijwilligers

Bron: Samengesteld door Marjolein Beishuizen, gebaseerd op Callanan en Thomas (2005) en Brown (2008).

Aan de hand van deze classificatie (Figuur1) kan orde geschept worden in de sterk gevarieerde doelgroep die een breed scala aan motivaties om deel te nemen aan vrijwilligerswerk laat zien. Het is niet zo dat elke vrijwilligerstoerist keurig in een hokje past. Puur altruïsme, zoals bij de *deep volunteer* beschreven wordt, zal hoogstwaarschijnlijk niet bestaan, omdat de vrijwilliger altijd eigenbelangen zal hebben. Daarnaast is het niet zo dat als een vrijwilligerstoerist zich bijvoorbeeld in de categorie *shallow volunteer* bevindt, dit een vaste categorie is. Een vrijwilliger kan schuiven op het continuüm, omdat motivaties veranderlijk zijn.

Aan de verschillende groepen vrijwilligers zijn dus uiteenlopende motivaties te koppelen. Om te kunnen beoordelen of vrijwilligerstoerisme een positieve invloed heeft op een lokaal project is het dus belangrijk om te kijken naar welke groep vrijwilligers deelneemt aan het specifieke project en welke motivaties voor hun deelname de vrijwilligers hebben. De vrijwilligers zijn niet de enige actoren binnen het vrijwilligerstoerisme. De ontvangende samenleving vertegenwoordigt ook een belangrijke rol binnen deze sector, maar wordt vaak,

zoals in de volgende paragraaf aan bod zal komen, over het hoofd gezien.

2.3 Vrijwilligerstoerisme en lokale betrokkenen

(Tessa)

Zoals eerder vermeld, is het perspectief van ontvangende samenlevingen op vrijwilligerstoerisme nauwelijks onderzocht (McGehee en Andereck 2009:40). Er bestaat geen algemene theorie over de motieven van lokale projecten om vrijwilligerstoeristen te ontvangen of over de betekenis van vrijwilligerstoerisme voor de ontvangende samenleving. Er zijn slechts een aantal casestudies (McGehee en Andereck 2009; McIntosh en Zahra 2010; Sin 2010) uitgevoerd waaruit we iets kunnen leren over verwachtingen en houdingen van lokale betrokkenen en hun relaties met vrijwilligerstoeristen. Met lokale betrokkenen bedoel ik de mensen uit de ontvangende samenleving met wie vrijwilligerstoeristen werken, dus zowel directie en medewerkers, als de doelgroep van een project.

2.3.1 Houdingen van lokale betrokkenen tegenover vrijwilligerstoerisme

Nancy McGehee en Kathleen Andereck (2009) hebben surveyonderzoek gedaan in Tijuana, Mexico naar houdingen tegenover vrijwilligerstoerisme. Ze hebben bewoners van het dorp, waar veel vrijwilligerstoeristen werkten bij twee projecten die huizen financieren en bouwen, ondervraagd. Hun houdingen tegenover het vrijwilligerstoerisme bleken beïnvloed te worden door hun opleidingsniveau en door het profijt dat zij zelf hadden van het vrijwilligerswerk. De hoger opgeleiden uit deze studie waren beter bekend met de negatieve aspecten van vrijwilligerstoerisme en hadden daardoor zelf ook negatievere opvattingen over vrijwilligerstoerisme dan lager opgeleiden. Daarnaast bleken bewoners die zelf profijt hadden van het vrijwilligersproject positiever dan degenen die dat niet of minder hadden. Het wel of niet profiteren van het vrijwilligerswerk bleek echter geen invloed te hebben op de steun voor nieuwe projecten met vrijwilligerstoeristen. Dit kan volgens McGehee en Andereck (2009:46-47) te maken hebben met de grote verscheidenheid tussen vrijwilligersprojecten.

Alison McIntosh en Anne Zahra (2010) hebben onderzoek gedaan naar een vrijwilligersreis waarbij toeristen een week werken in een Maori gemeenschap in Nieuw Zeeland. Ze hebben zowel ervaringen van vrijwilligers als die van de Maori dorpsoudsten, sociaal werkers en andere dorpsbewoners die met hen samenwerkten, onderzocht. De Maori vertelden dat ze in het begin onzeker waren over het ontvangen van vrijwilligers en

de gevolgen hiervan voor de gemeenschap, omdat ze niet wisten wat de achtergronden en verwachtingen van de vrijwilligers waren. De dorpsoudsten hadden vóór het project negatieve houdingen tegenover beïnvloeding van de westerse individualistische waarden en waren bang dat vrijwilligerstoerisme negatieve effecten zouden hebben op de band van de kinderen met hun gemeenschap. Doordat de vrijwilligers echter behoorlijk altruïstisch waren en de kinderen juist hechter werden met de gemeenschap, werden de dorpsoudsten positiever. Ook de rest van de informanten was tevreden en had vertrouwen gekregen in het ontvangen van nieuwe vrijwilligers, doordat ze de vrijwilligers netjes, behulpzaam, zelfstandig en oprecht geïnteresseerd vonden. Vooral het interculturele contact werd positief gevonden voor de Maori kinderen, die beseften dat hun cultuur interessant werd gevonden door buitenstaanders en hierdoor meer zelfvertrouwen kregen (McIntosh en Zahra 2010:551-553).

2.3.2 Relaties tussen lokale betrokkenen en vrijwilligerstoeristen

Harng Luh Sin (2010) heeft in Cambodja interviews gehouden onder vrijwilligerstoeristen en onder de directies en medewerkers, zowel Cambodjaans als buitenlands, van de projecten waar de vrijwilligers werkten. Op basis van haar onderzoek spreekt ze van *caring relationships* en *equal of unequal relationships* tussen vrijwilligers en de lokale betrokkenen. De ervaringen van de directies en medewerkers met vrijwilligerstoeristen bleken meestal te voldoen aan hun verwachtingen. Ze waardeerden met name de betrokkenheid en zorgzaamheid van de vrijwilligers, die zich in dienst stelden van de lokale behoeften. Om deze reden worden de onderlinge relaties door Sin (2010:986-987) *caring relationships* genoemd.

Ondanks de positieve houding van de meeste lokale betrokkenen tegenover de vrijwilligerstoeristen, hebben de *caring relationships* en altruïstische motivaties van de vrijwilligers volgens Sin (2010:987-990) een negatieve keerzijde. Achter de zorgzaamheid zit volgens haar vaak het idee dat de lokale gemeenschap passief en *disempowered* is, en geholpen moet worden. Ze ziet de relaties daarom als grotendeels *unequal*: "The very premises of care posits the volunteer tourist as privileged when compared to his or her host, meaning that the relationships formed are unequal to begin with"(Sin 2010:991). Wanneer lokale betrokkenen deze ongelijkwaardigheid voelen, kan dit tot negatieve houdingen leiden ten opzichte van vrijwilligerstoerisme, zoals bij deze lokale medewerkster: "They don't know

anything about the developing world and they are just big guys who think they can develop things in one month's time. I don't like that. They are too spoilt." Hoewel de medewerkster wist dat niet alle vrijwilligers zo waren, merkte ze dat het moeilijk was om een goede relatie te hebben met vrijwilligers die haar gemeenschap niet als gelijkwaardig zagen (Sin 2010:988).

De Maori gemeenschap die McIntosh en Zahra (2010) hebben onderzocht had juist niet het gevoel een ongelijkwaardige relatie te hebben met de vrijwilligerstoeristen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het verhaal van één van de dorpsoudsten: "The volunteers came in with no 'airs'; 'hey we are better than you', 'you can learn from us' etc. The message they gave out to those kids was 'we want to be with you'. 'We want to know you and we want to have fun with you.' You saw that in the first hour" (McIntosh en Zahra 2010:552). Deze auteurs zijn daardoor positiever dan Sin (2010) en benadrukken de potentie van vrijwilligerstoerisme wanneer oprechte betrokkenheid en wederzijds begrip centraal staan in de relaties tussen vrijwilligers en lokale betrokkenen (McIntosh en Zahra 2010:554). De onderlinge relaties en ideeën over gelijkwaardigheid blijken sterk te kunnen verschillen tussen verschillende projecten en groepen vrijwilligers. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk bespreken we welke invloed dit heeft op de effecten van vrijwilligerstoerisme.

2.4 Voor- en nadelen van vrijwilligerstoerisme

(Marjolein)

Zoals eerder genoemd heeft vrijwilligerstoerisme zowel positieve (Clifton en Benson 2006; McIntosh en Zahra 2008; Wearing et al. 2008; Corti et al. 2010) als negatieve gevolgen (Sin 2009; Guttentag 2009; Gray en Campbell 2007) voor vrijwilligers en de lokale samenleving. In deze paragraaf zullen we dieper ingaan op de mogelijke gevolgen. Daarnaast zullen de negatieve effecten van het werken in projecten met kinderen verder uitgediept worden.

2.4.1 Groeiende kritiek

Rond 1980 bestonden weinig kritiekpunten op het vrijwilligerstoerisme. Voordelen zijn het geleverde werk van de vrijwilligers, de inkomsten die de ontvangende samenleving en de tussenorganisaties genereren, het milieubehoud dat de sector actief promoot, de persoonlijke groei van vrijwilligerstoeristen en het interculturele contact dat ontstaat tussen de vrijwilligers en de ontvangende samenleving, wat uiteindelijk kan leiden tot meer begrip naar elkaar toe (Guttentag 2009:539). Daarnaast wordt veelvuldig gesteld dat 'iets' doen

beter is dan niets.⁷ Echter werd in deze jaren voornamelijk naar het perspectief van de vrijwilligers gekeken en de ontwikkeling die zij doormaakten (Guttentag 2009:537). Tegenwoordig wordt ook gekeken naar de gevolgen voor de lokale samenleving en zijn een aantal negatieve gevolgen aan het licht gekomen.

Als vrijwilligerstoerisme te gecommmercialiseerd raakt, zal het meer kwaad dan goed doen voor de lokale samenleving. Tussenorganisaties houden in hun beleid veel rekening met de motivaties van vrijwilligers, om te zorgen voor een toename van het vrijwilligerstoerisme. In principe hoeft dit niet voor problemen te zorgen, maar het is niet de bedoeling dat deze wensen boven de belangen en behoeften van de ontvangende samenleving komen te staan. Lyons en Wearing (2008:153) laten zien hoe vrijwilligerstoerisme tegenwoordig gecommmercialiseerd raakt, waardoor tussenorganisaties voornamelijk denken in termen van economische belangen, in plaats van een gewenste duurzame bijdrage aan de ontvangende samenleving.

McGehee en Andereck (2008) en Sin (2010:989-990) laten beiden zien hoe een klimaat van afhankelijkheid kan ontstaan, wanneer de ontvangende samenleving rekent op vrijwilligerstoeristen om hen te voorzien van economische support. Hiernaast kan ook een verminderde arbeidsvraag ontstaan. Veel projecten zijn toegankelijk voor ongeschoolde vrijwilligers, waardoor veel vrijwilligerstoeristen banen innemen die de mensen van de lokale samenleving ook kunnen beoefenen, en vaak nog beter ook (Van Engen in Guttentag 290:544). Dit gebeurt logischerwijs omdat vrijwilligerstoeristen geen loon hoeven te ontvangen en zelfs betalen voor het werk dat ze leveren, waarmee ze lokale arbeiders onderbieden. De aanwezigheid van gratis arbeid van vrijwilligerstoeristen kan er dus voor zorgen dat een lokale economie wordt verstoord.

Ook leidt intercultureel contact niet altijd tot meer begrip tussen twee culturen. In paragraaf 2.3 is genoemd dat relaties tussen vrijwilligers en de lokale betrokkenen soms ongelijk zijn, waardoor een scheve machtsverhouding ontstaat (Sin 2009:495, Raymond en Hall 2008). Daarnaast kan dit ervoor zorgen dat negatieve stereotypes die de beide partijen, dus de vrijwilligers en de ontvangende samenleving, van elkaar hebben juist versterkt worden. Sin (2009:495) geeft een voorbeeld van een vrijwilligerstoerist die afreisde naar Afrika om daar met de lokale gemeenschap samen te werken aan een project. De vrijwilliger was van mening dat de lokale samenleving zich zelf niet inzetten voor hun eigen ontwikkeling,

⁷ <http://www.voluntourism.org/news-studyandresearch62.htm> Laatst bezocht op 22/06/2015

omdat de Zuid-Afrikanen lui en arm waren omdat ze ervoor kozen om de hele dag te drinken een marihuana te roken. De stereotypes van de 'ander' ontstaan ook doordat tussenorganisaties het verschil tussen 'wij' en de 'ander' zo neerzetten dat dit verkocht en geconsumeerd kan worden (Raymond en Hall 2008:532). Intercultureel contact heeft dus niet alleen maar positieve gevolgen.

2.4.2 Negatieve gevolgen van vrijwilligerswerk met kinderen

In de media wordt veel aandacht geschonken aan vrijwilligerswerk met kinderen. Momenteel is het werken met kinderen de meest populaire vorm van vrijwilligerstoerisme, omdat het werk gevarieerd is en blijkbaar geen pedagogische kwaliteiten nodig zijn om het werk uit te voeren (Czarnecki et al. 2015), wat blijkt uit de weinige eisen die gesteld worden aan vrijwilligers als ze werk in deze sector willen doen. Het gevaar van het inzetten van vrijwilligers bij het lesgeven van kinderen is dat vrijwilligers de kinderen keer na keer dezelfde dingen leren, op een laag niveau, omdat de vrijwilligers steeds wisselen en elkaar niet op de hoogte houden van hun werkzaamheden (Unicef 2011). Ook worden kinderen onvoldoende beschermd. Hierdoor bestaat een hoge kans op seksueel en fysiek misbruik, waar weinig controle naar is, omdat er niet genoeg vaste werknemers zijn. Daarnaast worden privé-verhalen van kinderen gebruikt om meer donaties te kunnen krijgen, en worden foto's van de kinderen op internet gezet, zonder dat zij hier iets over kunnen zeggen. Dit schaadt de waardigheid en rechten van de kinderen (Czarnecki et al. 2015).

Naast de media aandacht zetten tegenwoordig ook veel organisaties zoals Better Care Network en Unicef zich in voor de rechten van kinderen in projecten die vrijwilligers ontvangen. Met campagnes proberen zij de negatieve gevolgen, die het vrijwilligerswerk in weeshuizen of op scholen heeft op de kinderen, te verminderen. Uit onderzoeken is gebleken dat veel weeshuizen gevuld zijn met kinderen die geen wezen zijn. In Cambodia heeft 85 procent van de wezen op zijn minst nog een ouder (Unicef 2011). De ouders denken dat de kinderen in het weeshuis een betere scholing, opvoeding en een gezonder leven zullen krijgen, maar dit is vaak niet het geval. Bewezen is dat de kinderen zich veel trager ontwikkelen (van IJendoorn 2014) in weeshuizen. Veel weeshuizen zijn niet zijn opgezet voor kinderen maar om inkomen te genereren, deels van vrijwilligers en toeristen (Czarnecki et al. 2015). Door hier vrijwilligerswerk te doen wordt deze sector gepromoot en gefinancierd, wat negatieve gevolgen heeft voor de kinderen. Daarnaast worden veel

vrijwilligers, die gratis werk leveren, ingezet als belangrijke *caretakers* van de kinderen. Voor kinderen, die niet in hun eigen gezin opgroeien, is het belangrijk dat deze *caretaker* een stabiel en permanent aanwezig persoon is. Dit is met vrijwilligers niet het geval, elke maand zal weer een nieuwe, vaak ongeschoolde, westerling de zorg van de kinderen op zich nemen. Dit leidt tot hechtings- en vertrouwensproblemen bij de kinderen, waardoor ze moeilijkheden zullen krijgen in het opbouwen van relaties en vriendschappen (Beter Care Network 2014).

De gevolgen van vrijwilligerstoerisme zijn dus wisselend positief en negatief en, zoals we in de voorgaande paragrafen hebben kunnen zien, sterk afhankelijk van de motivaties van de vrijwilligers om deel te nemen aan deze alternatieve vorm van toerisme, de relaties tussen vrijwilligers en lokale samenleving en het beleid van de tussenorganisaties.

3. Vrijwilligerstoerisme in Quetzaltenango, Guatemala

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste concepten binnen de theoretische discussie over vrijwilligerstoerisme in verband gebracht met de locatie van ons onderzoek: de stad Quetzaltenango in Guatemala. Allereerst besteden we aandacht aan de ontwikkeling van toerisme in het hele land. Vervolgens schetsen we een beeld van alternatief toerisme in Guatemala om uiteindelijk specifiek in te gaan op vrijwilligerstoerisme in Quetzaltenango.

3.1 Toerisme in Guatemala

(Marjolein)

In de jaren zeventig werd Guatemala door het grotere publiek ontdekt als toeristische bestemming en is de toerismesector sterk gegroeid. Latijns-Amerika werd met name vanwege haar culturen en archeologische ruïnes een populaire bestemming en excursies werden intensief gepromoot. De toenmalige President zag toerisme als de oplossing voor de ongunstige handelsbalans gecreëerd door de stijging in prijzen van olie en de directeur van het Guatemalteekse instituut voor Toerisme zette het doel om in 1980 een miljoen toeristen naar het land te trekken (Hudman 1978:113).

Door de snelle stijging van het aantal toeristen kwamen echter al snel een aantal negatieve effecten aan het licht. Doordat gebieden nu gezien werden als trekpleisters voor toeristen ontstonden conflicten tussen de Guatemalteekse bevolking en de toeristen om lokale bronnen. De inkomsten van het toerisme werden oneerlijk verdeeld; de lokale inheemse bevolking werd volledig uit de markt gelaten, wat hen armer maakten, maar de prijzen van kleding en voedsel stegen, waardoor het hen moeilijk werd gemaakt om te consumeren (Hudman 1978:120). Dit vergrootte de armoederatio onder de inheemse samenleving en in rurale gebieden. Tijdens de burgeroorlog, die zijn hoogtepunt in 1980 bereikte toen een genocide van de Mayabevolking plaatsvond, is deze ongelijkheid nog meer gestegen. Door de burgeroorlog is de toerismesector tijdelijk doen dalen, door de velen internationale reiswaarschuwingen (Moreno en Littrell 2001:667).

Tegenwoordig bezoeken jaarlijks zo'n twee miljoen toeristen Guatemala (INGUAT 2013:4) en het aantal toeristen blijft toenemen (Better Care Network 2014). In 2014 bestond 39 procent van Guatemala's BNP uit toerisme, wat exportgewassen als suiker, bananen en koffie overstijgt (INGUAT 2014:9). Ondanks dat Guatemala tegenwoordig economisch

geclassificeerd is als land met een gemiddeld inkomen, is het gat tussen rijk en arm één van de grootste in Midden-Amerika (Index Mundi 2014, Fischer en Hendrickson 2003:VII).

3.2 Alternatief toerisme in Guatemala

(Tessa)

Om deze scheve verdeling van rijkdom en de negatieve gevolgen die het toerisme heeft op de inheemse samenleving van Guatemala te verminderen, zijn alternatieve vormen van toerisme ontstaan. Daarnaast zijn, zoals uit het theoretisch kader blijkt, toeristen steeds meer op zoek naar een betekenisvolle culturele ervaring, wat heeft geleid tot het ontstaan van ecotoerisme en *community-based*⁸ projecten. Een imago van verantwoord en duurzaam ondernemen trekt toeristen aan, en geeft dus hoop op het vergroten van het welzijn van de gemeenschap. Bovendien heeft Guatemala officieel een beleid voor de ontwikkeling van duurzaam toerisme. Dit beleid houdt in dat bij het ontwikkelen van nieuwe infrastructuur, toeristische producten en faciliteiten rekening gehouden moet worden met de lokale omgeving, het milieu en het behoud van natuurlijk en cultureel erfgoed (Norris et al. 1998).

Naast ecotoerisme is vrijwilligerstoerisme de nieuwe trend. Guatemala staat op de zesde plaats in de top tien van landen met de meeste vrijwilligersprojecten (Callanan en Thomas 2005:191). Een indicatie van hoeveel vrijwilligerstoeristen naar Guatemala komen, bestaat niet, omdat zij het land binnenkomen op een toeristenvisum. De meeste vrijwilligerstoeristen in Guatemala zijn studenten, backpackers of gelovigen die deelnemen aan een zendingsreis. Werken met kinderen, zoals het geven van Engelse les op scholen of het werken in een weeshuis, is het meest populair onder deze doelgroep (Rosquist 2013:35). Zowel internationale tussenorganisaties als lokale projecten en reisbureaus bieden vrijwilligerswerk in Guatemala aan. Lokale projecten zijn vaak gemotiveerd om vrijwilligerstoeristen te ontvangen vanwege de (materiele) donaties die zij vaak meebrengen (Better Care Network 2014:12).

Het werken in, of bezoeken van, een weeshuis wordt actief gepromoot als toeristische ervaring door verschillende organisaties. Een voorbeeld van een advertentie is: "In Guatemala cruise the gorgeous Rio Dulce [...]. Visit the Casa Guatemala orphanage and spend time with these inspiring and hopeful children" (Blount Small Ship Adventures,

⁸ *Community-based tourism* verbindt volgens Timothy (2002) strategieën voor armoedevermindering aan het verbreken van structurele afhankelijkheid die gebaseerd is op de hegemonische macht van de sector van touroperators of rijke elite (Giampiccoli 2012:101).

geciteerd in Better Care Network 2014:10). Zoals in het theoretisch kader besproken, worden de rechten van kinderen niet altijd bovenaan gezet door organisaties en projecten. Hoewel Mission Guatemala⁹ vrijwilligers wel aanraadt om kinderen te vragen of ze een foto van hen mogen maken, stellen ze zelf geen regels om de privacy van de kinderen te beschermen, en proberen ze op deze manier zelfs vrijwilligers te trekken: "At the work site and the orphanage almost everyone will be happy to be photographed, especially the children. Save your film for them!". In Guatemala bevinden de meeste weeshuizen zich in Guatemala-stad, Sacatepéquez, Quetzaltenango en Chimaltenango. Deze departementen worden tevens bezocht door veel toeristen. Hoewel een verband tussen deze twee feiten niet bewezen is, is het wel bekend dat ook in Guatemala (en rondom Quetzaltenango) ouders overgehaald worden om hun kind naar een weeshuis te brengen, door het kind educatie en voedsel te bieden. Ouders blijken vaak niet te weten wat een 'wees' precies betekent (Better Care Network 2014:6).

3.3 Quetzaltenango en vrijwilligerstoerisme

(Marjolein)

De Provincie Quetzaltenango ligt in de Westerse Hooglanden van Guatemala, heeft een populatie van 844,906 (INE 2014) en is verdeeld in 24 gemeentes. De grootste stad in de provincie en de plaats waar wij ons veldwerk gaan uitvoeren is de stad Quetzaltenango, ook wel Xela genoemd. In deze stad bevinden zich meerdere scholen en universiteit en daarnaast is Xela economisch gezien erg belangrijk, niet alleen voor landbouwproductie, maar ook voor haar industrie. Dit heeft als gevolg dat het een plek is voor economische kansen voor veel mensen uit de rurale omgeving (Primeros Pasos 2014). Veel families in de armste wijken van de stad zijn vanuit het platteland naar Xela getrokken in de hoop werk te vinden. Hier is echter ook te weinig werk voor de vele mensen zonder opleiding of kennis (Caras Alegres 2014).

Xela wordt in de markt gezet als de ideale locatie voor toeristen die vrijwilligerswerk willen doen in ontwikkelingsprojecten en Spaans willen leren. Dit is terug te zien aan de grote hoeveelheid Spaanse taalscholen, namelijk meer dan vijftig¹⁰. Veel van de taalscholen in Xela hebben lokale ontwikkelingsorganisaties als partners of leiden eigen projecten waar

⁹ www.missionguatemala.com/guatemala-mission-trips/team-recources/cultural-issues Laatst geraadpleegd op 14/05/2015

¹⁰ <http://spanishschools.visitguatemala.com/en> Laatst geraadpleegd op 15/12/2014.

studenten vrijwilligerswerk kunnen doen. Taalscholen trekken toeristen vanuit de hele wereld aan voor zowel een week, als ook voor zes maanden. In Xela wordt een groot aantal ontwikkelingsprojecten gerund door zowel lokale als internationale organisaties. Zoals eerder genoemd in de inleiding, ontvangen minstens 37¹¹ van hen vrijwilligerstoeristen, waarschijnlijk veel meer. Het grootste deel van de projecten in Xela focust zich echter op vrouwenempowerment, het welzijn van kinderen of medische zorg.

De meeste tussenorganisaties in Quetzaltenango, zoals Do Guatemala¹², EtniaMaya¹³, El Mundo en Español¹⁴ en Entremundos¹⁵, richten zich voornamelijk op de jonge vrijwilliger (tot dertig jaar). Door de meeste organisaties worden wel eisen gesteld aan het niveau Spaans dat de vrijwilliger spreekt, maar niet gekeken naar bijvoorbeeld de *skills* en de scholing die de vrijwilliger heeft gehad. Als minimale verblijfsduur wordt gemiddeld 2 weken aangehouden, variërend per project. Daarnaast bieden de meeste tussenorganisaties ook excursies naar toeristische plekken of omliggende landen aan. In een onderzoek naar motivaties van vrijwilligers in Guatemala wordt voornamelijk genoemd dat ze Spaans willen leren, 'iets' willen doen met een betekenis, het goed vinden voor hun CV, willen zien hoe lokale mensen leven of om iets te doen te hebben tijdens een vakantie (Better Care Network 2014:11). De vrijwilligers lijken zich dus voornamelijk aan de kant van de van de *shallow volunteer* te bevinden op het spectrum Callanan en Thomas (2005).

In Quetzaltenango worden toerisme, vrijwilligerswerk en NGO's met elkaar in verband gebracht om te streven naar sociale, economische en ecologische ontwikkeling. Echter vragen weinig organisaties en projecten vaardigheden van vrijwilligerstoeristen en werken in Xela ook toeristen in weeshuizen. Om meer inzicht te krijgen in de effecten van vrijwilligerstoerisme in Xela, gaan we de volgende hoofdstukken in op de empirische data die we hebben verzameld bij vier lokale projecten, waarvan in figuur 2 een overzicht is te zien. Op basis van deze resultaten geven we in het laatste hoofdstuk antwoord op de vraag wat precies de inhoud en betekenis is van vrijwilligerstoerisme voor zowel de vrijwilligers als de lokale betrokkenen in Quetzaltenango.

¹¹ <http://entremundos-db.com> Laatst geraadpleegd op 13/05/2015

¹² <http://www.do-guatemala.com/index.php/volunteering-quetzaltenango> Laatst geraadpleegd op 07/01/2015

¹³ <http://www.etniamaya.com/nl/volunteer-holidays-in-guatemala/destinations/quetzaltenango> Laatst geraadpleegd op 04/01/2015

¹⁴ <http://www.elmundoen espanol.org/volunteering.html> Laatst geraadpleegd op 04/01/2015

¹⁵ <http://www.entremundos.org> Laatst geraadpleegd op 04/01/2015

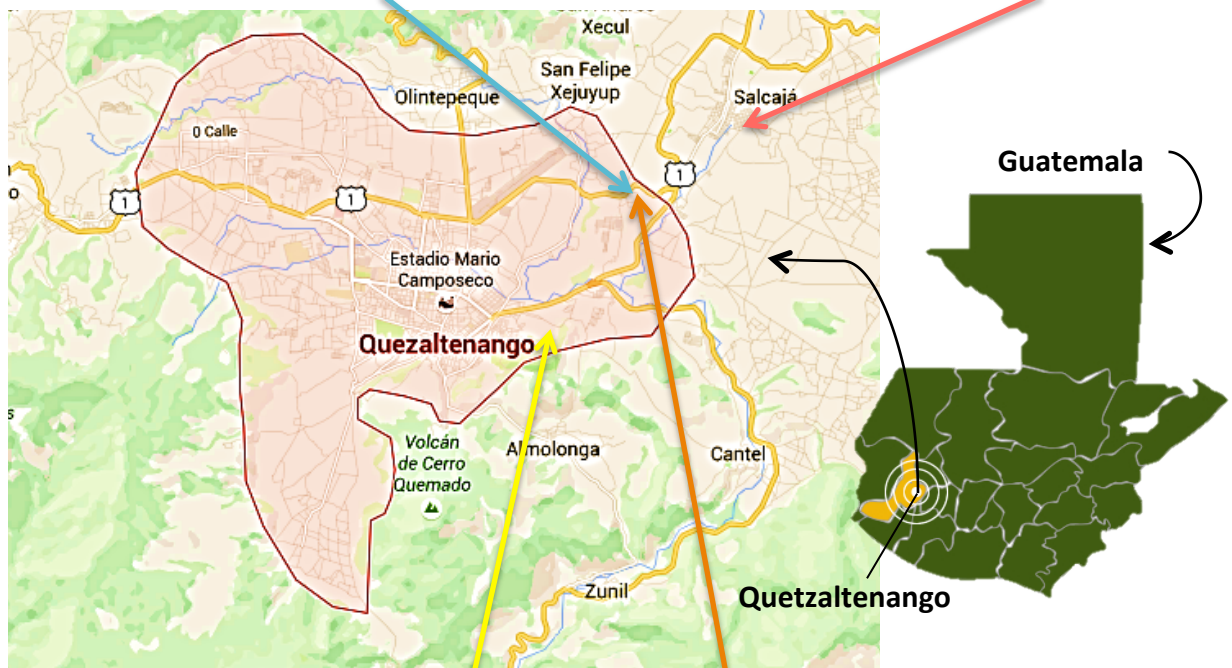
Figuur 2: Locatie en achtergrondinformatie van de onderzochte projecten: EDELAC, MatiGol, Fundal en Caras Alegres

Het project *Escuela de la Calle* (EDELAC) bestaat uit een basisschool, een *Hogar* (opvangtehuis) en de 'Quetzaltrекkers', die *hiken* met toeristen om beide te financieren. EDELAC wordt geleid door de Guatemalteekse Amando en heeft als doel kansen te bieden aan kinderen met sociale risico's en te voorkomen dat zij op straat leven. Wij hebben met name de basisschool onderzocht, waar de Guatemalteekse Maria directrice is. Hier krijgen kinderen van 5-16 jaar uit de arme wijk Las Rosas onderwijs en eventuele medische of psychologische hulp. Sinds de oprichting 19 jaar geleden werkt EDELAC met vrijwilligerstoeristen, die ze werft via de website, Spaans scholen, organisaties Entremundos en Somos Hermanos en mond-op-mond reclame.

MatiGol is een sportproject dat plaatsvindt op basisschool en opvangtehuis Rudolf Walther in Salcajá, een dorp naast Quetzaltenango. Zeven jaar geleden richtte Guatemalteek Seis dit project op. Nu geeft hij alle klassen van deze school twee of drie sportlessen per week, samen met Guatemalteek Pypyo. Het doel van MatiGol is het bieden van sport als uitlaatklep voor de kinderen, het zorgen dat zij plezier hebben in school en het stimuleren van vriendschappen. Sinds de oprichting is de Nederlandse Hanneke betrokken bij dit project en stuurt ze af en toe een vrijwilliger via haar organisatie. Nu werkt zij ook met Nederlandse vrijwilligersorganisatie Commundo, die groepen vrijwilligers subsidieert om bij MatiGol en Fundal te werken.

Fundal is een project voor doofblinde en meervoudig beperkte kinderen en jongeren van 0-25 jaar. De vestiging in Quetzaltenango, die geleid wordt door de Guatemalteekse Ernesta en Lynda en 48 kinderen helpt, is deel van een bredere organisatie met twee andere vestigingen in Guatemala. Het doel van deze organisatie is het bieden van aandacht voor beperkte kinderen en jongeren en het ontwikkelen van hun intellectuele en cognitieve capaciteiten. Dit wordt gedaan door middel van onderwijs, fysiotherapie en beweeglessen. Sinds een jaar ontvangt Fundal ook de groepen van vier Commundo vrijwilligers, die twee dagen bij Fundal en drie bij MatiGol werken.

Caras Alegres is een project voor kinderen uit Las Rosas, dat tien jaar geleden door Nederlanders is opgericht naast de EDELAC school. Het project wordt nu geleid door de Guatemalteekse André en Nederlandse Eefje. Naast kinderopvang, peuter- en kleuteronderwijs, biedt Caras Alegres middag-activiteiten en studiebeurzen voor middelbare scholieren en een empowerment project voor moeders. Het doel is het bevorderen van het welzijn en de maatschappelijke positie van burgers die op de armoedegrens leven. Sinds het begin ontvangt het project vrijwilligerstoeristen. Deze worden geworven via de website, Spaans scholen, verschillende vrijwilligersorganisaties en mond-op-mondreclame.

Bron kaart Xela: maps.google.nl, kaart Guatemala: spanishschoolsollatino.com, logo's: escueladelacalle.org, eigen foto MatiGol, fundal.org.gt, *volunteer hand-out* Caras Alegres, data: veldwerk Marjolein en Tessa. Samengesteld door Tessa.

4. Vrijwilligerstoerisme in het perspectief van lokale betrokkenen (Tessa)

Het is mooi dat vrijwilligers willen helpen, maar ze moeten wel rekening houden met wat ze bijdragen en achterlaten.¹⁶

De vier onderzochte projecten maken dankbaar gebruik van de hulp van vrijwilligerstoeristen die in grote getale naar Quetzaltenango komen. De aanwezigheid van vrijwilligerstoeristen betekent meer voor de lokale betrokkenen dan alleen hulp bij de werkzaamheden. Het gaat gepaard met mooie interculturele contacten, maar ook met moeilijkheden in de communicatie, met tevredenheid en dankbaarheid, maar ook met teleurstelling en een complexe problematiek rondom het werk met kinderen. In dit hoofdstuk staat het perspectief van de ontvangende samenleving centraal. Zoals besproken in de inleiding, is dit perspectief nauwelijks onderzocht. Door middel van deze data wil ik bijdragen aan het inzicht in de betekenis van vrijwilligerstoerisme voor de groep die volgens de literatuur (McIntosh en Zahra 2007; Lyons en Wearing 2008; Wearing en McGehee 2013) positieve en duurzame effecten zou moeten ondervinden van deze alternatieve vorm van toerisme.

De groep lokale betrokkenen die ik heb onderzocht bestaat uit Guatemalteekse directeuren, coördinatoren, leraren, sociaal werkers, kokkinnen en andere medewerkers, kinderen en moeders, maar ook uit de Nederlandse coördinatrice van Caras Alegres, die sinds twee jaar in Guatemala woont. Allereerst bespreek ik hun motivaties voor de samenwerking met vrijwilligerstoeristen. Vervolgens ga ik in op hun verwachting van de inhoud van de bijdrage van de vrijwilligers en de mate waarin de ervaringen hieraan voldoen. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met de effecten en de betekenis van de bijdrage van vrijwilligerstoeristen voor lokale betrokkenen in Quetzaltenango.

4.1 Motivaties voor het ontvangen van vrijwilligerstoeristen

Waarom kiezen de projecten ervoor om samen te werken met vrijwilligerstoeristen? De verschillende redenen die meespelen bij het maken van deze keuze worden toegelicht in deze paragraaf.

¹⁶ Interview Seis en Pyppo 24/03/2015

4.1.1 Aandacht en assistentie

Hoewel lokale directies en medewerkers aangeven dat het project ook zonder vrijwilligerstoeristen kan functioneren, vinden ze het belangrijk om hun hulp te ontvangen. Ze geven aan te weinig medewerkers te hebben om genoeg individuele aandacht te geven aan de kinderen, die relatief veel problemen hebben, en dat vrijwilligers hiervoor een uitkomst bieden. Ze zouden liever meer vaste werknemers aannemen, maar hebben daar geen financiële middelen voor¹⁷. Bij Caras Alegres en MatiGol is het mogelijk dat binnenkort niet alle vaste medewerkers meer betaald kunnen worden¹⁸. Meestal moet één medewerker de aandacht verdelen over een groep kinderen en bestaat ruimte voor speciale begeleiding nauwelijks. Bij elk project zijn kinderen die dit wel nodig hebben vanwege een leerachterstand, handicap of andere persoonlijke problemen.

Foto 1: Necesito

Bron: Foto gemaakt door Tessa Bregman op de EDELAC school.

De tekening die is afgebeeld op foto 1 is gemaakt door een leerling van de EDELAC school en hangt op de deur van het directiekantoor. De getekende kinderen zeggen: “We kunnen nadenken”, “We kunnen praten”, “We kunnen een mening hebben”, “We kunnen gelukkig zijn”, “We kunnen liefhebben”, “Maar ik heb het nodig dat je naar me kijkt, dat je naar me luistert, dat je me begrijpt, dat je van me houdt”. De tekening illustreert de behoefte van de

¹⁷ Interviews Eefje 12/03/2015, Ernesta 16/03/2015, Maria 26/03/2015, André 08/04/2015, Magda 09/04/2015, Seis en Pyppo 10/04/2015

¹⁸ Interviews André 08/04/2015, Seis en Pyppo 10/04/2015

kinderen aan aandacht.

Vrijwilligerstoeristen worden vooral ingezet om taken uit handen te nemen, waardoor de vaste medewerkers meer tijd en aandacht kunnen besteden aan de kinderen. Dit zijn met name assiserende taken: opruimen, boeken ordenen, schriften nakijken en voorzien van nieuwe (huiswerk)opdrachten, knutselwerkjes ophangen aan de muur, het assisteren van de medewerkers bij sportlessen, bij het naar bed brengen van de jongste kinderen en het spelen, knutselen, eten, of handen wassen. Dit soort activiteiten kunnen door vrijwel iedereen worden uitgevoerd, terwijl de belangrijkste taken, zoals lesgeven, de verantwoordelijkheid blijven van de vaste medewerkers. Caras Alegres en EDELAC maken dit ook duidelijk op de website of in een informatiebestand, met teksten als “Volunteers primarily work as teachers’ aides”¹⁹, waaruit blijkt dat vrijwilligers als helpende hand worden ingezet.

Soms geeft de directie de vrijwilligers meer verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld wanneer ze individuele bijles willen geven aan kinderen die moeite hebben met lezen en schrijven²⁰. Bij Fundal worden de vrijwilligers niet zozeer ontvangen om te assisteren, maar juist om zelf beweeglessen voor de kinderen en workshops voor de moeders voor te bereiden en uit te voeren. De vaste medewerkers dragen de verantwoordelijkheid voor de beweeglessen over aan vrijwilligers, zodat zij meer tijd hebben, voor bijvoorbeeld de administratie. De workshops met de moeders konden worden opgestart door de komst van vrijwilligerstoeristen²¹. De directie van Fundal vindt het belangrijk dat de moeders van de gehandicapte kinderen workshops volgen tot de lessen zijn afgelopen, in plaats van meegaan naar de lessen. Volgens de directie moeten de kinderen leren dingen te doen zonder hun moeder²².

De denkwijzen van directies blijken niet altijd overeen te komen met de behoeften van andere lokale betrokkenen. Niet veel moeders zijn enthousiast over de workshops, sommige doen niet mee. Voor de meeste moeders zijn de Engelse lessen, waarmee de groep vrijwilligers is begonnen, veel te moeilijk²³. Over de kookworkshop die de vrijwilligers een keer hebben georganiseerd zijn veel moeders wel enthousiast, hier blijken ze behoefte aan

¹⁹ <http://www.quetzaltrekkers.com/xela/volunteer/>. Laatst geraadpleegd op 06/6/2015.

²⁰ Interview Maria 26/03/2015

²¹ Interview Ernesta 16/03/2015

²² Conversatie Ernesta en groep moeders 16/03/2015

²³ Informeel gesprek Fernanda en Dulce 09/04/2015

te hebben. Halverwege ons onderzoek kwam ook een Guatemalteekse stagiaire voor het geven van workshops, die vertelt dat haar werk opgevolgd zou worden door een volgende stagiaire. De stagiaire vindt de ideeën van de vrijwilligers voor de workshops leuk, maar heeft hun hulp niet zozeer nodig²⁴.

Bij de EDELAC school heeft de kokkin, die ook het schoonmaakwerk uitvoert, juist behoefte aan hulp, maar de vrijwilligers kiezen bijna nooit om haar te helpen²⁵. Na een oriëntatieweek, waarin vrijwilligers het werk in de keuken, bibliotheek en de klassen ervaren, vraagt de directrice hen waar hun voorkeur ligt en houdt hier rekening mee. De directies zien dat de meeste vrijwilligers het liefst werken met kinderen en dat dit hen heeft aangetrokken in hun project. Soms hebben ze echter ook behoefte aan hulp bij andere taken, zoals de directeur van Caras Alegres laat merken:

Er zijn weinig [vrijwilligers] die komen en bijvoorbeeld met administratieve dingen helpen. We hebben een keer iemand nodig die video's kan maken en er waren buitenlanders, maar die zeiden 'nee, ik kan beter met de kinderen werken'. En we hebben iemand nodig om de website te actualiseren [...]. Er zijn veel projecten die vrijwilligers zouden kunnen uitvoeren.²⁶

In de *volunteer hand-out* van Caras Alegres staat echter alleen dat vrijwilligers kunnen helpen in de kinderopvang, peuter- of kleuterklas, met het middagprogramma voor middelbare scholieren, en met uitzondering met het project voor vrouwenempowerment, wanneer ze hier ervaring of sterke affiniteit mee hebben²⁷. Dat het project ook vrijwilligers zoekt voor het helpen met de administratie of de website of het maken van een video, wordt vooraf niet gecommuniceerd.

4.1.2 'Vrijwilligerscultuur'

We weten nu welke redenen projecten hebben om samen te werken met vrijwilligers, maar waarom kiezen ze ervoor om buitenlandse toeristen te ontvangen en nauwelijks lokale vrijwilligers of stagiairs?

Hoewel de projecten wel enkele Guatemalteekse vrijwilligers hebben ontvangen en Fundal constant Guatemalteekse stagiairs ontvangt, blijkt het vinden van Guatemalteekse

²⁴ Informeel gesprek Fernanda 09/04/2015

²⁵ Informele gesprekken Maricela 19/03/2015, 23/03/2015

²⁶ Interview André 08/04/2015

²⁷ *Volunteer hand-out* Caras Alegres 2014

vrijwilligers of stagiairs een stuk moeilijker dan het vinden van buitenlandse vrijwilligers. Voor de stagiairs bij Fundal is het vrijwilligerswerk onderdeel van hun studie fysiotherapie, die als één van de weinige opleidingen in Guatemala een vrijwilligersstage verplicht²⁸. Middelbare scholieren doen ook ‘verplicht vrijwilligerswerk’ bij Caras Alegres in ruil voor hun studiebeurs. Dit is echter maar tachtig uur per jaar²⁹. De vrijwilligerstoeristen, die in grote getale naar Quetzaltenango komen, zijn voor projecten een relatief makkelijke oplossing voor de behoefte aan extra arbeidskracht.

Lokale betrokkenen zien in dat de toeristen meer financiële mogelijkheden hebben om vrijwilligerswerk te doen dan de meeste Guatemalteken, maar herkennen ook verschillen in cultuur en verantwoordelijkheidsgevoel. Allan denkt dat westerse vrijwilligers zich sneller verantwoordelijk voelen om te helpen dan Guatemalteken, omdat zij het in hun eigen land zo goed hebben: “Buitenlanders zijn vaak meer gevoelig om te helpen, omdat hun eigen leven zo anders is. [...] De mensen hier hebben geen vrijwilligerscultuur. Dat doen ze niet. Als ze vrije tijd hebben zijn ze thuis”³⁰. Allan en Seis hebben zelf wel vrijwilligerswerk gedaan vanuit eenzelfde verantwoordelijkheidsgevoel, maar zien dat ze een uitzondering zijn. Seis vertelt dat andere Guatemalteken die hij kent en vrijwilligerswerk hebben gedaan, dit alleen deden om indruk te maken op meisjes³¹.

Een andere motivatie voor de EDELAC school en Rudolf Walther om buitenlandse vrijwilligers te ontvangen, is de verplichting vanuit de overheid om Engelse les te geven op basisscholen. Aangezien niemand van de lokale medewerkers Engels spreekt en het mogelijk is om vrijwel constant vrijwilligerstoeristen te ontvangen die Engels spreken, wordt hier gebruik van gemaakt³².

De directie en medewerkers van Caras Alegres benoemen nog een specifiek voordeel van de samenwerking met buitenlandse vrijwilligers, namelijk het uitwisselen van ideeën, met name over lesmethoden. Ze vinden de mix van Guatemalteekse en westerse manieren van lesgeven, die zorgt voor meer interactie en creativiteit binnen het onderwijs, positief voor de ontwikkeling van de kinderen. Ze vertellen dat op ‘gewone Guatemalteekse scholen’ de docent vrijwel alleen aan het woord is en de kinderen alleen luisteren. Van westerse

²⁸ Interviews Ernesta 16/03/2015, Seis en Pyppo 24/03/2015

²⁹ Informele gesprekken Eefje 26/02/2015

³⁰ Interview André 08/04/2015

³¹ Informele gesprekken Seis en Pyppo 10/04/2015

³² Interviews Maria 26/03/2015, Magda 10/04/2015

vrijwilligers en stagiairs hebben ze nieuwe ideeën voor interactie geleerd, zoals spelletjes, liedjes en handvaardigheid³³. Bij de andere projecten blijken lokale betrokkenen ook positief te zijn over specifieke ideeën van vrijwilligerstoeristen, zoals het oprichten van een bibliotheek bij EDELAC, het voorstellen van wekelijkse bijeenkomsten bij MatiGol en het introduceren van kookworkshops bij Fundal³⁴.

4.1.3 Rijke buitenlanders

In het begin van de samenwerking met vrijwilligerstoeristen, hadden sommige lokale directies en betrokkenen het beeld van westerse vrijwilligers dat ze bij zouden dragen in de vorm van financiële sponsoring of materiële donatie. Onder de directies en medewerkers veranderde dit beeld snel, door de ervaring dat weinig vrijwilligerstoeristen dit doen³⁵. Onder de kinderen en families met wie de projecten werken bestaat dit beeld van buitenlanders nog wel. Kinderen vragen de vrijwilligers soms om geld³⁶ en op de vraag hoe vrijwilligerstoeristen meer zouden kunnen bijdragen, grapte een moeder bij Fundal: "Wat ik echt leuk zou vinden, is als ze me een auto cadeau zouden doen"³⁷.

Hoewel de directies weten dat individuele vrijwilligers meestal geen financiële voordelen opleveren, blijven economische motivaties wel een rol spelen bij het ontvangen van vrijwilligerstoeristen. Wanneer je lokale betrokkenen vraagt naar effecten van het vrijwilligerstoerisme, vertellen ze vaak over een voormalige vrijwilliger die een kind sponsort, een fundraising heeft gehouden of een materiële donatie heeft gedaan³⁸. De directies van MatiGol en Caras Alegres uiten hun hoop op financiële bijdragen van vrijwilligers, die bijvoorbeeld na thuiskomst geld ophalen, om het project volledig voort te kunnen zetten³⁹. Seis en Pyppo ontvangen niet alleen groepen Nederlandse vrijwilligers, maar ook financiële steun van vrijwilligersorganisatie Commundo⁴⁰, die hier na augustus

³³ Informeel gesprek Jara 18/03/2015, Eefje 12/03/2015, Crista 16/04/2015

³⁴ Interviews Maria 26/03/2015, Seis en Pyppo 24/03/2015, informele gesprekken moeders 20/03/2015

³⁵ Interviews Amando 23/03/2015, André 08/04/2015

³⁶ Interview Maria 26/03/2015

³⁷ Informeel gesprek Dulce 09/04/2015

³⁸ Interview Ernesta 16/03/2015, informeel gesprek Seis en Pyppo 26/03/2015

³⁹ Interview Seis en Pyppo 10/04/2015

⁴⁰ Commundo is een Nederlandse vrijwilligersorganisatie. Door middel van een subsidieprogramma van de EU (EVS), werft en subsidieert deze organisatie groepen Nederlandse jongeren om vrijwilligerswerk te doen over de hele wereld. Doel van de EVS subsidie is het bieden van kansen aan Europese jongeren met 'mindere kansen', zoals een handicap of lage opleiding, en het vergroten van hun ervaring en positie op de arbeidsmarkt. De EU heeft met dit programma niet als doel de ontvangende samenleving te helpen, maar de Europese vrijwilliger. Commundo stelt het helpen van de ontvangende samenleving wel als bijkomend doel en vraagt daarom een kleine eigen bijdrage van vrijwilligers. Dit zorgt ervoor dat zij het niet enkel zien als

2015 mee stopt⁴¹. Eefje vertelt dat ze in augustus twee groepen van een jongerenprogramma ontvangt voor één week. In die tijd hebben ze meer begeleiding nodig dan dat ze het project kunnen helpen, maar omdat deze groepen van tevoren geld inzamelen zijn ze toch aantrekkelijk⁴². Daarnaast leiden Eefje en André vrijwilligers rond in de arme wijk om hen bewust te maken van de achtergrond van de kinderen, in de hoop de kans op financiële bijdragen van vrijwilligers te vergroten.

De keerzijde is dat de families dit hierdoor ook sterker verwachten en vaak worden teleurgesteld⁴³. EDELAC vertelt vrijwilligers ook over de situatie van de kinderen, die vaak niet kunnen doorstuderen na afronding van de basisschool, in de hoop dat vrijwilligers een kind willen sponsoren met een studiebeurs⁴⁴. Hoewel sommige kinderen hierdoor inderdaad verder kunnen studeren, schaden volgens de theorie van Czarnecki et al. (2015) zowel Caras Alegres als EDELAC de rechten van de kinderen wanneer ze hun persoonlijke verhalen gebruiken om de kans op donaties van vrijwilligers te vergroten.

4.2 Verwachtingen versus ervaringen

Uit de vorige paragraaf blijken de projecten vrijwilligers te zoeken om te assisteren bij verschillende taken, maar ook om zelfstandig lessen of workshops te geven. Stellen de projecten eisen aan de kwalificaties van vrijwilligers? Deze paragraaf gaat in op de verwachting die lokale betrokkenen hebben van de werkervaring en kennis, verblijfsduur, taalvaardigheid en houding van vrijwilligerstoeristen en de mate waarin vrijwilligers hieraan voldoen.

4.2.1 Ervaring vereist?

Hoewel de directies verschillende kwalificaties belangrijk vinden voor vrijwilligers om een positieve bijdrage te leveren, stellen ze meestal geen harde eisen. MatiGol en Fundal ontvangen groepen van vier vrijwilligers die door de Nederlandse vrijwilligersorganisatie Commundo worden gesubsidieerd en geselecteerd. Seis vergelijkt deze samenwerking met

gratis vakantie maar ook gemotiveerd zijn om vrijwilligerswerk te doen en dat Commundo de sportleraren van MatiGol kan steunen. In Quetzaltenango werkt Hanneke, die hier een eigen NGO heeft, als tussenpersoon en begeleiding voor de Commundo groepen.

⁴¹ Informele gesprekken Pyppo 06/03/2015, Commundo bijeenkomst 02/06/2015

⁴² Informeel gesprek Eefje 10/04/2015

⁴³ Interview André 08/04/2015

⁴⁴ Interview Maria 26/03/2015

een loterij: het is altijd afwachten wie komen en hoe zij bevallen⁴⁵. Commundo kijkt bij het selecteren van de vrijwilligers soms wel naar hun opleiding, maar mag geen eisen stellen aan vrijwilligers van het subsidieprogramma⁴⁶. Eefje vraagt geen ervaring van vrijwilligers die bij Caras Alegres willen werken. Ze ziet dat ervaring vaak wel een voordeel is, maar vindt dat vrijwilligers dit niet nodig hebben om bij te dragen: “Werken met kinderen is niet moeilijk, het is leuk. Iedereen kan op één of andere manier veel helpen”⁴⁷. EDELAC vraagt wel ervaring in onderwijs of sociaal werk van de vrijwilligers die op de school of in de *Hogar* willen werken en vermeldt dit op de website en in e-mailcontact⁴⁸. De directeur geeft echter aan dat het lastig is om vrijwilligers hierop te controleren⁴⁹.

De meerderheid van de vrijwilligers blijkt geen relevante kennis of competenties te bezitten voor de werkzaamheden van het project. Enkele vrijwilligers bezitten dit wel en kunnen bijvoorbeeld specifieke lessen geven of als psycholoog of sociaal werker aan de slag. De directies benutten ook graag andere competenties van vrijwilligers, zoals creativiteit of fotografietalent⁵⁰. Ze blijken alleen niet altijd op de hoogte van de competenties⁵¹.

Een aspect dat wel elke directie verwacht van vrijwilligers, is affiniteit met kinderen en de werkzaamheden van het project. Seis en Pyppo verwachten bijvoorbeeld niet dat de vrijwilligers eerder sportles hebben gegeven, maar wel dat ze sportief zijn en weten hoe voetbal, basketbal en baseball worden gespeeld als ze zich aanmelden om te werken binnen een sportproject. Dit is niet altijd zo⁵². De directrice van Fundal vindt: “Als je iets doet, moet je het met je hart doen. Niet omdat in je programma staat dat je het moet doen [...]. Als iemand geen plezier heeft in wat hij doet, werkt het niet goed”⁵³.

Overige eisen die worden gesteld aan vrijwilligers hebben betrekking op hun beschikbaarheid en verblijfsduur, taalvaardigheid en houding. Caras Alegres stelt in de *volunteer hand-out* een minimumperiode van drie weken aan het vrijwilligerswerk⁵⁴. In de

⁴⁵ Interview Seis en Pyppo 10/04/2015

⁴⁶ Informele gesprekken Commundo-bijeenkomst 02/06/2015. Vanwege de EVS subsidie mag Commundo geen eisen stellen aan de opleiding, taalvaardigheid of andere kwalificaties van vrijwilligers, omdat het doel juist is om iedereen gelijke kansen te bieden

⁴⁷ Interview Eefje 12/03/2015

⁴⁸ Interview Amando 23/03/2015, <http://www.quetzaltrekkers.com/xela/volunteer/>. Laatst geraadpleegd op 06/06/2015

⁴⁹ Interview Amando 23/03/2015

⁵⁰ Interviews Ernesta 16/03/2015, Maria 26/03/2015, André 08/04/2015, Seis en Pyppo 10/04/2015

⁵¹ Interview Ernesta 16/03/2015

⁵² Reflectie Seis en Pyppo 14/03/2015

⁵³ Interview Ernesta 16/03/2015

⁵⁴ *Volunteer hand-out* Caras Alegres 2014

praktijk blijkt het project ook vrijwilligers te ontvangen voor één of twee weken⁵⁵. EDELAC stelt op de website minima van drie maanden voor het werken bij Quetzaltrekkers, twee maanden voor de *Hogar* en één maand voor de school en vermeldt daarnaast minimumaantallen werkdagen en -uren per week⁵⁶. De directie vertelt dat ze wil dat vrijwilligers voor de *Hogar* en de school ook minimaal drie maanden blijven, in tegenstelling tot de informatie die ze op internet verstrekt. Soms ontvangt ze echter ook vrijwilligers die met een specifiek project komen voor één of enkele weken⁵⁷.

De groepen *Commundo* vrijwilligers werken altijd drie maanden lang bij *Fundal* en *MatiGol*. *Seis* is begonnen nieuwe bronnen te zoeken voor vrijwilligers en zou in de toekomst graag vrijwilligers ontvangen voor minimaal zes, liever acht tot tien maanden. Hij vindt continuïteit belangrijk voor de kinderen, zowel in de lessen die ze krijgen als in het contact dat ze hebben met vrijwilligers⁵⁸. Met het oog op de problematiek en kritiek rondom vrijwilligerswerk met kinderen is het opvallend dat geen van de projecten een Verklaring Omtrent Gedrag eist van toekomstige vrijwilligers. In de laatste paragraaf ga ik in op de manier waarop de projecten wel omgaan met deze problematiek. Ik ga nu dieper in op verwachtingen van lokale betrokkenen over de taalvaardigheid en de houding van vrijwilligers.

4.2.2 Spaans

Voor lokale betrokkenen is het belangrijk dat vrijwilligers Spaans spreken om met hen te kunnen communiceren en samenwerken. Twee lokale betrokkenen bij de projecten spreken Engels, alle anderen moeten met handen en voeten of via een tolk communiceren wanneer een vrijwilliger geen Spaans spreekt.

EDELAC vraagt een basis- tot gemiddeld Spaans niveau van vrijwilligers die werken op de school en een gemiddeld niveau voor de Quetzaltrekkers en de *Hogar*⁵⁹. In de praktijk blijkt het moeilijk om van tevoren te weten welk niveau Spaans een vrijwilliger bezit⁶⁰. Soms vraagt de directie een vrijwilliger om eerst taallessen te nemen als het Spaans niet genoeg

⁵⁵ Informele gesprekken Eefje 10/04/2015

⁵⁶ <http://www.quetzaltrekkers.com/xela/volunteer/>. Laatst geraadpleegd op 06/06/2015

⁵⁷ Interviews Maria 26/03/2015, Amando 23/03/2015

⁵⁸ Interviews *Seis* en *Pyppo* 24/03/2015, 10/04/2015

⁵⁹ <http://www.quetzaltrekkers.com/xela/volunteer/>. Laatst geraadpleegd op 06/06/2015

⁶⁰ Interviews Amando 23/03/2015, Maria 26/03/2015

blijkt om te communiceren, maar lang niet altijd⁶¹. Eén vrijwilliger sprak geen woord Spaans, maar had ervaring als kleuterjuf en werd daarom toch meteen ingezet in de kleuterklas⁶². Caras Alegres vermeldt in de *volunteer hand-out* dat vrijwilligers een basiskennis van het Spaans nodig hebben en noemt taallessen “a necessary evil” voor het communiceren met de doelgroep van het project⁶³. In de praktijk laat Caras Alegres echter ook vrijwilligers toe die deze basiskennis nauwelijks bezitten. Eefje vertelt dat ze deze vrijwilligers meestal inzet in de kinderopvang, omdat voor het zorgen voor baby’s weinig Spaans nodig is. De communicatie met lokale medewerkers blijft dan problematisch en zorgt soms voor verwarring of misverstanden⁶⁴. De Commundo vrijwilligers volgen standaard één week Spaanse les in Quezaltenango, meer is niet mogelijk vanwege het subsidieprogramma. De organisatie zorgt daarom voor een Nederlandse begeleidster die ook kan tolken voor de vrijwilligers. Zij gaat altijd mee naar Fundal en één keer per week mee naar MatiGol, waar Seis Engels spreekt en de communicatie makkelijker verloopt dan bij Fundal⁶⁵. Ook bij MatiGol blijven echter moeilijkheden bestaan rondom de taal. De vrijwilligers die moeite hebben met het Spaans, blijken vaak meer moeite te hebben met lesgeven en minder respect van de kinderen te krijgen. Seis en Pyppo vinden dat vrijwilligers in moeten zien dat ze de taal moeten leren om bij te kunnen dragen⁶⁶.

Lokale medewerkers zijn gewend dat de taal vaak een obstakel vormt en kunnen hier steeds beter mee om gaan, door dingen bijvoorbeeld uit te beelden en voor te doen. De meesten geven aan dat het op deze manier wel werkt, maar meer moeite kost. Ze geven aan dat vrijwilligers die de taal beheersen vaak beter samenwerken en meer bijdragen aan het project.

4.2.3 Caring relationships

Met betrekking tot de houding van vrijwilligerstoeristen verwachten lokale betrokkenen dat vrijwilligers behulpzaam, enthousiast, gemotiveerd en zelfstandig zijn. Caras Alegres eist deze houding specifiek van vrijwilligers: “We require persons with a sense of responsibility, very motivated and a positive, involved attitude towards the people we serve and the

⁶¹ Interview Maria 26/03/2015

⁶² Informeel gesprek Eefje 26/02/2015

⁶³ *Volunteer hand-out* Caras Alegres 2014

⁶⁴ Interview Eefje 12/03/2015

⁶⁵ Informele gesprekken Roosje 06/03/2015

⁶⁶ Interview Seis en Pyppo 24/03/2015

activiteiten we do’’⁶⁷. EDELAC vermeldt ook op de website dat de vrijwilligers die bij de school of de *Hogar* willen werken een sterke motivatie moeten hebben om met kinderen te werken⁶⁸. Door elke directie wordt een betrokken houding verwacht van de vrijwilligers, die vergeleken kan worden met de *caring relationships* die Sin (2010:986-987) beschrijft naar aanleiding van haar onderzoek in Cambodja. Hier voldeden de vrijwilligerstoeristen aan de verwachting van de lokale betrokkenen, omdat ze behulpzaam waren en zich in dienst stelden van de lokale behoeften.

In Quetzaltenango benoemen lokale betrokkenen ook vaak behulpzaamheid als verwachting van vrijwilligers en als positieve eigenschap die veel vrijwilligers bezitten. In de praktijk bedoelen lokale betrokkenen met een behulpzame relatie vooral dat vrijwilligers initiatief tonen. Ze verwachten niet zozeer dat de vrijwilligers zich geheel in dienst stellen van hun behoeften, maar wel dat vrijwilligers zich actief inzetten om te helpen bij de werkzaamheden⁶⁹. Dit betekent een *caring relationship* voor hen. Lokale medewerkers willen graag dat vrijwilligers met hen overleggen over onduidelijkheden, twijfels of ideeën. Ze verwachten echter ook een zekere mate van zelfstandigheid en eigen initiatief, zodat ze niet méér bezig zijn met het helpen van de vrijwilligers dan andersom. Verschillende medewerkers vertellen over een vrijwilliger die stilzit in een hoek van de klas en niets uit zichzelf doet of overlegt. Dit vinden ze lastig⁷⁰.

Lokale betrokkenen verwachten niet zozeer dat vrijwilligers extra taken uitvoeren die niet van ze worden gevraagd, maar dat ze de standaardtaken gemotiveerd en enthousiast uitvoeren⁷¹. Als een vrijwilliger wel kijkt naar andere behoeften van het project of mogelijkheden om bij te dragen, past dit nog beter bij de *caring relationships* zoals beschreven door Sin (2010:986-987). Lokale medewerkers vinden het positief en bijzonder als vrijwilligers voorstellen om te helpen in de keuken of luiers te verschonen, een excursie te organiseren of een video te maken over het project. Dit gebeurt echter niet vaak, meestal houden vrijwilligers zich bij de standaardtaken en bestaat hun bijdrage uit hun tijd en betrokkenheid⁷².

⁶⁷ *Volunteer hand-out* Caras Alegres 2014

⁶⁸ <http://www.quetzaltrekkers.com/xela/volunteer/>. Laatst geraadpleegd op 06/06/2015

⁶⁹ Informele gesprekken Tania 08/04/2015, Eefje 10/04/2015, Interviews Kevin 25/03/2015, Crista 16/04/2015

⁷⁰ Informeel gesprek Tania 08/04/2015, interview Kevin 25/03/2015

⁷¹ Interviews Eefje 12/03/2015, Ernesta 16/03/’5 en André 08/04/2015, Seis en Pyppo 10/04/2015

⁷² Interviews Maria 26/03/2015, André 08/04/2015

Af en toe voldoen de vrijwilligers niet aan de taken en verwachtingen. De directrice van Fundal is bijvoorbeeld ontevreden over deze groep vrijwilligers:

Het lijkt alsof ze weinig interesse hebben en dingen niet willen doen. Ze voldoen niet aan het werk waarvoor ze hebben gesolliciteerd. Ze zijn buiten, aan het roken of met hun telefoon, geven soms geen sportles [...]. Er waren een keer elf moeders die niets deden en zij [de vrijwilligers] wilden niet met de kinderen en niet met de moeders werken.⁷³

Ze herkent geen *caring relationship* tussen de vrijwilligers en de moeders en kinderen en vindt de vrijwilligers ongemotiveerd. Deze houding van sommige vrijwilligers komt volgens lokale betrokkenen doordat zij zich niet op hun plek voelen binnen het project, zich niet nuttig voelen, of andere verwachtingen hadden⁷⁴. De daadwerkelijke ideeën van de vrijwilligers worden in het volgende hoofdstuk besproken.

Lokale betrokkenen zien dat ze zelf ook een rol kunnen spelen bij het motiveren van vrijwilligers. De EDELAC school en MatiGol houden wekelijkse bijeenkomsten met de vrijwilligers, waar ze overleggen over de taken en activiteiten van de komende week en luisteren naar vragen, twijfels en ideeën van de vrijwilligers⁷⁵. Bij MatiGol worden de vrijwilligers soms gevraagd of ze een leuk spel kennen om de kinderen te leren⁷⁶. De EDELAC school vraagt vrijwilligers om zelf een keuzevak voor te bereiden⁷⁷. Bij Caras Alegres en Fundal is minder onderling overleg. Sommige medewerkers voelen zich bezwaard om iets te vragen van vrijwilligers⁷⁸. Tania⁷⁹ vertelt bijvoorbeeld dat de twee nieuwe vrijwilligers met wie ze werkt weinig doen of zeggen. Als ik vraag of zij aangeeft wat ze kunnen doen zegt ze: "Het is niet goed om te zeggen 'doe dit' of 'wil je dat doen', want dat irriteert hen soms. Het is beter als ze vragen wat ze kunnen doen, dan weet ik dat ze willen helpen". Voor een goede samenwerking met vrijwilligers vinden lokale medewerkers de beheersing van het Spaans, een gemotiveerde houding en respect voor de lokale manier van werken het

⁷³ Interview Ernesta 16/03/2015

⁷⁴ Interviews Ernesta 16/03/2015, Maria 26/03/2015, informeel gesprek Eefje 10/04/2015

⁷⁵ Eigen observaties en informele gesprekken tijdens bijeenkomsten 12/03/2015, 17/03/2015, 19/03/2015, 24/03/2015, 07/04/2015

⁷⁶ Eigen observaties 06/03/2015, 17/03/2015, 27/03/2015, 07/04/2015, 09/04/2015

⁷⁷ Interview Maria 26/03/2015

⁷⁸ Informeel gesprek Tania 08/04/2015, interviews Kevin 25/03/2015, Crista 16/04/2015

⁷⁹ Informeel gesprek Tania 08/04/2015

belangrijkst⁸⁰. In de volgende paragraaf ga ik in op het belang van een open en respectvolle houding van vrijwilligerstoeristen.

4.2.4 Equal relationships

Lokale medewerkers verwachten dat vrijwilligerstoeristen op een respectvolle manier met hen samenwerken. Ze vinden het interessant om ideeën uit te wisselen en van elkaar te leren. Crista⁸¹ vertelt over complimenten die een vrijwilliger haar heeft gegeven over haar manier van werken. Ze heeft veel geleerd van de samenwerking met vrijwilligers en is trots dat de vrijwilligers ook van haar hebben geleerd. Een onderlinge relatie zoals deze is alleen mogelijk als vrijwilligers *equal relationships* aangaan, de lokale betrokkenen niet als passief zien en niet denken dat zij beter in staat zijn om iets te veranderen, zoals de vrijwilligers doen die Sin (2010:991) beschrijft.

Veel lokale medewerkers zijn flexibel tegenover de voorkeuren voor werkzaamheden van de vrijwilligers, maar verwachten wel dat de vrijwilligers ook flexibel zijn tegenover de werkwijze van het project. Ze verwachten dat buitenlandse vrijwilligers met een open blik in het vrijwilligerswerk gaan, zich niet te veel vasthouden aan eigen gewoontes of verwachtingen en zich proberen aan te passen aan de culturele context. Eefje laat dit van tevoren weten in een bestand met tips, dat ze e-mailt naar vrijwilligers en tussenorganisaties:

We recommend that you have an observing attitude towards cultural differences and not a judging one. Please be interested and open to differences that you will encounter. Sometimes you will admire them and sometimes they will annoy or offend you. It's all part of the experience⁸².

Lokale betrokkenen ervaren dat de meeste vrijwilligers graag willen leren over hun cultuur en hen gelijkwaardig en respectvol behandelen⁸³. Meestal ervaren ze oprechte betrokkenheid en wederzijds begrip, die McIntosh en Zahra (2010:554) essentieel noemen voor een goede onderlinge relatie. Als de relatie goed is, ontstaat soms ook contact, of zelfs

⁸⁰ Interviews Ernesta 16/03/2015, Amando 23/03/2015, Kevin 25/03/2015, André 08/04/2015

⁸¹ Interview Crista 16/04/2015

⁸² Document 'Tips about volunteering at Caras Alegres' 2014

⁸³ Interviews André 08/04/2015, Eefje 12/03/2015 en Kevin 25/03/2015

vriendschap, met vrijwilligers buiten het project om⁸⁴.

Soms voldoen de vrijwilligers echter niet aan de verwachting en zijn ze niet flexibel of zien ze de lokale manier van werken als minderwaardig. De directeur van EDELAC⁸⁵ vindt dit lastig aan de samenwerking met buitenlandse vrijwilligers: "Soms is het alleen negatief, wanneer sommigen de cultuur, de kinderen, de families niet kennen, denken dat het is zoals in hun land, zoals in Europa of de VS, boos worden op de kinderen, op de leraren..." Leraar Kevin⁸⁶ heeft dit onlangs meegemaakt: "Een keer was ik even buiten bij een paar kinderen aan het kijken en werd ze [Chloë] boos: 'Waarom ben je niet in je klas? Je moet naar je klas!'" De reactie van Chloë laat zien dat zij de manier van werken van Kevin als slechter beschouwt dan de manier waarop zij het zou doen en hem in dat opzicht niet als *equal* ziet. Kevin kon wel lachen om het boze karakter van Chloë, maar had toch liever niet dat zij de volgende keer meeging als ze met een groepje iets gingen drinken.

Lokale betrokkenen blijken het liefst vrijwilligerstoeristen te ontvangen die een betrokken en flexibele houding hebben, geschikte capaciteiten bezitten, een lange periode blijven, gemotiveerd zijn om een bijdrage aan de samenleving te leveren en dus kenmerken bezitten van de door Callanan en Thomas (2005) beschreven *deep volunteer*. In de praktijk bezitten weinig vrijwilligerstoeristen waarmee de projecten werken de benodigde kwalificaties en nemen de projecten vaak vrijwilligers aan voor kortere periodes. De directies blijken vrijwel alleen vrijwilligers te weigeren wanneer ze vinden dat ze op dat moment al genoeg vrijwilligers hebben. Meestal zijn ze juist op zoek naar extra arbeidskracht en zijn ze daardoor soepel met het hanteren van eisen, wat de projecten aantrekkelijk maakt voor vrijwilligers die geen geschikte kwalificaties bezitten en meer naar de *shallow* kant neigen van de classificatie van Callanan en Thomas (2005).

4.3 De betekenis van de komst van vrijwilligerstoeristen

Volgens McGehee en Andereck (2009)⁸⁷ hangt de tevredenheid van lokale betrokkenen over de bijdrage van vrijwilligerstoeristen onder andere af van het profijt dat zij hier zelf van hebben. Bij sommige lokale betrokkenen in Quetzaltenango lijkt dit inderdaad een rol te

⁸⁴ Interview Kevin 25/03/2015, informele gesprekken en eigen observaties 26/03/2015, 10/04/2015

⁸⁵ Interview Amando 23/03/2015

⁸⁶ Interview Kevin 25/03/2015

⁸⁷ Voor meer informatie over de casestudy van McGehee en Andereck (2009), zie hoofdstuk 2.3

spelen. Drie hoger opgeleide moeders zijn positief over de Engelse lessen bij Fundal en willen graag dat deze doorgezet worden. Tegelijkertijd vertellen ze dat alle andere moeders zijn weggelopen bij de les, omdat het voor hen veel te moeilijk is⁸⁸. Kindermeisje Jara is blij met de vrijwilligers in de kinderopvang van Caras Alegres, omdat zij door hen tijd heeft om te werken bij het vrouwenproject, wat ze leuker vindt om te doen⁸⁹. Over het algemeen zijn de lokale betrokkenen die zelf geen of minder profijt hebben van het vrijwilligerstoerisme echter niet ontevreden over de komst van de vrijwilligers.

Weinig vrijwilligers blijken iets bij te dragen voor een langere termijn, zoals nuttige ideeën of financiële of materiële donaties. Zoals eerder besproken, waarderen lokale betrokkenen de vrijwilligers die dit wel doen erg. Positieve effecten van het vrijwilligerswerk op de langere termijn zien ze als een extra bijdrage. Over vrijwilligers die alleen op het moment zelf iets bijdragen, in de vorm van hun tijd en arbeidskracht, zijn de meeste lokale betrokkenen ook tevreden. Deze bijdrage blijkt voor hen veel te betekenen en vaak op te wegen tegen moeilijkheden die ze ervaren, bijvoorbeeld door de taalbarrière.

Hoewel uit de verhalen van de lokale betrokkenen blijkt dat de bijdrage van de vrijwilligerstoeristen op meerdere vlakken verbeterd kan worden, ervaren ze weinig negatieve effecten van de komst van vrijwilligerstoeristen. Ze zijn zich echter wel bewust van moeilijkheden en mogelijke problematieken rondom het vrijwilligerstoerisme. Op hun ideeën hierover ga ik deze laatste paragraaf in, om inzicht te geven in manieren waarop negatieve effecten voorkomen kunnen worden.

4.3.1 Effecten van de commodificatie van vrijwilligerstoerisme

De commodificatie van vrijwilligerstoerisme die in hoofdstuk 2.1 is besproken, wordt ook ervaren door de directies van de projecten. Steeds meer vrijwilligers komen via commerciële tussenorganisaties terecht bij het project. Deze organisaties weten vaak niet welke behoeften spelen binnen een project of houden hier geen rekening mee⁹⁰. Vrijwilligers ontvangen de informatie die het project doorgeeft vaak niet en de directie ontvangt zelf ook nauwelijks informatie over de vrijwilligers die naar hen worden gestuurd⁹¹. Hanneke, die via haar toeristenbureau soms losse vrijwilligers stuurt, liet Seis en Pyppo op donderdag weten

⁸⁸ Informeel gesprek Fernanda en Dulce 09/04/2015

⁸⁹ Informeel gesprek Rubi 08/04/2015

⁹⁰ Interview Seis en Pyppo 24/03/2015, informele gesprekken Seis en Pyppo 09/04/2015, Eefje 16/04/2015

⁹¹ Informele gesprekken Eefje 12/03/2015, 16/04/2015

dat maandag een vrijwilliger zou komen om één week Engels te geven. Pyppo is hier niet tevreden over: “Het kost alleen maar werk voor één week en we hebben al vrijwilligers die Engelse les geven. Maar Hanneke krijgt hier natuurlijk geld voor. Het is niet echt mogelijk om nee te zeggen, het is geen vraag”.

Eefje heeft de eigenaresse van een tussenorganisatie gevraagd waarom het project niets terugziet van de financiële bijdragen die vrijwilligers betalen om door de organisatie aan Caras Alegres gekoppeld te worden. De eigenaresse belooft in het vervolg voor elke gekoppelde vrijwilliger een donatie te geven. Op haar website vermeldt ze echter dat ze dit altijd aan de projecten geeft: “We support the organizations where our volunteers work. For each volunteer, we make a donation of \$30 to the organization where you work, and give them some extra support!”⁹²

Terwijl tussenorganisaties profiteren van het feit dat het project geen financiële bijdrage vraagt van vrijwilligers, benadelen ze het lokale project vaak. De directie heeft minder grip op de selectie van vrijwilligers en heeft zelf geen communicatie met hen van tevoren. Toch is het volgens Eefje moeilijk en tijdrovend om alleen zelf vrijwilligers te werven, omdat bijna elke vrijwilliger via een tussenorganisatie komt⁹³.

4.3.2 Kinderen als toeristische attractie?

De directies van alle projecten zijn op de hoogte van de problematiek rondom vrijwilligerswerk met kinderen, zoals de hechtings- en vertrouwensproblemen, die kunnen ontstaan bij kinderen wanneer er voor hen wordt gezorgd door steeds wisselende vrijwilligers (Better Care Network 2014). Medewerkers en moeders staan hier minder bij stil en zeggen vaak dat de kinderen snel wennen aan nieuwe vrijwilligers, dat ze soms triest zijn als een vrijwilliger weggaat met wie ze een goede band hadden, maar herkennen geen negatieve effecten voor kinderen op de langere termijn. De directies herkennen deze effecten gelukkig ook niet, maar zeggen zich wel bewust in te zetten om deze te voorkomen. De meeste medewerkers vinden het beter als vrijwilligers een langere periode blijven, zodat het voor de kinderen begrijpelijk blijft welke vrijwilligers komen en wanneer ze weer weggaan⁹⁴.

Hoewel directies zien dat het moeilijker is voor kinderen om afscheid te nemen van

⁹² <http://do-guatemala.com>. Laatst geraadpleegd op 27/05/2015.

⁹³ Reflectie Eefje 16/04/2015.

⁹⁴ Interviews Ernesta 16/03/2015, Seis en Pyppo 24/03/2015,

vrijwilligers met wie ze een goede band hebben, vinden ze het toch belangrijk dat de vrijwilligers aandacht en warmte geven aan de kinderen, omdat zij hier behoefte aan hebben⁹⁵. Voorwaarde is wel dat altijd vaste medewerkers aanwezig zijn, dat duidelijk gemaakt wordt aan de kinderen dat de vrijwilligers weer weggaan en dat het project regels hanteert om eventueel misbruik van kinderen te voorkomen. Alle directies zien het belang van vastigheid voor kinderen en benadrukken dat het belangrijk is dat de vaste medewerkers de basis blijven vormen voor de kinderen. Seis⁹⁶ verwoordt dit mooi:

In het begin als de vrijwilligers weer in Nederland zijn vragen ze veel naar de kinderen. De tweede maand hebben ze het alweer drukker met hun eigen leven en wordt het steeds minder. Wat de kinderen nodig hebben, is iemand die echt om ze geeft en ze aandacht geeft. [...]. Wij zijn vrienden met 190 kinderen. Voor sommigen zijn we zelfs als vaders. Wij Guatemalteken moeten blijven strijden.

Met name de directies van MatiGol en Fundal vinden het belangrijk om de kinderen uit te leggen wat het verschil is tussen de vaste medewerkers en de vrijwilligers, die na korte tijd weer weggaan. In de praktijk blijken de kinderen niet altijd te weten hoe lang de vrijwilligers zullen blijven en wanneer ze weggaan.

Volgens Czarnecki et al. (2015) worden kinderen vaak onvoldoende beschermd tegen seksueel en fysiek misbruik. De onderzochte projecten blijken de kinderen hier wel tegen te willen beschermen, maar niet allemaal concrete maatregelen te hanteren. Zoals eerder genoemd, vragen de projecten geen VOG van vrijwilligers. Alleen EDELAC en Fundal hebben specifieke regels voor de omgang van vrijwilligers met kinderen, die vrijwilligers moeten ondertekenen. EDELAC verplicht als enige project een bepaalde mate van afstand. Vrijwilligers mogen bijvoorbeeld niet met kinderen knuffelen. Dit heeft te maken met een slechte ervaring in het verleden, waarbij seksueel misbruik door een vrijwilliger nog net is voorkomen⁹⁷.

MatiGol verbiedt alleen het slaan van kinderen en heeft verder geen regels. Vrijwilligers mogen foto's maken met de kinderen, iets leuks met ze gaan doen na school en hen spullen geven. Als we Seis en Pyppo aanraden meer maatregelen te nemen om

⁹⁵ Interviews André 08/04/2015, Ernesta 16/03/2015, Seis en Pyppo 24/03/2015, Kevin 25/03/2015

⁹⁶ Interview Seis en Pyppo 24/03/2015

⁹⁷ Interview Amando 23/03/2015

eventueel misbruik of andere negatieve effecten voor kinderen te voorkomen, vinden ze het gek dat ze daar nooit aan hebben gedacht. De vorige sportleraar op Rudolf Walther is namelijk ontslagen vanwege kindermisbruik⁹⁸. Caras Alegres is sinds kort bezig met het opstellen van regels, zoals het verbieden van vrijwilligers om alleen met een kind naar het toilet te gaan. Als een vrijwilliger alleen in een lokaal is met kinderen, moet hij of zij volgens André⁹⁹ ook voorzichtig zijn in de omgang met de kinderen, die vaak aanhankelijk zijn, omdat ouders het fysieke contact verkeerd kunnen opvatten. In het bijzijn van vaste medewerkers zijn vrijwilligers echter vrij om te knuffelen met de kinderen. André vindt dit juist goed voor de kinderen, omdat ze volgens hem thuis warmte missen en dit hen zelfverzekerder maakt¹⁰⁰.

Hoewel de hoger opgeleide directies van de projecten beter op de hoogte zijn van mogelijke negatieve effecten van het vrijwilligerswerk met kinderen dan andere lokale betrokkenen, hebben ze geen negatievere houding tegenover vrijwilligerstoerisme, zoals verwacht zou worden naar aanleiding van de casestudy van McGehee en Andereck (2009)¹⁰¹. De directies hebben het idee dat ze negatieve effecten voor kinderen kunnen voorkomen door bewust te zijn van de mogelijke problematiek en de vaste medewerkers zoveel mogelijk verantwoordelijk te laten voor de kinderen. In hoofdstuk 6 gaan we in op verbeterpunten voor het voorkomen van negatieve effecten van het vrijwilligerstoerisme voor kinderen.

⁹⁸ Reflectie Seis en Pyppo 14/04/2015

⁹⁹ Interview André 08/04/2015

¹⁰⁰ Interview André 08/04/2015

¹⁰¹ Voor meer informatie over de casestudy van McGehee en Andereck (2009), zie hoofdstuk 2.3

5. Vrijwilligerstoerisme in het perspectief van vrijwilligerstoeristen (Marjolein)

‘Dit is het schema van het sportexamen dat de kinderen zullen gaan volgen de komende week’, zegt een getinte man met half lang zwart haar in een knotje in het Spaans. De man heeft een jolige blik in zijn ogen en probeert het schema uit te leggen aan de vier Westerlingen in de zaal, maar weet niet meer wat alle symbooltjes betekenen. ‘Mijn schrift, waar is mijn schrift’, zegt de man. ‘Oh Pyppo’, schatert een blonde, Hollands uitziende meid naast me. ‘Wat een vent he, Robin’ roept ze daarna naar een jonge dame met een knotje op haar hoofd, die met een Nederlands accent lachend ‘que terrible’ naar Pyppo roept. Het wordt rumoerig en de vier Westerlingen zeggen tegen elkaar hoe typisch Guatemalteeks dit is en lachen hier allemaal om.

Dan vertelt Pyppo dat het sportschema niet het enige is wat de Hollanders moeten voorbereiden. Er moet ook een examen Engels komen. Voor morgen. De Nederlanders kijken me vragend aan en ik mag het voor ze vertalen. Dan komen de reacties. Een jongen met opgeschoren kapsel en een net zo’n guitige blik in zijn ogen als Pyppo zegt tegen me: ‘Lekker he, dit soort vrijwilligerswerk. Eén dag van te voren zeggen, dat we een toets mogen maken, haha, wat een grap’. En hij zegt tegen het meisje naast me: ‘We gaan het druk krijgen vanavond, Marije!’. Marije kan hier wat minder om lachen. Ze pakt haar telefoon uit haar tas, kijkt naar de tijd, en gooit hem weer terug. ‘Ja daaaag, ik heb gister ook al tot laat aan dit project gezeten, dat gaat hem vanavond echt niet worden hoor’ en de lach, die ze net nog op haar gezicht had toen Pyppo aan het klunzen was, is meteen verdwenen. Ondertussen kijkt Pyppo mij weer vragend aan: ‘Wat zeggen ze?’¹⁰².

Het bovenstaande vignet beschrijft een bijeenkomst tussen vrijwilligers en lokale betrokkenen van het project MatiGol. Het geeft inzicht in hun perspectief op het werk en de samenwerking tussen de twee partijen. Daarnaast laat het zien hoe divers vrijwilligers kunnen reageren op culturele verschillen en hoe ze omgaan met het gebrek aan hun Spaans.

¹⁰² Bijeenkomst MatiGol 17/03/2015, tolk was niet aanwezig

Tijdens het onderzoek heb ik zesentwintig vrijwilligers gevolgd, die aanwezig waren bij de vier verschillende projecten tijdens onze onderzoeksperiode. We hebben de vrijwilligers, met uitzondering van vier Nederlanders die we na terugkomst nog één keer hebben gezien, alleen tijdens hun verblijf in Quetzaltenango kunnen volgen. De tevredenheid over het verrichte werk is hierdoor lastig te peilen, omdat het moeilijk is voor vrijwilligers om tijdens het werk hier kritisch op te reflecteren. Voor ons onderzoek zou het beter geweest zijn als we de vrijwilligers ook na hun werk bij het project hadden gesproken.

In dit hoofdstuk worden alle aspecten van het vrijwilligerswerk vanuit het perspectief van deze vrijwilligers toegelicht: de motivaties voor het doen van vrijwilligerswerk in het buitenland, de verwachtingen van de projecten waarin ze werken en hun ideeën over de inhoud en de betekenis van hun bijdrage.

5.1 Altruïsme versus eigenbelang

Zoals voorspeld in hoofdstuk 2, noemen de vrijwilligerstoeristen verschillende motivaties om deel te nemen aan een vrijwilligersproject in het buitenland. De motivaties, die tijdens het onderzoek het meest genoemd werden, zijn het ervaren van een andere cultuur, het leren van Spaans, of het weer ophalen van eerder geleerd Spaans. Vrijwilligerswerk is in de ogen van velen een goede manier om in contact te komen met de lokale samenleving, omdat je samen met hen werkt. Daarnaast zegt een aantal, dat het goed is voor de eigen ontwikkeling en dat ze hierna hun eigen leven in Europa of Amerika meer waarderen. Een aantal keer wordt genoemd dat het goed staat op hun CV. Opvallend is, dat in eerste instantie geen van de vrijwilligers noemt, dat hij of zij hier komt om iets te doen voor de lokale samenleving. Dit komt in de gesprekken pas terug als ik erom vraag, of zelfs helemaal niet. De Amerikaanse vrijwilliger Bryan, 29 jaar geeft als primaire motivatie: "Ik wilde mijn Spaans weer ophalen. En je hoort het [vrijwilligerswerk] zoveel, iedereen vindt het leuk, dus ik dacht, dat moet ik meemaken. Ook staat het natuurlijk goed op je CV"¹⁰³. De vrijwilligers zeggen, dat ze dit niet als eerste reden noemen, omdat het toch logisch is dat je vrijwilligerswerk doet om bij te dragen aan de ontwikkeling van de lokale samenleving. Echter geven de vele motivaties die in eerste instantie genoemd worden en voornamelijk onder het kopje 'eigenbelang' vallen, het bewijs dat puur altruïsme niet bestaat.

¹⁰³ Interview Bryan 05/03/2015

In het hoofdstuk 2 is een indeling gemaakt op basis van drie categorieën; de *shallow volunteer*, de *intermediate volunteer* en de *deep volunteer*, waarbij vrijwilligers ingedeeld worden op basis van altruïsme, dan wel eigenbelang, hun verblijfsduur, skills en bijdrage aan de lokale samenleving. De meeste vrijwilligers vallen onder de benaming van de *intermediate volunteer*, omdat bij de meesten, naast eigenbelang, ook altruïstische waarden terug te vinden zijn. Uit de data die verzameld zijn tijdens het onderzoek, kan ik opmaken dat de vrijwilligers te plaatsen zijn op verschillende plekken op het continuüm (figuur 1). De één meer aan de *shallow volunteer* kant en de ander meer aan de *deep volunteer* kant, maar vaak in het midden. De uitzondering op deze regel was Nick, een vrijwilliger van begin twintig die door Commundo werd gefinancierd en bij Matigol en Fundal werkte. Hij was heel open over zijn motivatie: “Ik wilde gewoon weg uit Nederland en dit was de ideale kans, omdat het gefinancierd werd en ik nu tijd had. [...] Ik doe het niet om het vrijwilligerswerk of om de lokale bevolking te helpen, ik wil gewoon een leuke tijd”¹⁰⁴. Hij toonde gedurende het hele interview en andere informele gesprekken geen altruïstische gevoelens en heeft deze ook niet gekregen gedurende zijn werk met de kinderen, waardoor hij een pure *shallow volunteer* is. De kenmerken van een *shallow volunteer* zijn dat de vrijwilliger voornamelijk gedreven wordt door eigenbelang in het buitenland is voor een korte periode. Nick blijft weliswaar drie maanden, maar voldoet verder aan alle kenmerken die in het hoofdstuk 2 genoemd zijn (figuur 1).

Waar op het continuüm iemand zich bevindt, blijkt aan de hand van een analyse van de data leeftijdsafhankelijk te zijn. Jonge vrijwilligers, van rond de achttien tot begin twintig jaar, doen vaak vrijwilligerswerk als tijdsopvulling, omdat ze het eng vinden om onbegeleid naar het buitenland te gaan, of omdat ze Spaans willen leren. Ze zeggen wel dat ze gaan om de lokale samenleving te ontwikkelen, maar vaak blijven ze voor een korte periode en willen ze alleen taken uitvoeren die ze zelf leuk vinden. Het kan ook zijn dat ze, als ze eenmaal in het buitenland zijn, erachter komen dat ze toch liever willen reizen en plezier willen maken. Een typisch voorbeeld is Lena, een Duitse vrijwilliger van achttien jaar, die bij Caras Alegres werkte. In een interview¹⁰⁵ dat plaatsvond voordat ze is begonnen met het vrijwilligerswerk, beschrijft ze hoe ze denkt dat het vrijwilligerswerk zal verlopen. Ze hoopt dat het afscheid van de kinderen moeilijk zal worden en wil veel bereiken in de zes weken dat ze bij het

¹⁰⁴ Interview Nick 09/04/2015

¹⁰⁵ Interview Lena 12/03/2015

project werkt. Ze zegt dat het zou zijn alsof ze niets bereikt heeft als bij het afscheid niet gehuild wordt. Als ik haar later spreek bij het project blijkt dat ze eerder gaat stoppen. Ze vertelt:

Vrijdag is mijn laatste dag alweer. Ik vind het werk wel leuk hoor, maar het is zo gek, ik bedenk me nu dat ik eigenlijk meer wil reizen, echt heel anders dan toen ik nog in Duitsland was. [...] Een afscheidsfeestje vrijdag? Nee, ik ga gewoon weg, ik heb daar niets voor bedacht. Ik ga de kinderen ook niet heel erg missen¹⁰⁶.

Dit citaat laat twee dingen zien. Ten eerste dat ze, als jonge vrijwilliger, meer op zoek was naar een mooie ervaring in het buitenland dan het helpen van de lokale samenleving. Daarnaast laat het zien dat iemand kan schuiven binnen de dynamische classificatie van de vrijwilligerstoeristen. Ze ging naar Guatemala met altruïstische gevoelens, maar kwam er al snel achter dat deze gevoelens niet zuiver waren, waardoor zij is verschoven op het continuüm richting de *shallow volunteer* kant.

Dit is bij meerdere vrijwilligers terug te zien, ook van *shallow volunteer* richting *deep volunteer*. Ties, een vrijwilliger bij Quetzaltrekkers¹⁰⁷, ging naar Quetzaltenango puur om te *hiken*¹⁰⁸ en plezier te hebben. Dit zijn kenmerken van een *shallow volunteer*. Nu wordt hij voornamelijk gedreven door altruïstische motieven. Hij vertelt dat hij, na de ontmoeting van de kinderen bij de *Hogar* waar zij geld voor ophalen, het werk echt voor hun doet. Hij zegt: 'Het werk is zwaar, maar de kinderen houden me op de been'¹⁰⁹.

Dit bewijst dat de classificatie en ook de motivaties van vrijwilligers veranderlijk zijn. De oorzaak hiervan is dat de verwachtingen die vrijwilligers hebben van de projecten en hun eigen bijdrage verschillen van de werkelijke ervaringen. Als een ervaring heel anders is dan verwacht, kunnen de motivaties die iemand vooraf had om deel te nemen verschillen van de motivaties die iemand heeft om bij het project te blijven werken. Maar hoe kan het dat de verwachtingen van vrijwilligers soms zo verschillen van de werkelijkheid? En waar zijn deze verwachtingen op gebaseerd?

¹⁰⁶ Informeel gesprek Lena 08/04/2015

¹⁰⁷ Het Quetzaltrekkers project, zoals aangegeven in het figuur 2, is een onderdeel van het overkoepelende EDELAC project. Zij werken niet direct samen met de lokale bevolking, maar halen met hun 'hikes' die ze verkopen aan toeristen geld op voor de EDELAC school en de *Hogar*.

¹⁰⁸ Definitie *hiken*: één of meerdaagse wandelingen door de bergen

¹⁰⁹ Interview Ties 16/03/2015

5.1.1 Verwachting versus realiteit

De verwachting die de vrijwilligers hebben van het vrijwilligerswerk is voornamelijk gebaseerd op hun eigen ideeën en de stereotype beelden die van vrijwilligerswerk bestaan. Daarnaast, zoals we hebben gezien in hoofdstuk 4, heeft de informatie die ze van tussenorganisaties ontvangen ook een grote invloed op de verwachtingen en worden door teksten op websites van deze organisaties de stereotypering versterkt. Van vrijwilligerswerk met kinderen bestaat het stereotype beeld dat de hele dag gespeeld kan worden en dat de vrijwilligers een hoofdrol zullen spelen in het leven van het kind gedurende de tijd dat ze daar zijn. Zoals eerder is aangegeven, proberen projecten dit meestal juist tegen te gaan, door de vaste werknemers de hoofdtaken te laten uitvoeren en de vrijwilligers hen te laten assisteren met kleine klusjes. Dit kan leiden tot teleurstelling bij de vrijwilligers, zoals bij het vignet dat in hoofdstuk 1 is te lezen over de Deense tussenjaargroep. Cristina gaf in een focusgroep aan dat ze niet in de keuken wilde helpen, omdat ze was gekomen om met kinderen te werken¹¹⁰.

Naast het stereotype beeld, dat Cristina had van het vrijwilligerswerk met kinderen, was ze ook verkeerd ingelicht door de tussenorganisatie, die haar had verteld dat ze ‘gewoon met kinderen zou knuffelen’. Dit lijkt vaker te gebeuren: door de slechte communicatie tussen het project en de tussenorganisatie ontstaan verkeerde verwachtingen bij de vrijwilligers. Zoals in hoofdstuk 4 besproken, hebben projecten vaak vereisten waar vrijwilligers aan moeten voldoen, of hand-outs waarin tips staan. Deze horen vrijwilligers te krijgen voordat ze naar het project komen. Regelmatig gebeurt het dat tussenorganisaties deze informatie niet verstrekken aan vrijwilligers, waardoor zij met verkeerde, eigen bedachte, stereotype verwachtingen aankomt.

Dit stereotype beeld van het vrijwilligerswerk laat zich niet beperken tot vrijwilligerswerk met kinderen. Veel van de vrijwilligers hadden verwacht dat het project veel minder ontwikkeld zou zijn. Een vrijwilliger van EDELAC, Chloë, geeft zelfs expliciet aan op zoek te zijn geweest naar onderontwikkeling: “Ik heb op internet statistieken opgezocht, over welk land het armst was en welk land het slechtste educatie systeem had, omdat ik dacht dat ik in die landen het meeste verschil kon maken”¹¹¹. Ze verwacht dat, door haar privélessen, kinderen met een achterstand zich beter ontwikkelen.

¹¹⁰ Focusgroep Deense vrijwilligers, Cristina 26/03/2015

¹¹¹ Interview Chloë 19/03/2015

Het beeld van Westerse vrijwilligers dat ze in een paar weken Guatemala kunnen ontwikkelen is te omschrijven als eurocentrisch. In het eurocentrisme wordt het Westen gebruikt als de standaard norm om te kunnen oordelen over de maatschappelijke en politieke vooruitgang in de rest van de wereld (Sardar 1999:44). Dit leidt tot de gedachte dat het Westen weet wat het beste is voor de derde Wereldlanden en dat vrijwilligers een grote bijdrage kunnen leveren aan de ontvangende samenleving¹¹². Het gevoel dat de vrijwilligers de lokale bevolking in Guatemala moeten helpen, is volgens Sin (2010) te omschrijven als een *caring relationship*. Echter stelt zij dat achter deze zorgzaamheid het idee schuilt dat de lokale gemeenschap passief en *disempowered* is, en geholpen moet worden. Hierdoor ontstaan *unequal relationships*: de vrijwilligers zien zichzelf als superieur ten opzichte van de lokale bevolking, wat zich uit in de gedachte dat zij weten wat het beste is voor het lokale project. Als de lokale betrokkenen deze ongelijkwaardigheid voelen, kan dit leiden tot problemen in de samenwerking tussen de vrijwilligers en de lokale betrokkenen. Dit is terug te zien bij Chloë, die door haar eurocentrische houding minder respect kreeg van de lokale betrokkenen, zoals we hebben gezien in hoofdstuk 4. Ik kom terug op de relaties tussen beide partijen in paragraaf 5.2.2.

Dit eurocentrische beeld wat de verwachtingen van vrijwilligers beïnvloed wordt gestimuleerd door de tussenorganisaties. Op websites staan wervingsteksten als: “Are you driven to help the world's most vulnerable citizens?”¹¹³ en “Het project kan jouw hulp en inbreng heel goed gebruiken”¹¹⁴. Hopkins schrijft hier het volgende over:

Volunteer companies¹¹⁵ exploit the Eurocentric desires and preconceptions of volunteers, appealing to the Western audience by framing the West as rational, modern and progressive, whilst the East as lazy, backward, passive and in need of Western intervention¹¹⁶.

¹¹² The Eurocentrism and Colonial legacies of ‘gap years and volunteer tourism’
<http://olliehopkins.blogspot.nl/2011/01/eurocentrism-and-colonial-legacies-of.html> Laatst geraadpleegd op 18/06/2015

¹¹³ <http://www.globalvolunteernetwork.org/guatemala/>

¹¹⁴ <http://www.commundo.nl/landen/guatemala>

¹¹⁵ In onze thesis noemen we *volunteer companies* tussenorganisaties

¹¹⁶ The Eurocentrism and Colonial legacies of ‘gap years and volunteer tourism’
<http://olliehopkins.blogspot.nl/2011/01/eurocentrism-and-colonial-legacies-of.html> Laatst geraadpleegd op 18/06/2015

Dit hangt samen met de commodificatie van vrijwilligerswerk, zoals beschreven door Wearing en McGehee (2013). Tussenorganisaties werven vrijwilligers door te stellen dat ze veel zullen betekenen voor de lokale samenleving en vragen in ruil hiervoor een hoog tarief. De commodificatie heeft dus niet alleen nadelige effecten voor de lokale betrokkenen, maar ook de vrijwilligers krijgen onjuiste informatie voorgeschoteld, waardoor ze met verkeerde verwachtingen naar de projecten vertrekken.

Er is ook een aantal vrijwilligers die geschoold zijn voor de taken die ze verrichten bij hun project. Bij hen lijken de verwachtingen en de werkelijkheid het verst van elkaar af te liggen, doordat ze de situatie met hun eigen ervaringen in Nederland vergelijken. Een voorbeeld is Marije, die bij de gesubsidieerde Commundo groep hoort. Zij heeft in Nederland een opleiding gedaan met gehandicapten, maar weet bij Fundal niet goed wat ze moet doen en ziet vele verschillen met hoe het gaat in Nederland. Ze zegt: “Ik had absoluut niet verwacht dat de kinderen zo beperkt zouden zijn. Ik weet niet zo goed wat ik kan bijdragen. Je gaat het toch vergelijken met de stages die je in Nederland hebt gelopen, dus ik had verwacht dat het er heel anders uit zou zien”¹¹⁷. In hoofdstuk 2 is gesteld dat het hebben van een opleiding en ervaring met de activiteiten die verricht worden, in het voordeel van de vrijwilliger zou werken, maar door de cultuurverschillen is deze kennis niet altijd nuttig.

Daarnaast komt uit de verzamelde data een scheiding tussen de verwachtingen van mannelijke en vrouwelijke vrijwilligers naar voren. Waar mannelijke vrijwilligers over het algemeen zonder voorbereiding of hoge verwachtingen naar hun vrijwilligerswerk gaan, hebben de vrouwen vaak veel onderzoek vooraf gedaan en een beeld in hun hoofd van hoe het werk zal zijn. Vrouwen willen vaak meer bereiken en doen hard hun best om dingen te organiseren om deze plannen waar te maken. Echter staan ze hierdoor minder open voor de cultuur en raken ze sneller gefrustreerd als iets niet gaat zoals verwacht. Chloë was één van de vrijwilligers die zorgvuldig onderzoek had gedaan en had bedacht dat ze iets wilde neerzetten waar ze trots op kon zijn. Echter bleek op de locatie dat het project anders was dan ze had verwacht; de docenten waren jong en onopgeleid, sommige kinderen hadden een grote achterstand en ze vond het raar dat er geen psychologen aanwezig waren om deze kinderen te helpen. Daarnaast werden haar plan voor het geven van privélessen in haar ogen niet erg gewaardeerd, waardoor ze zich gefrustreerd voelt¹¹⁸.

¹¹⁷ Interview Marije 13/03/2015

¹¹⁸ Interview Chloë 19/03/2015

Mannen lijken zich makkelijker te mengen onder de lokale bevolking, maar zij gaan ook onverantwoordelijker om met hun werk. Een voorbeeld is Bryan, een vrijwilliger die meerdere keren na een avondje stappen niet kwam opdagen, doordat hij het te bont had gemaakt¹¹⁹. Nick, eerder tot *shallow volunteer* gedefinieerd, is ook naar Guatemala vertrokken zonder al te veel verwachtingen en onderzoek vooraf. Hierdoor stond hij wel open voor de cultuur en ging hij veel en flexibel om met zowel de lokale medewerkers van het project, als andere Guatemalteken buiten het werk. Echter had hij weinig inbreng in de discussies die Seis, Pyppo en de andere vrouwelijke vrijwilligers hadden over hoe het project verbeterd kan worden.¹²⁰ Verwachtingspatronen blijken dus afhankelijk van stereotypering, de tussenorganisaties, vergelijkingen met het thuisland en gender.

5.2 Taken en samenwerking door de ogen van vrijwilligers

Om het perspectief van vrijwilligers op het vrijwilligerswerk te kunnen omschrijven is het belangrijk om na te gaan wat hun ideeën zijn over de inhoud van hun bijdrage bij het project. Om de inhoud van hun bijdrage te bepalen, kijk ik allereerst naar hun beschrijving van de taken die ze verrichten en hoe verantwoordelijk zij zich hiervoor voelen en hoe zelfstandig ze te werk gaan. Daarna bespreek ik de samenwerking met de lokale betrokkenen en hoe deze zijn te omschrijven, omdat dit sterk blijkt samen te hangen met de inzet van de vrijwilliger.

5.2.1 Taken, verantwoordelijkheidsgevoel en zelfstandigheid

Bij de projecten zie je een groot verschil in de taken, die de vrijwilligers vervullen. Bij Fundal doen ze sportlessen met gehandicapten kinderen. Van de verschillende vrijwilligers heb ik te horen gekregen dat ze zich hier niet comfortabel bij voelen. Hun taak is het overnemen van de sportlessen met de kinderen, maar ze weten niet precies wat ze moeten doen. Noraly, een van de vrijwilligers die daar werkt en thuis onderzoek heeft gedaan naar mogelijke negatieve effecten van vrijwilligerswerk, noemt dit zelfs een typisch voorbeeld van *volunteer tourism*¹²¹. Hier kom ik op terug in paragraaf 5.3.1. Daarnaast geven zij workshops aan de moeders van de gehandicapte kinderen. De moeders werden in de eerste maand van hun verblijf volledig begeleid door de vrijwilligers zelf en ze voelden dat ze hier wel een nuttige

¹¹⁹ Informeel gesprek Bryan 20/03/2015 en observaties 25/03/2015, 07/04/2015

¹²⁰ Informeel gesprek Nick 25/03/2015

¹²¹ Informeel gesprek Noraly 10/03/2015

bijdrage konden leveren. Echter is later een Guatemalteekse stagiaire van de school voor *señoritas* [huishoudschool] ook bij het project komen werken. Zij is vier dagen per week aanwezig bij Fundal en kan de workshops ook alleen geven. Hierdoor geven de vrijwilligers allemaal aan dat ze zich overbodig voelen bij het project, omdat al zoveel mensen aanwezig zijn en maar zo weinig kinderen.

Bij Caras Alegres zien we juist het tegenovergestelde. Zoals in het hoofdstuk 4 aan bod is gekomen, helpen de vrijwilligers de docenten waar nodig met kleine taken. De docent blijft echter degene die de lesinvulling bepaalt en is het eerste aanspreek persoon voor de kinderen. Je merkt hier wel dat de vrijwilligers het soms saai werk vinden en dat het werk, zoals in de vorige paragraaf werd genoemd, botst met hun verwachting, omdat ze hadden gehoopt intensiever met kinderen bezig te zijn.

Tobias, een Duitse vrijwilliger van dertig die met zijn vriendin een jaar lang bij de EDELAC school werkt, noemt deze taakverdeling een van de belangrijkste aspecten voor het effectief inzetten van vrijwilligers: “Bij dit project zijn de leraren degene die bepalen wat gebeurt in de les, het is niet zo dat de vrijwilligers de lessen overnemen. Dat is het belangrijkste denk ik. Wij helpen de leraren alleen maar waar zij dat nodig hebben”¹²². De taken van de vrijwilligers bij EDELAC zijn erg divers. Welke taak iemand heeft, is afhankelijk van het niveau Spaans waarover ze beschikken, of waar ze zelf voor kiezen. De mensen die alleen een weinig Spaans spreken helpen in de klassen met de jongste kinderen, geven Engelse les of helpen kinderen individueel met lees- en schrijfproblemen. Degenen die beter Spaans spreken, helpen in de hogere klassen. De *skills* van de vrijwilligers worden bij dit project meestal goed ingezet en de coördinatrice kijkt naar welk beroep vrijwilligers in hun thuisland beoefenen. Een voorbeeld is Tobias¹²³ die in zijn thuisland sociaal werk doet. De directrice heeft hem gevraagd de vaste sociaal werkers van de school te helpen.

Bij MatiGol hebben de vrijwilligers veel vrijheid voor eigen inbreng. De taken bestaan voornamelijk uit het helpen bij de sportlessen, maar ook worden Engelse lessen gegeven en zijn de vrijwilligers creatief bezig, ze hebben bijvoorbeeld een hinkelbaan op een lege plek van het schoolplein geschilderd en de lijnen van het sportveld opnieuw geverfd. De groep van vier vrijwilligers is erg divers: de ene vrijwilliger creatief bezig zijn leuker vindt dan sportlessen en niet graag Engelse lessen geeft, maar wel veel plezier heeft in het geven van

¹²² Interview Berend 19/03/2015

¹²³ Interview Berend 19/03/2015

voetballes¹²⁴. Binnen dit project doen vrijwilligers dus ook liever iets dat ze leuk vinden en wat hen ligt. Het voordeel hiervan is meer enthousiasme en inzet bij het uitvoeren van de taken.

Alle vrijwilligers zeggen zich in zekere mate verantwoordelijk te voelen voor hun taken, maar de mate hiervan hangt samen met het gevoel of ze zich nuttig voelen of niet. De vrijwilligers die niet het gevoel hebben een nuttige bijdrage te leveren voelen zich minder verantwoordelijk en vice versa. Dit verschil is duidelijk te zien bij de vrijwilligers bij Fundal. Zij voelen zich nutteloos bij het uitvoeren van de taken met de gehandicapte kinderen en geven aan zich hier ook in mindere mate verantwoordelijk voor te voelen dan bij de workshops met de moeders. Deze verantwoordelijkheid lijkt ook samen te hangen met de inzet die de vrijwilligers leveren. Bij het Quetzaltrekkers project wordt aangegeven¹²⁵ dat hier geen baas aanwezig is, dus dat iedereen samen voor het project verantwoordelijk is. Dit uit zich in een grote inzet van alle vrijwilligers: ze werken bijna elke week zeven dagen en soms wel vierentwintig uur per dag.

De mate van zelfstandigheid van de vrijwilligers verschilt sterk per project en is ook afhankelijk van of de vrijwilliger graag zelfstandig wil zijn of liever taken aangeboden krijgt of helpende hand is. De meeste vrijwilligers werken samen met een Guatemalteekse werknemer en helpen deze waar nodig, maar sommige vrijwilligers zijn eigen projectjes binnen de projecten gestart, op eigen initiatief of in opdracht, maar wel altijd in overleg met de lokale medewerkers van het project. De mate van zelfstandigheid heeft echter geen invloed op het verantwoordelijkheidsgevoel. Bryan, die voornamelijk helpende hand is van de niñeras bij Caras Alegres, maakt met het volgende citaat duidelijk dat hij zich wel degelijk verantwoordelijk voelt voor al zijn kleine taken: "Ik maak alles af wat gedaan moet worden. Dus dat het geen chaos is als ik wegga. Als de kinderen.. als het een gekkenhuis is ga ik niet zo maar weg. Dan maak ik nog even schoon of zo"¹²⁶.

Net als bij de verwachtingen, hangt de mate van zelfstandigheid en of iemand zelfstandig wil zijn ook samen met gender. Vrouwelijke vrijwilligsters hebben veel plannen, vaak al voordat ze naar Quetzaltenango komen. Mannen zijn meer afwachtend, ze helpen waar nodig en doen wat van ze gevraagd wordt. Dit is terug te zien bij het voorbeeld in de

¹²⁴ Interview Marije 13/03/2015, Robin 07/04/2015, Noraly 25/03/2015

¹²⁵ Interview Ties 16/03/2015, informele gesprekken Esther en Ties 07/04/2015, 09/04/2015

¹²⁶ Interview Bryan 05/03/2015

vorige paragraaf van Nick, maar ook bij Tobias. Tobias¹²⁷ kwam zonder plannen, doet wat van hem gevraagd wordt en laat het verder over aan de organisatie welke taken hij uitvoert. De mannen hadden geen specifieke doelen die ze wilden bereiken tijdens hun verblijf, geven aan dat ze niet zijn gekomen om de lokale bevolking wat te leren, maar voornamelijk om iets op te steken van de cultuur en het Spaans. De vrouwelijke vrijwilligers willen allemaal graag een blijvend resultaat neerzetten en proberen dit te bereiken met eigen projecten.

5.2.2 Samenwerking en communicatie

De communicatie tussen de lokale betrokkenen en de vrijwilligers is erg belangrijk is de samenwerking. Bij MatiGol worden de wekelijkse bijeenkomsten met Seis en Pyppo erg gewaardeerd door de vrijwilligers¹²⁸. Omdat de vrijwilligers weinig Spaans spreken is hier een tolk aanwezig. Tijdens de bijeenkomsten kan worden gepraat over onenigheden en de vrijwilligers weten zo waar ze de rest van de week aan toe zijn¹²⁹. Robin geeft aan dat ze kritisch kijkt naar de manier van lesgeven en deze soms botst met haar eigen overtuigingen. Ze vindt het interessant om van Seis te horen waarom ze deze manier gebruiken en accepteert dit ook.

De vier vrijwilligers die bij MatiGol werken waren allemaal verbaasd over het hoge niveau en de ontwikkeling van het project. Ze hadden verwacht dat ze moesten helpen met de opzet, maar zien dat het project al goed draaiende is¹³⁰. Deze vrijwilligers gingen naar Guatemala met eurocentrische gevoelens: het gevoel dat ze de passieve moesten helpen en dat de projecten in Guatemala onderontwikkeld zouden zijn. Echter heeft dit bij hun niet geleid tot de ongelijke relatie met de lokale betrokkenen die eerder is beschreven bij Chloë. Uit de bijeenkomsten blijkt dat de beide partijen open staan voor discussies, maar hierbij elkaars cultuurverschillen accepteren. Daarnaast noemen de vrijwilligers dat ze veel kunnen leren van Seis en Pyppo, wat wijst op de *equal relationship* die Sin (2010) omschrijft. Deze gelijke relatie lijkt te leiden tot een effectieve samenwerking tussen beide partijen.

Bij EDELAC zijn de bijeenkomsten volgens de vrijwilligers een goed initiatief, maar de uitwerking laat te wensen over. Alleen de directrice is aanwezig, waardoor de vrijwilligers tijdens de bijeenkomst niet praten met de leraar waarmee ze direct samenwerken¹³¹.

¹²⁷ Interview Berend 19/03/2015

¹²⁸ Interviews Marije 13/03/2015, Noraly 25/03/2015, Nick 09/04/2015, Robin 07/04/2015

¹²⁹ Data van bijeenkomsten 17/03/2015, 07/04/2015

¹³⁰ Interviews Marije 13/03/2015, Noraly 25/03/2015, Nick 09/04/2015, Robin 07/04/2015

¹³¹ Data van bijeenkomst 12/03/2015

Daarnaast geeft Kate aan dat het tijdstip van de bijeenkomsten vaak niet goed gecommuniceerd worden¹³². De vrijwilligers brengen ook niet veel in tijdens de bespreking. Chloë¹³³ geeft aan dat dit komt door de taalbarrière, omdat verwacht wordt van de vrijwilligers dat ze Spaans spreken tijdens de bijeenkomst. Dit maakt het, voor de vrijwilligers die weinig of geen Spaans spreken, moeilijk om te participeren. Ze zegt: “Misschien zou het beter zijn als de vrijwilligers coördinator Engels spreekt, want dan zou de communicatie wel beter gaan.”¹³⁴ Bij Caras Alegres is een Nederlandse coördinatrice aanwezig, Eefje, bij wie vrijwilligers in het Engels, Nederlands en het Spaans terecht kunnen. Echter geven de vrijwilligers die niet tevreden zijn over het werk aan, dat ze niet het gevoel hebben bij haar terecht te kunnen met klachten. Julie geeft aan: “Ik voelde me niet op mijn gemak bij Eefje, dus ik had niet het gevoel dat ik iets aan haar kon vragen”¹³⁵.

Het is dus niet alleen de taalbarrière, waardoor de communicatie soms slecht verloopt. Bij Fundal lijkt de communicatie met een tolk namelijk niet goed te verlopen. De vrijwilligers, en de tolk, hebben allemaal het gevoel dat de directrice niet open staat voor gesprekken, omdat zij niet reageert op vragen en weinig interesse toont het werk dat ze verrichten¹³⁶. Daarnaast vindt er binnen het project geen wekelijkse ontmoeting plaats om mogelijke problemen te bespreken.

Bij Fundal en Caras Alegres komt het voor dat de vrijwilligers zich niet gewaardeerd voelen. Sin (2010) beschrijft *unequal relationships*, waarbij westerse vrijwilligers zich superieur voelen aan de lokale samenleving, waardoor de lokale samenleving negatieve gevoelens creëert ten opzichte van de vrijwilligers. Echter zien we dat deze negatieve gevoelens ook kunnen ontstaan bij vrijwilligers, als zij zich niet gerespecteerd voelen door de lokale betrokkenen. Ongelijke relaties ontstaan dus niet alleen door eurocentrisch gedrag van vrijwilligers, maar ook als de lokale samenleving weinig interesse toont in de vrijwilligers, waardoor zij zich niet gerespecteerd en ondergewaardeerd voelen.

Het lijkt erop dat het belangrijk is dat een wekelijkse bijeenkomst plaatsvindt in een taal die iedereen spreekt, waar wederzijds respect is en waar alle lokale medewerkers aanwezig zijn. Dit is goed te zien bij het Quetzaltrekkers project. De vrijwilligers daar zijn

¹³² Informeel gesprek Kate 19/03/2015

¹³³ Interview Chloë 19/03/2015

¹³⁴ Interview Chloë 19/03/2015

¹³⁵ Focusgroep Denen, Julie 26/03/2015

¹³⁶ Interview Marije 13/03/2015, Robin 07/04/2015, Noraly 25/03/2015, informeel gesprek Roosje 06/03/2015, Nick op 25/03/2015

allemaal gelijk omdat ze samen de verantwoordelijkheid voor het project dragen, Engels spreken, bijna allemaal Westers zijn en waardoor automatisch wederzijds begrip is¹³⁷.

De mate van communicatie met de lokale betrokkenen is volgens de vrijwilligers dus erg afhankelijk van hun niveau Spaans. Dit is de reden waarom hogere taaleisen zouden moeten worden gesteld voor vrijwilligers. Daarnaast is het belangrijk dat de vrijwilligers zich op hun gemak en gewaardeerd voelen en er een *equal relationship* is tussen beide partijen. In de projecten die we hebben bestudeerd is communicatie een kernwaarde voor het productief inzetten van vrijwilligers en het voorkomen van problemen. Welke problemen en mogelijke negatieve effecten kunnen ontstaan voor de projecten en de lokale betrokkenen volgens de vrijwilligers zullen nu besproken worden, door te kijken naar de betekenis van het werk voor vrijwilligers.

5.3 De betekenis van de bijdrage

Het vrijwilligerswerk betekent voor de meeste vrijwilligers, dat ze een mooie ervaring hebben in een ander land¹³⁸. Ze willen allen een positieve bijdrage leveren aan het project. Ondanks dat de vrijwilligers initieel aangeven dat ze weinig verwachtingen hebben van deze bijdrage, blijkt uit de geobserveerde frustratie¹³⁹ tijdens de werktijd dat ze toch hoge verwachtingen hadden.

Opvallend is dat alle vrijwilligers aangeven dat ze tevreden zijn over het werk dat ze hebben verricht. Op de vraag of ze achteraf gezien iets anders hadden willen aanpakken of zich beter hadden moeten voorbereiden antwoorden alle vrijwilligers dat ze zich niets kunnen bedenken. Elf vrijwilligers hebben specifiek aangegeven dat het Spaans dat ze spraken, dat nihil was, voldoende is geweest om zich te kunnen redden¹⁴⁰. Op de vraag welke *skills* een vrijwilliger zou moeten hebben om de taken bij het project optimaal te kunnen vervullen, beantwoorden wel zes¹⁴¹ van de elf dat Spaans belangrijk was voor een

¹³⁷ Data van observaties 11/03/2015, 25/03/2015, 09/04/2015

¹³⁸ Interview Bryan 04/03/2015, Lena 12/03/2015, Marije 13/03/2015, Robin 07/04/2015, Esmee en Berber 24/03/2015, Berend 19/03/2015, Ties 16/03/2015, interview Nick 09/04/2015, focusgroep Denen 26/03/2015, informeel gesprek Ben 03/02/2015, Esther 07/04/2015, Kate 19/03/2015

¹³⁹ Interview Robin 07/04/2015, Noraly 25/03/2015, observaties bij EDELAC 19/03/2015, Caras Alegres 07/04/2015, 08/04/2015

¹⁴⁰ Interview Marije 13/03/2015, Robin 07/04/2015, Chloë op 19/03/2015, Noraly 25/03/2015, Nick 09/04/2015, Focusgroep Deense vrijwilligers 26/03

¹⁴¹ Interview Marije 13/03/2015, Robin 07/04/2015, Noraly 25/03/2015, Chloë 19/03/2015, Nick 09/04/2015, informeel gesprek Kate 19/03/2015

effectieve communicatie en een goede band met lokale betrokkenen. Als ik vrijwilligers wees op deze discrepantie, dan antwoorden ze hier geen tijd voor hadden of het te duur was. Marije zegt:

Ik vind het soms echt vervelend want in Nederland kun je overal direct over praten, wat je denkt, wat je vindt, kun je gewoon zeggen. En als je niet echt een talenknobbel hebt en wel wat wil zeggen kan dat hier niet. Ik vind dat soms best frustrerend, dan denk je; he, verdorie!¹⁴²

Hierna stelt ze echter: “Maar ja je houdt het altijd, het is niet je moedertaal. Het is hartstikke goed als je wel Spaans spreekt, maar heel veel kunnen het niet zo goed en het [vrijwilligerswerk] doen het ook en zeggen achteraf: ik heb een geweldige tijd gehad. Dus ik denk niet dat het taalafhankelijk is, maar ook hoe je jezelf opstelt”¹⁴³. Vrijwilligers geven dus aan dat problemen kunnen ontstaan als ze geen Spaans spreken, maar zien niet de noodzaak hier aan te werken.

Vrijwilligers zien het werk dus meer als een kans om iets te leren en vervolgens weer met een frisse blik naar het thuisland terug te keren en de mogelijkheden daar meer te waarderen. Hierdoor denken maar weinig vrijwilligers na over het effect dat hun aanwezigheid heeft op het project en de lokale bevolking.

5.3.1 Vrijwilligerstoerisme, afhankelijkheid en hechtingsproblemen

De meeste vrijwilligers hebben niet nagedacht over de mogelijke negatieve effecten die hun aanwezigheid zou kunnen hebben. Zoals eerder genoemd is Noraly de enige. Ze vindt het erg lastig om te bepalen of ze met haar werk bij Fundal goed doet of niet, omdat ze de taken van vaste medewerkers overneemt in plaats van assisteert. “Het gaat om de uiteindelijke ontwikkeling van de kinderen. Ik vind het werk hartstikke leuk, maar ik heb geen idee of het goed gaat of niet. De vaste docenten lopen weg, of staan een beetje erbij te lachen”¹⁴⁴. Ze heeft haar twijfels in een mail gezet en deze naar Commundo gestuurd, maar de contactpersonen van daar lijken zich niet te bekommeren om haar zorgen. Ties, één van de Quetzaltrekkers, maakt zich zorgen om het volgende probleem: dat ze banen inpikken van lokale gidsen. Maar als hij erover nadenkt, zegt hij: “We geven meer terug dan dat we

¹⁴² Interview Marije 13/03/2015

¹⁴³ Interview Marije 13/03/2015

¹⁴⁴ Interview Noraly 25/03/2015

wegpikken. Bij andere kantoren krijgt de gids een minimum salaris en al het geld gaat naar een grote baas. Wij zorgen dat het geld terecht komt bij de mensen die het nodig hebben”¹⁴⁵.

Chloë noemt dat bij het ontvangen van vrijwilligers het gevaar bestaat dat lokale projecten afhankelijk raken van hulp uit het Westen¹⁴⁶. Dit zien we terug bij het geven van Engelse les, wat zowel bij MatiGol als bij EDELAC gebeurt. Zoals in het vorige hoofdstuk genoemd, zijn zij afhankelijk van vrijwilligers voor de Engelse lessen, omdat de Guatemalteekse docenten geen Engels spreken. Daarnaast ontstaat op deze manier geen gestructureerd lesprogramma, omdat blijkt dat vrijwilligers geen informatie over hun werkzaamheden achterlaten bij het project zodra ze weer naar huis keren. De vrijwilliger, die daarna komt, begint maar ergens, waardoor het niveau laag blijft en de lessen rommelig. Ook bij het project van Commundo, waar vier keer vier vrijwilligers zijn gestuurd om te werken bij MatiGol en Fundal, weten de groepen amper wat van elkaar af. Robin geeft aan: “We hebben weinig tot geen informatie gehad van andere groepen en dat vind ik jammer, want dan was het werk effectiever geweest. Ik hoop dat dat anders gaat met de volgende groep die komt en daar zou ik graag een aandeel in willen hebben.”¹⁴⁷ Tijdens een evaluatie van Commundo, een maand na terugkomst van de vier vrijwilligers, is over dit probleem gesproken. Commundo heeft nu een werkkraacht aangesteld op het Guatemalteekse kantoor, die zorgt voor aansluiting tussen de verschillende groepen¹⁴⁸.

Daarnaast kunnen kinderen, door de snelle roulatie van de vrijwilligers, hechtingsproblemen krijgen. De vrouwelijke vrijwilligers van Commundo zijn zich gedurende hun verblijf zorgen gaan maken over het afscheid dat eraan zit te komen. Ze merkten dat ze gehecht waren geraakt aan de kinderen en zagen hierdoor in, hoe moeilijk het voor de kinderen is dat de vrijwilligers komen en gaan. Noraly sprak haar zorgen hierover uit tegen Seis en Pyppo, waardoor een discussie ontstond over wanneer kinderen verteld moet worden dat de vrijwilligers weer weg gaan. De vrijwilligers zelf vonden, dat dit bij aankomst en een paar weken voor vertrek duidelijk aangegeven moet worden, zodat de kinderen zich erop kunnen voorbereiden. Ze beseften zich ook dat het geen groot drama moest worden¹⁴⁹.

¹⁴⁵ Interview Ties 16/03/2015

¹⁴⁶ Interview Chloë 19/03/2015

¹⁴⁷ Interview Robin 07/04/2015

¹⁴⁸ Bijeenkomst Commundo 02/06/2015

¹⁴⁹ Data van eindpresentatie 14/04/2015

Tijdens het onderzoek is gebleken dat vrijwilligers te weinig voorlichting krijgen over mogelijke negatieve gevolgen. Uit interviews blijkt dat de meeste vrijwilligers hier niet over nagedacht hebben. Als ik in gesprekken over dit thema praat, zijn ze wel geïnteresseerd en komen hier zelf later op terug¹⁵⁰. Hieruit blijkt dat de vrijwilligers, na voorlichting, wel willen nadenken over de mogelijke effecten en het een belangrijk thema vinden. Echter herkennen ze nog steeds geen mogelijke negatieve effecten bij het project waar ze werken. De tussenorganisaties zouden de verantwoordelijkheid, voor voorlichting over de negatieve effecten, op zich moeten nemen. In het volgende hoofdstuk zullen meerdere verbeterpunten voor het effectiever inzetten van vrijwilligers worden gegeven, waarbij de perspectieven van de lokale betrokkenen en de vrijwilligers naast elkaar worden gelegd.

¹⁵⁰ Interview Ties op 16/03/2015, Noraly 25/03/2015, Chloë 19/03/2015, informele gesprekken Robin 13/03/2015, 25/03/2015, data eindpresentatie MatiGol 14/04/2015

6. Conclusie: De perspectieven van vrijwilligers en lokale betrokkenen naast elkaar

Het onderzoek naar de perspectieven van vrijwilligers en de lokale betrokkenen op vrijwilligerstoerisme zijn we begonnen naar aanleiding van de groeiende maatschappelijke en wetenschappelijke kritiek op deze vorm van toerisme. De grootste kritiek is dat vrijwilligerstoerisme gecommodificeerd is geraakt. Tussenorganisaties lijken voornamelijk winst te willen maken en houden hierdoor weinig rekening met de wensen en behoeften van lokale projecten. De gecommodificeerde manier waarop vrijwilligers momenteel ingezet worden, zou dusdanige negatieve gevolgen hebben voor de lokale samenleving, dat sommige critici deze manier van toerisme volledig af willen schaffen. Binnen de discussie staat het *self-interest versus altruïsm* debat centraal: gaan vrijwilligers naar het buitenland om de lokale samenleving te helpen, of voornamelijk uit eigenbelang? Callanan en Thomas (2005) stellen dat het ontbreken van altruïstische gevoelens ertoe leidt dat de vrijwilliger geen bijdrage levert aan de lokale samenleving. De deep volunteer zou de grootste bijdrage leveren aan de lokale samenleving, met zijn altruïstische waarden, vaardigheden en *volunteer-minded* inzet. Hier tegenover zou de *shallow volunteer* niets bijdragen aan de samenleving, door het ontbreken aan skills, de korte verblijfsperiode en de *vacation-minded* inzet. Daarnaast nemen deze vrijwilligers uit eigenbelangdeel aan het vrijwilligerswerk.

Maar is volgens onze data het *self-interest versus altruïsm* debat ook het belangrijkste vraagstuk? Welke karakteristieken moet een vrijwilliger volgens ons bezitten om een nuttige bijdrage te leveren aan de lokale samenleving? En wat kunnen de lokale betrokkenen doen om de effectiviteit van vrijwilligerswerk te vergroten? In dit hoofdstuk leggen we de perspectieven van de vrijwilligers en de lokale betrokkenen naast elkaar, waardoor de belangrijkste facetten van het vrijwilligerstoerisme bij de vier onderzochte projecten belicht en bekritiseerd zullen worden. Hierna zal, in een concluderende paragraaf, het antwoord worden gegeven op de centrale vraag:

Wat is de inhoud en betekenis van de bijdrage die vrijwilligerstoeristen leveren aan lokale projecten in de stad Quetzaltenango, Guatemala?

6.1 Discussie

Uit onze data blijkt dat veel vrijwilligers het helpen van de lokale bevolking niet als voornaamste motivatie hebben. Desondanks geven de lokale betrokkenen van de projecten aan dat de vrijwilligers veel betekenen voor het project en dat hun behulpzaamheid en inzet vaak genoemd en gewaardeerd worden. Als we deze data naast elkaar leggen komen we tot de conclusie dat vrijwilligers die te omschrijven zijn als *shallow* toch een positieve bijdrage kunnen leveren aan de projecten, omdat ze het werk doen dat ze leuk vinden en waar ze gemotiveerd voor zijn. De directies van alle vier de projecten geven aan dat ze het belangrijk vinden dat een vrijwilliger het naar zijn zin heeft, een positieve ervaring op doet, gemotiveerd is en veel inzet toont. In tegenstelling tot de door Callanan en Thomas (2005) geschetste theorie, is tijdens ons onderzoek bewezen dat een *shallow volunteer* ook een bijdrage kan leveren aan het project. Een voorbeeld is Nick, die de karakteristieken van een *shallow volunteer* vertoont, maar waar de lokale betrokkenen toch erg tevreden over waren. Altruïstische gevoelens blijken uit ons onderzoek dus geen indicator voor het juist of onjuist functioneren van een vrijwilliger en de invloed hiervan op het project. Wat is het dan, dat het maakt dat vrijwilligers, zoals Nick, bijdragen aan het lokale project? En welke aspecten brengen problemen met zich mee?

6.1.1 Communicatie en samenwerking

Het grootste probleem voor een effectieve communicatie en samenwerking tussen vrijwilligers en lokale betrokkenen blijkt de taalbarrière te zijn. De directies van de projecten zien en ervaren moeilijkheden zoals verwarringen en miscommunicatie, wanneer de vrijwilligers geen Spaans spreken. Medewerkers geven aan dat ze zich vaak wel redden met handen en voeten, maar dat het moeite kost en soms tot ongemakkelijke situaties kan leiden. Daarnaast is het contact tussen de vrijwilliger en de kinderen vaak minder goed, wanneer de vrijwilliger de kinderen niet verstaat en zij daardoor minder respect hebben voor hun autoriteit. Toch hanteren de projecten nauwelijks eisen aan de taalvaardigheid van vrijwilligers en ontvangen zij veel vrijwilligerstoeristen die geen of nauwelijks Spaans spreken, omdat ze altijd ergens mee kunnen helpen.

De vrijwilligers zien ook moeilijkheden en zijn soms gefrustreerd vanwege de taalbarrière. Ze zien in dat de communicatie met de lokale betrokkenen gemakkelijker zou verlopen wanneer ze beter Spaans spreken, maar hebben niet het idee dat het echt nodig is

om meer Spaans te leren om het vrijwilligerswerk goed uit te voeren. Sommigen zien het vrijwilligerswerk als middel om hun Spaans te verbeteren, in plaats van dat ze het leren van Spaans zien als middel om hun vrijwilligerswerk te verbeteren.

De mate en kwaliteit van de onderlinge communicatie blijkt niet alleen afhankelijk van de taal. Uit ons onderzoek blijkt dat de communicatie, en daardoor de samenwerking, beter verlopen wanneer de projecten zich zichtbaar openstellen voor vragen, twijfels en ideeën van de vrijwilligers. Wanneer de lokale directies hier belangstelling voor tonen, bijvoorbeeld door wekelijkse bijeenkomsten te plannen, voelen de vrijwilligers zich nuttig en gemotiveerd. De lokale betrokkenen blijken het echter ook belangrijk te vinden dat vrijwilligers initiatief tonen om met hen te overleggen en zelf komen met vragen of ideeën wanneer ze die hebben.

Naast communicatie is de houding van beide partijen belangrijk voor een goede samenwerking. De lokale medewerkers kunnen vrijwilligers motiveren door hun eigen enthousiasme en vertrouwen in de bijdrage van de vrijwilligers te tonen. Om dit vertrouwen waar te maken en te behouden is het echter belangrijk dat de vrijwilligers ook een gemotiveerde en betrokken houding vertonen.

De beste samenwerking blijkt te ontstaan wanneer vrijwilligers hun best doen om de taal te leren, beide partijen initiatief tonen om te communiceren en ideeën uit te wisselen en gemotiveerd zijn om samen te werken. De projecten moeten tijdens het werven van vrijwilligers een basisniveau Spaans verplichten en het belang hiervan, voor zowel het lokale project als voor de vrijwilliger zelf, duidelijk maken. Daarnaast kunnen ze helpen bij het regelen van Spaanse lessen. De wekelijkse bijeenkomsten bij MatiGol en EDELAC, waar de directie en de vrijwilligers samenkomen voor werkoverleg, zijn een goed voorbeeld van het betrekken en motiveren van vrijwilligers. Als de lokale medewerkers initiatief nemen in de communicatie en interesse tonen in twijfels en ideeën van vrijwilligers, zullen de vrijwilligers hier zelf ook eerder mee komen.

6.1.2 Onderlinge relaties

Sin (2010) laat zien dat de relaties tussen vrijwilligerstoeristen en lokale betrokkenen invloed hebben op de effecten van het vrijwilligerstoerisme. Dit is ook terug te zien in ons onderzoek, waar zowel *caring* als *equal relationships* belangrijk blijken voor een positieve ervaring voor beide partijen.

Wanneer de vrijwilligers een betrokken houding tonen, door initiatief te tonen en zich actief en enthousiast in te zetten voor hun werkzaamheden, en de lokale betrokkenen dezelfde positieve houding hebben, is dit een *caring relationship*. Deze relatie en manier van samenwerken zal bijdragen aan het creëren van een positieve ervaring voor beide partijen, waardoor het vrijwilligerswerk het effectiefst is. Het blijkt binnen onze casus niet uit te maken of de betrokken houding van vrijwilligers het gevolg is van altruïstische motieven of van eigenbelang. Omdat de *caring relationships* niet zozeer voortkomen uit altruïsme van vrijwilligers en het idee dat de lokale samenleving geholpen moet worden, bleken de relaties binnen ons onderzoek niet meteen ongelijkwaardig te zijn, zoals de relaties die Sin (2010) beschrijft op basis van haar onderzoek in Cambodja.

Een aantal vrijwilligers is wel naar Quetzaltenango gekomen met het idee dat de lokale projecten en samenleving verder ontwikkeld moesten worden en dat ze daar zo veel mogelijk aan bij wilden dragen. Dit idee ligt ten grondslag aan de *unequal relationships* die Sin (2010) beschrijft. In de praktijk blijken de meeste vrijwilligers echter te zien dat de realiteit anders is dan hun verwachting en blijken de lokale projecten beter te functioneren dan ze dachten. De meeste relaties zijn gelijkwaardig te noemen, omdat de vrijwilligers in de praktijk niet het idee hebben dat zij meer *empowered* zijn. Zij hebben niet het gevoel geschikter te zijn om te helpen vanwege betere kennis of vaardigheden dan de lokale medewerkers. Meestal denken ze niet echt iets te kunnen veranderen op de lange termijn. Sommigen vinden het bovendien belangrijk om geen taken over te nemen waarvoor lokale medewerkers zijn opgeleid, omdat ze zichzelf, als ongeschoolde en onervaren vrijwilligers, juist minder geschikt vinden voor deze taken.

Toch hebben wij een aantal uitzonderingen gezien, in de vorm van *unequal relationships*. Lokale betrokkenen vertellen dat sommige vrijwilligers niet open staan om van hen te leren en geen respect tonen voor de lokale context. Sommige vrijwilligers vinden het moeilijk om om te gaan met de lokale werkwijze, wanneer die sterk verschilt van de manier die zij gewend zijn. Uit onze data blijken zowel gender als leeftijd invloed te hebben op de houding van vrijwilligers en daardoor op de relatie die ze hebben met lokale betrokkenen. Vrouwen blijken vaker iets te willen veranderen en minder flexibel te zijn binnen het vrijwilligerswerk dan mannen. Jonge vrijwilligers zijn vaak meer *shallow* dan oudere vrijwilligers. Soms willen zij alleen dingen doen die ze leuk vinden en bouwen daardoor minder snel een *caring relationship* op. Voor jonge en vrouwelijke vrijwilligers is het extra

belangrijk dat hun verwachting beter afgestemd wordt op de werkelijkheid en ze niet met een te rooskleurige voorspiegeling van het werk zullen beginnen.

6.1.3 Verwachting

Vaak lijken problemen te ontstaan rondom de verwachtingen van beide partijen. Vrijwilligers noemen dat het verschil tussen de verwachting en de realiteit soms dusdanig groot is, dat hun inzet en motivatie hierdoor daalt en in sommige gevallen juist stijgt. De lokale projecten hebben op hun beurt verwachtingen over de ervaring, kennis, de verblijfsduur, de taalvaardigheid en de houding van de vrijwilligers, maar lijken niet zo strikt in het toelaten van vrijwilligers die niet aan de gestelde eisen voldoen. Waardoor wordt deze discrepantie tussen de verwachting en de werkelijke ervaring veroorzaakt?

6.1.3.1 Tussenorganisaties

Tussenorganisaties hebben een groot aandeel in het werven van vrijwilligers voor de lokale projecten. Door de commodificatie, zoals eerder beschreven, zien de tussenorganisaties het vrijwilligerstoerisme voornamelijk als een industrie, in plaats van een manier om de lokale samenleving te ontwikkelen. Om zo veel mogelijk omzet te krijgen, plaatsen deze organisaties vrijwilligers zonder overleg bij de projecten. De directies van deze lokale projecten durven de vrijwilligers niet te weigeren, omdat de tussenorganisaties zorgen voor een grote toestroom van vrijwilligers. Hierdoor kiezen de lokale projecten niet meer zelf wie geschikt is om te helpen en zijn ze voor een groot deel afhankelijk van de commerciële tussenorganisaties. Daarbij komt dat de lokale projecten niets verdienen aan deze vrijwilligerstoerisme industrie en vaak financiële problemen hebben, terwijl tussenorganisaties winst maken.

Niet alleen de lokale projecten zijn slachtoffer van deze commercie, ook vrijwilligers worden verkeerd ingelicht. Vrijwilligers geven aan dat tussenorganisaties hen verteld hebben dat ze 'een grote rol in de ontwikkeling van het kind' zullen spelen¹⁵¹. In werkelijkheid is dit niet zo, wat leidt tot teleurstelling. Hoewel vrijwilligers zeggen geen grote verwachtingen te hebben van de effecten van hun aanwezigheid, duidt geobserveerde frustratie bij een aantal erop dat ze toch meer hadden verwacht. Deze frustratie kan leiden tot minder inzet en enthousiasme in het werk, wat de lokale betrokkenen juist noemen als een van de belangrijkste karakteristieken die een vrijwilliger zou moeten bezitten.

¹⁵¹ Focusgroep Deense vrijwilligers 26/03/2015

6.1.3.2 Websites en promotie van de lokale projecten

Niet enkel de tussenorganisaties zijn 'schuldig' aan het verkeerd verstrekken van informatie en verwachtingen. De lokale projecten verstrekken van tevoren ook niet altijd eerlijke informatie over de behoeften, de benodigde kwalificaties en taken van vrijwilligers op de website of in e-mailcontact. Directies geven aan bij meer taken hulp te kunnen gebruiken dan alleen bij het werk met de kinderen, terwijl de vrijwilligers meestal naar het project komen om te werken met kinderen en dit liever doen dan andere taken. Zij voelen zich soms echter niet nuttig, omdat genoeg vrijwilligers aanwezig zijn om lokale medewerkers te helpen bij dit werk. Het is daarom belangrijk dat het project zowel voor als tijdens het vrijwilligerswerk duidelijk communiceert aan de vrijwilliger welke behoeften het heeft en op welke manier de vrijwilliger bij kan dragen. Dit kan bijvoorbeeld zijn door te helpen met administratie, koken, schoonmaken of schilderen. Hoewel deze taken misschien niet het leukst gevonden worden door vrijwilligers, zullen ze gemotiveerder zijn om hierbij te helpen wanneer ze van tevoren op de hoogte zijn dat ze ook andere werkzaamheden dan het werken met kinderen kunnen uitvoeren en wanneer ze merken dat ze op deze manier echt een nuttige bijdrage kunnen leveren.

6.1.4 Nadelige effecten op de lange termijn

Hierboven zijn de belangrijkste aspecten uit de visies van de vrijwilligers en de lokale projecten besproken. In de theorie zijn echter nog een aantal mogelijke lange termijn effecten aanbod gekomen, zoals de afhankelijkheid die kan ontstaan en de negatieve effecten op kinderen die vrijwilligerswerk kan hebben.

Uit interviews blijkt dat beide partijen stellen dat de bijdrage van de vrijwilligers weinig effect heeft op de lange termijn. In drie van de door ons bestudeerde projecten gaven de vrijwilligers Engelse les aan kinderen en moeders. Vrijwilligers blijven gemiddeld één week tot drie maanden, waarna ze, vaak zonder iets achter te laten, weer vertrekken naar het thuisland. Hierna komt een nieuwe vrijwilliger die, net als de vorige, Engelse les geeft. Omdat een overbruggingsfase tussen twee vrijwilligers meestal niet bestaat, vindt er geen overdracht van het werk plaats. Hierdoor blijft het niveau van de lessen laag en ongestructureerd. Vrijwilligers geven aan dat ze het belangrijk vinden dat hun lessen goed worden overgenomen, maar tonen weinig inzet om dit te realiseren. De directies lijken het belangrijker te vinden dat er Engelse les wordt gegeven, dan de kwaliteit ervan en zich

weinig te bemoeien met de lessen. Docenten op de scholen spreken geen Engels en tonen weinig interesse om dit te leren. Doordat de Guatemalteekse overheid Engelse les verplicht op basisscholen, is dus een afhankelijkheid van vrijwilligerstoeristen ontstaan.

6.1.4.1 Vrijwilligerstoerisme en kinderen

Organisaties als Better Care Network en Unicef zijn in het afgelopen jaar campagnes begonnen tegen vrijwilligerswerk met kinderen. Het 'komen en gaan' van vrijwilligers zou leiden tot hechtingsproblemen bij de kinderen in de lokale projecten. Zowel de lokale betrokkenen als de vrijwilligers in ons onderzoek geven aan dat zij dit niet herkennen. Wij hebben zelf ook geen hechtingsproblemen herkend bij de kinderen waarmee de lokale projecten werken, maar vinden het moeilijk om deze problemen geheel uit te sluiten zonder hier specifiek psychologisch onderzoek naar te hebben verricht. De vrijwilligerstoeristen en de lokale directie zijn wel van mening dat duidelijk aan de kinderen uitgelegd moet worden dat de vrijwilligers voor een korte tijd blijven en hierna weer naar huis keren. Beide partijen doen hun best om een naderend afscheid op tijd aan te kondigen, zodat kinderen zich hierop kunnen voorbereiden. De lokale betrokkenen geven aan dat het belangrijk is dat altijd vaste medewerkers aanwezig zijn, die een constante factor blijven in het leven van de kinderen. Hierdoor blijven kinderen vastigheid ervaren, ondanks de snelle roulatie van de Westerse vrijwilligers.

Opvallend is dat bij de projecten vrijwilligers meedraaien met de lokale projecten zonder enige kwalificaties of ervaringen in het werken met kinderen. In Nederland zouden de vrijwilligers, zonder diploma of ervaring, nooit aangenomen worden om zelfstandig les te geven aan kinderen. Daarnaast wordt in Nederland in deze sector altijd een Verklaring Omtrent Gedrag vereist, om mogelijk kindermisbruik tegen te gaan. Bij de onderzochte projecten hebben ze hier nooit aan gedacht en zijn ze ook niet bekend met deze verklaring. De vrijwilligers en de lokale samenleving lijken zich hier niet van bewust en vinden plezier maken met de kinderen voornamelijk belangrijk. Beide partijen geven aan dat werken met kinderen 'makkelijk' is en gedaan kan worden door iedereen die interesse heeft. Dit is de reden waarom vrijwilligerswerk met kinderen zo populair is. Alle projecten werken met kansarme of gehandicapte kinderen die al veel hebben meegemaakt. Wij hebben zelf ervaren dat we, zonder kwalificaties en scholing, het lastig vonden om te bepalen wat goed en wat slecht is voor de kinderen. Over het algemeen stellen de projecten weinig regels en

voorwaarden op voor de omgang met kinderen. Seis geeft aan: “We vertellen alleen dat ze de kinderen niet mogen slaan”¹⁵².

Czarnecki et al. (2015) laten zien dat kinderen onvoldoende worden beschermd en dat privé-verhalen van kinderen worden gebruikt om donaties te genereren. Dit schaadt de waardigheid en rechten van de kinderen. Het is belangrijk dat de projecten regels opstellen over wat wel en niet gedaan kan worden, met betrekking tot het welzijn en de privacy van de kinderen. Deze moeten duidelijk gecommuniceerd worden met de vrijwilligers, het liefst al van tevoren. Tegelijkertijd moeten de vrijwilligers op de hoogte zijn van het belang van deze regels voor het voorkomen van negatieve effecten van hun werk op de kinderen.

De specifieke aanbevelingen die wij hebben gegeven aan de vier projecten zijn terug te vinden in bijlage 2. Daarnaast hebben we een aantal belangrijke tips voor vrijwilligers opgesteld, waardoor ze met beter inzetbaar zullen zijn bij de projecten (bijlage 3).

6.2 Tot slot

Vrijwilligerstoeristen blijken niet alleen naar Quetzaltenango te komen om de lokale samenleving te helpen. Eigenbelang speelt bij elke toerist een rol bij hun keuze voor vrijwilligerswerk, soms is het zelfs de enige motivatie. Bij de meeste vrijwilligers is een combinatie van altruïsme en eigenbelang te herkennen. Het vrijwilligerswerk is duidelijk een alternatieve vorm van toerisme, maar het blijft toerisme. Het doel van vrijwilligerstoerisme is het leveren van een duurzame en positieve bijdrage aan de ontvangende samenleving (Wearing 2001). In hoeverre wordt dit doel bereikt bij de onderzochte projecten? In deze paragraaf geven we antwoord op de centrale vraag: Wat is de inhoud en betekenis van de bijdrage die vrijwilligerstoeristen leveren aan lokale projecten in Quetzaltenango?

Naar aanleiding van ons veldwerk kunnen we stellen dat deze vraag niet zozeer beantwoord moet worden met het *self-interest versus altruism* debat dat speelt in de literatuur. Dit debat kijkt alleen naar de motivaties van vrijwilligers, en laat het perspectief van de ontvangende samenleving buiten beschouwing. Motivaties van vrijwilligers hebben wel invloed op hun bijdrage, maar we herkennen in ons onderzoek geen verband tussen de mate van altruïstische gevoelens en de effecten van de bijdrage van een vrijwilliger. We kunnen concluderen dat het binnen het debat over vrijwilligerstoerisme belangrijker is om te

¹⁵² Interview Seis en Pyppo 10/4/2015

focussen op andere aspecten die meer directe invloed hebben op de effectiviteit van het vrijwilligerstoerisme, zoals de manier waarop projecten en tussenorganisaties vrijwilligers informeren, de kwalificaties en flexibiliteit van vrijwilligers en de maatregelen die genomen worden om negatieve effecten voor de kinderen te voorkomen.

De inhoud van de bijdrage van vrijwilligerstoeristen bestaat bij de onderzochte projecten met name uit het assisteren van de vaste werknemers. Daarnaast worden de vrijwilligers geworven om activiteiten uit te voeren die zonder hen niet mogelijk zijn, zoals het geven van bijles, Engelse les of workshops aan moeders. Hierbij zijn de projecten afhankelijk van vrijwilligerstoeristen. De betekenis van de bijdrage van vrijwilligerstoeristen, voor zowel de lokale betrokkenen als henzelf, hangt af van de mate waarin de verwachtingen en behoeften van beide partijen overeenkomen en van de onderlinge communicatie, samenwerking en relaties.

Uit het vergelijkend perspectief van deze thesis blijken de verwachtingen en behoeften van beide partijen vaak te verschillen. Voor lokale betrokkenen is het vrijwilligerswerk betekenisvol als de vrijwilliger open staat voor de cultuur, ervaring en kwalificaties bezit en groot enthousiasme toont. De vrijwilligers hechten echter meer waarde aan het hebben van een leuke tijd, zonder Spaans te spreken of kwalificaties te hebben. Deze verschillen blijken de voornaamste reden voor moeilijkheden binnen de samenwerking. Zowel de projecten zelf als de tussenorganisaties kunnen deze discrepantie verminderen door vrijwilligerstoeristen duidelijk te informeren over de kwalificaties, regels en taken waaraan zij moeten voldoen om een positieve bijdrage te leveren, met duurzame effecten voor het project.

Voor duurzaam en effectief vrijwilligerstoerisme zijn verschillende aspecten van groot belang. Lokale projecten kunnen de effectiviteit van vrijwilligerstoerisme verbeteren door eisen te stellen aan de kwalificaties en verblijfsduur van vrijwilligers, maatregelen na te volgen om het welzijn van de kinderen te garanderen en vrijwilligers duidelijk te informeren over de behoeften van het project en het belang van deze kwalificaties en maatregelen. Door direct vrijwilligers te werven, waardoor de projecten minder afhankelijk zijn van tussenorganisaties, is deze effectiviteit beter na te streven. Door het stellen van eisen zullen de projecten meer gemotiveerde en vaardige vrijwilligers, met karakteristieken van de *deep volunteers*, aantrekken. Voor vrijwilligers is het daarnaast van belang om een flexibele en open houding aan te nemen ten opzichte van cultuurverschillen en enthousiasme te tonen

voor het werk. Op deze manier is het mogelijk voor vrijwilligerstoeristen om niet alleen zelf een positieve ervaring te hebben, maar ook een positieve en betekenisvolle bijdrage te leveren aan de ontvangende samenleving.

Literatuurlijst

Akintola, Olagoke

- 2010 What Motivates People to Volunteer? The Case of Volunteer AIDS Caregivers in Faith-Based Organizations in KwaZulu-Natal, South Africa.

Better Care Network

- 2014 Better Volunteering, Better Care. Collected viewpoints on international volunteering in residential care centres. Country focus: Guatemala.

Brown, Sally

- 2005 Travelling with a Purpose: Understanding the Motives and Benefits of Volunteer Vacationers. *Current Issues in Tourism* 8(6):479-496.

Callanan, M. en S. Thomas

- 2005 Volunteer tourism – Deconstructing volunteer activities within a dynamic environment. *In Niche Tourism. Contemporary issues, trends and cases.* Marina Novelli eds. Pp. 183-201. Elsevier Butterworth-Heinemann.

Caras Alegres

- 2014 Volunteer hand-out.
2014 Tips about volunteering at Caras Alegres.

Central Intelligence Agency

- 2014 The World Factbook, Guatemala. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gt.html>. Bezocht op 15-12-2014.

Chambers, Erve

- 2008 Can the Anthropology of Tourism Make Us Better Travellers? Special Issue, "Tourism and Applied Anthropologists", *NAPA Bulletin* 23(1):27-44.

Chen, Li-Ju en Joseph S. Chen

- 2010 The Motivations and Expectations of International Volunteer Tourists: A Case Study of "Chinese Village Traditions". *Tourism management* 32(2):435-442.

Clifton, Julian en Angela Benson

- 2006 Planning for Sustainable Ecotourism: The case for Research Ecotourism in Developing Country Destinations. *Journal of sustainable tourism* 14(3):238-254.

Cohen, Erik

- 1984 The Sociology of Tourism: Approaches, Issues, and Findings. *Annual Review of Sociology* 10:373-392.

Corti, Isabel Novo; Priscila Nogueira Marola en Manoel Bana Castro

- 2010 Social Inclusion and Local Development through European Voluntourism: A Case Study of the Project Realized in a Neighbourhood of Morocco. *American Journal of Economics and Business Administration* 2(3):221-231.

Czarnecki, Dorothea; Friederike Hertwig, Maike Lukow, Mechtild Maurer, Antje Monshausen, Christine Plüss en Corinna Rach

- 2015 From Volunteering to Voluntourism. Challenges for the Responsible Development of a Growing Travel Trend. *Voluntourism Policy Paper* 18.

Daldeniz, Bilge en Mark Hampton

- 2010 Charity-based Voluntourism Versus 'Lifestyle' Voluntourism: Evidence from Nicaragua and Malaysia. *Working Paper No. 211*, University of Kent.

Fischer, Edward F. en Carol Hendrickson

- 2003 Tecpán Guatemala: A Modern Maya Town in Global and Local Context. Colorado: Westview Press.

Giampiccoli, A. en Janet Hayward Kalis

- 2012 Tourism, Food and Culture: Community-Based Tourism, Local Food, and Community Development in Mpondoland. *Culture, Agriculture, Food and Environment* 34(2):101-123.

Green, Tyler; Heidi Green, Jean Scandlyn en Andrew Kestler

- 2009 Perceptions of Short-Term Medical Volunteer Work: A Qualitative Study in Guatemala. *Globalization and Health* 5(4).

Guttentag, Daniel A.

- 2009 The Possible Negative Impacts of Volunteer Tourism. *International Journal of Tourism Research* 11(6):537-551.

Hudman, Lloyd E.

- 1978 Tourism impacts: The need for regional planning. *Annals of Tourism Research* 5(1):112-125.

Ijzendoorn, van Rien

- 2014 Geen Vrijwilligers in Weeshuizen. *NVO Bulletin* 5:12.

Index Mundi

- 2014 GINI index – Central America en the Caribbean
<http://www.indexmundi.com/facts/guatemala/gini-index>. Laatst bezocht op 15/12/2014.

Instituto Guatemalteco de Turismo

- 2013 Boletín Anual Estadísticas de Turismo.
<http://www.inguat.gob.gt/media/boletines/boletin-anual-2013.pdf>. Laatst bezocht op 15/12/2014
- 2014 Boletín Estadístico de Turismo Tercer Trimestre.
<http://www.inguat.gob.gt/media/boletines/boletin-estadistico-tercer-trimestre-2014.pdf>. Bezocht op 15-12-2014.

Instituto Nacional de Estadística Guatemala

- 2014 Tema/Indicadores. Gobierno de Guatemala.
http://www.ine.gob.gt/index.php/estadisticas/tema-indicadores_. Laatst bezocht op 15/12/2014.

Lyons, K.D. en Stephen Wearing

- 2008 Journeys of Discovery in Volunteer Tourism. CAB international. Cambridge.

McGehee, Nancy Gard en Kathleen Andereck

- 2009 Volunteer Tourists and the “Voluntoured”: The Case of Tijuana, Mexico. *Journal of Sustainable Tourism* 17(1):39-51.

McIntosh, Allison J. en Anne Zahra

- 2007 A Cultural Encounter through Volunteer Tourism: Towards the Ideals of Sustainable Tourism? *Journal of Sustainable Tourism* 15(5):541-556.

Moreno, Josphine en Mary Ann Littrell

- 2001 Negotiating Tradition. Tourism Retailers in Guatemala, *Annals of Tourism Research* 28(3):658-685).

Norris, Ruth; J. Scot Wilber en Luís Oswaldo Morale Marín

- 1998 Community-based Ecotourism in the Maya Forest: Problems and Potentials. *In* Timber, Tourists and Temples: Conservation and Development in the Maya Forest of Belize, Guatemala and Mexico. R. B. Primack, D. B. Bray, H. A. Galletti en I. Ponciano, eds. Pp. 327-342. Washington: Island Press.

Okun, Morris A. en Amy Schultz

- 2003 Age and Motives of Volunteering: Testing Hypotheses Derived from Socio-emotional Selectivity Theory. *Psychology and Aging* 18(2):231-239.

Primeros pasos

- 2014 Where We Work. <http://www.primerospasos.org/where-we-work/>. Laatst bezocht op 15/12/2014.

Raymond, Eliza Marguerite en Michael Hall

- 2008 The Development of Cross-Cultural (Mis)Understanding Through Volunteer Tourism. *Journal of Sustainable Tourism* 16(5):530-543.

Roquist, Catrin

- 2013 No child's play. Respect for children's rights at tourist destinations.

Sardar, Ziauddin

- 1999 Development and the locations of Eurocentrism. *In* Critical Development Theory. Contributions to a New Paradigm. Ronaldo Munch en Denis O'Hearn, eds. Pp 44-63. New York: Zed Books Ltd.

Sin, Harnng Luh

- 2009 Volunteer Tourism – "Involve Me and I Will Learn"? *Annals of Tourism Research* 36(3):480-501.
- 2010 Who are we responsible to? Locals' tales of volunteer tourism. *Geoforum* 41:983-992.

Stronza, Amanda

- 2001 Anthropology of Tourism: Forging New Ground for Ecotourism and Other Alternatives. *Annual Review of Anthropology* 30:261-283.

Unicef

- 2011 With the best intentions – A study of attitudes towards residential care in Cambodia. http://www.unicef.org/cambodia/Study_Attitudes_towards_RC-English.pdf Laatst bezocht op 22/06/15.

Wearing, Stephen

- 2001 Volunteer tourism: experiences that make a difference. Wallingford: CABI Publishing.

Wearing, Stephen en Nancy Gard McGehee

2013a Volunteer tourism: A review. *Tourism Management* 38:120-130.

2013b *International Volunteer Tourism: Integrating Travellers and Communities.*

Wallingford, Oxfordshire, UK .

Woosnam, Kyle M. en Yoon Jung Lee

2011 Applying Social Distance to Voluntourism Research. *Annals of Tourism Research* 38(1):509-313.

**Resumen del Proyecto Bachelor Antropología Cultural
'Trabajo de Voluntario de los Turistas en Quetzaltenango'**

Nuestra tesis se enfoca al trabajo de voluntario de los turistas en cuatro proyectos diferentes en Quetzaltenango, Guatemala. El trabajo de voluntario en el extranjero se ha hecho muy popular para los turistas, sobre todo los turistas jóvenes y occidentales. Para muchos turistas el trabajo de voluntario es una forma atractiva para tener una experiencia especial, conocer otro país, su gente y su cultura y al mismo tiempo contribuir en la comunidad local de una manera que parece positiva. Sin embargo, la crítica hacia esta forma de turismo está aumentando desde hace un año. Por la mercantilización del trabajo de voluntariado de los turistas, que significa que muchos viajes de voluntarios son ofrecidos por organizaciones intermediarias y comerciales, los deseos de los voluntarios son muchas veces más respetados que las necesidades de la comunidad local. Una pregunta frecuente que en los medios y en la ciencia se hace es si “¿Los turistas trabajan como voluntarios para ayudar a la comunidad local o si es para su propia experiencia y desarrollo personal?”. A eso se le denomina el debate altruista vs. interés propio. Además, se critica la existencia de dependencia del oeste y que el trabajo de voluntario puede reforzar esa dependencia, de la mala calidad del trabajo de los voluntarios extranjeros que no tienen experiencia y de los problemas que el trabajo de voluntario puede causar en la confianza y el apego de los niños.

En la literatura científica, la perspectiva de los comunitarios sobre el trabajo de voluntario de los turistas ha sido muy poco estudiada, mientras ésta es sumamente importante para entender los efectos positivos y negativos de este trabajo para la comunidad local. Sin embargo, pensamos que estudiar la perspectiva de los voluntarios extranjeros es también interesante, para hacer una comparación de las dos perspectivas. Por eso nos hemos enfocamos en estos dos grupos: los comunitarios que están involucrados en cuatro proyectos en Quetzaltenango y los voluntarios extranjeros que trabajaron en estos proyectos en el período de nuestra investigación (de febrero a abril de 2015). Nuestra investigación se ha basado en la pregunta realizada a estos grupos : ‘¿Cuál es el contenido y qué significado tiene el trabajo de voluntario de los turistas en los proyectos locales en la

ciudad de Quetzaltenango, Guatemala?’.

Nuestros datos muestran que los voluntarios extranjeros no sólo vienen a Quetzaltenango para ayudar a la comunidad local. El interés propio, como el desarrollo personal, es más importante para ellos que el altruismo y a veces es su única motivación. Analizados los resultados de nuestra investigación podemos llegar a la conclusión de cual sea la motivación del voluntario, su motivación no influye el efecto de su trabajo al proyecto local. Hemos constatado que hay otros aspectos que son más determinantes para contribuir de una manera positiva en el proyecto y prevenir efectos negativos. El significado que el trabajo de voluntario de los turistas tiene, para la comunidad local y para ellos mismos, depende de las expectativas y necesidades de ambos grupos, su conocimiento sobre los posibles efectos negativos del trabajo de voluntario, su comunicación, colaboración y su interrelación.

El mayor problema para tener una óptima comunicación y buena colaboración entre los comunitarios y los voluntarios extranjeros es el idioma. Los comunitarios reconocen las dificultades, malentendidos o falta de comunicación, cuando los voluntarios no hablan el español. Los voluntarios extranjeros señalan que ellos también reconocen estos problemas, pero que también es posible comunicarse con señas. Ellos, los voluntarios, entienden que la comunicación sería más fácil si hablasen más español, pero son de la opinión que ese aspecto de la lengua no es muy determinante para realizar un buen trabajo. Es llamativo que algunos voluntarios extranjeros consideran el trabajo de voluntario como un medio para mejorar su español, y no consideran que el aprender el español supondría un medio para mejorar su trabajo de voluntario. Otro aspecto relevante en nuestra investigación es lo relacionado con la colaboración. Para que exista una buena colaboración sería necesario que los proyectos diesen la posibilidad y mostrasen interés por las dudas, preguntas e ideas de los voluntarios. Los voluntarios a su vez pueden contribuir en la colaboración al mostrar más iniciativa, consultar más con los empleados locales y tener una actitud más entusiasta. La mutua confianza, el respeto a la cultura del otro, y sus diferencias, y la intención de aprender del otro, son indispensables para tener una buena relación de igualdad y colaboración entre los voluntarios y los comunitarios involucrados en el proyecto.

Algunos voluntarios extranjeros piensan que es difícil estar abiertos a las diferencias culturales y no muestran respeto al contexto local del proyecto. Eso ocurre a veces, cuando las maneras del proyecto difieren mucho de las maneras a las que los voluntarios están

acostumbrados a trabajar o por las maneras que aprendieron ellos durante su formación. En nuestra investigación parece que el género de la persona y la edad afectan en la actitud de flexibilidad del voluntario. Los voluntarios jóvenes muchas veces buscan una forma segura para ir al extranjero y vienen por medio de una organización intermediaria grande. Parece que muchas veces los voluntarios jóvenes quieren hacer sólo las tareas que les gustan, como por ejemplo jugar con los niños. Las voluntarias femeninas generalmente tienen una expectativa mayor que los otros voluntarios, son menos flexibles y a veces quieren cambiar algo en la forma de trabajo del proyecto.

Para los voluntarios jóvenes y las voluntarias femeninas es muchísimo más importante que ellos estén muy bien informados por adelantado y antes de venir al proyecto para el trabajo de voluntario, para que conozcan las necesidades y el contexto del proyecto y de esa manera poder adaptarse mejor cuando estén presentes. La expectativa de los voluntarios sobre el trabajo muchas veces difiere de la realidad, por ejemplo porque piensan que solo van a trabajar directamente con los niños, mientras que muchas veces el proyecto necesita que ellos hagan otras tareas. Esta diferencia de expectativas radica principalmente en el resultado de la promoción que se hace del trabajo de voluntario. Las organizaciones intermediarias reclutan a la mayoría de los voluntarios para los proyectos locales que investigamos. Sin embargo, parece ser que estas organizaciones sobre todo quieren obtener beneficios y pocas veces tienen en cuenta las necesidades de los proyectos locales. Para estas organizaciones lo más importante es atraer a muchos voluntarios, informarles en sus respectivas páginas web que van a tener un viaje y una experiencia muy especial, y la posibilidad de ayudar a los niños en dos semanas y también la posibilidad de poder conocer el país. Muchas veces los voluntarios están mal informados sobre las tareas que van a hacer y los requisitos que se necesitan para poder contribuir eficazmente en el proyecto. Por la falta de colaboración con las organizaciones intermediarias, los voluntarios muchas veces son enviados sin consultar y los proyectos no eligen a los voluntarios más aptos para el trabajo.

Estas organizaciones no son las únicas que crean unas malas expectativas entre los voluntarios. Los proyectos locales a veces tampoco informan honestamente a los voluntarios sobre las necesidades y requisitos en su página web, en los documentos o en el contacto que se les envía por correo electrónico. Es importante que la dirección del proyecto, tanto antes como durante el trabajo de voluntario, se comunique claramente con el voluntario sobre la

forma en que éste puede realizar una contribución útil al proyecto. Tareas como estar en las clases, ayudar con la limpieza, cocinar o la administración. Si las expectativas de los dos grupos son las mismas, eso conllevará el que haya menos malentendidos y si esas expectativas se llevan a la práctica, los voluntarios estarán más motivados.

Además, encontramos algunos efectos del trabajo de voluntario de los turistas en Quetzaltenango. En general, los cuatro proyectos son independientes, porque pueden hacer sus actividades sin voluntarios extranjeros. Pero por las clases de inglés, que el Gobierno de Guatemala obliga en todas las escuelas primarias, dos de los proyectos dependen de los voluntarios extranjeros. Los empleados locales no hablan el inglés y muestran poca iniciativa o interés para aprenderlo. Las clases de inglés de los voluntarios no solo causan dependencia, sino que también son desestructuradas por el frecuente cambio de los distintos voluntarios.

Cada dirección es consciente de los posibles efectos negativos del trabajo de voluntario para los niños. Tanto los comunitarios como los voluntarios no reconocen los problemas de confianza o de apego de los niños. Los dos grupos informan a los niños sobre la salida de los voluntarios, para prepararlos emocionalmente. Los comunitarios piensan que es importante que los empleados fijos siempre estén presentes y sean los responsables de los niños para que los niños tengan estabilidad. Sin embargo, ningún proyecto tiene reglas o normas sobre la manera en que los voluntarios deberían de tratar a los niños o tiene o exigen requisitos para los voluntarios, como por ejemplo un período mínimo de estancia, tener experiencia en el trabajo con niños o el disponer de un Certificado de Buena Conducta.

Estos resultados generales son seguidos por consejos específicos por proyecto (anexo 2), para optimizar el uso de los voluntarios y prevenir los posibles efectos negativos. Finalmente, formulamos consejos generales para los voluntarios (anexo 3), para facilitar una mejor preparación para su trabajo en el extranjero.

Bijlage 2: Consejos para los cuatro proyectos

A Life Changing Experience?

La perspectiva de voluntarios y la comunidad local sobre el trabajo de voluntarios en Xela

Fortalezas de Caras Alegres (importante para mantener) con respecto a aprovechar los voluntarios:

- *Tener una persona occidental en la organización*
Los voluntarios pueden comunicarse con Irma en inglés o en holandés cuándo hay confusiones. Además, ella entiende las diferencias culturales entre los empleados locales y los voluntarios y puede mediar y explicar cosas de la cultura guatemalteca en el caso de que sea necesario.
- *Trabajar de voluntario en Caras Alegres es gratis*
Hace más o menos un año hubo una discusión en los medios sobre el trabajo de voluntario que muchas veces ha sido como un negocio, en la que los voluntarios pagan mucho dinero a una organización para hacer un viaje de trabajo de voluntario. De esta manera, los deseos de los voluntarios a veces son más considerados que las necesidades del proyecto porque Caras Alegres es accesible sin pagar y no es parte de un negocio comercial. Los voluntarios por eso estarían más abiertos a ajustarse a las necesidades de la comunidad local. Además, al ser el acceso gratuito previene que el proyecto reciba solamente a un voluntario por el dinero y no por sus capacidades.
- *Los voluntarios ayudan a las maestras / niñeras (son asistentes)*
Los empleados guatemaltecos forman una base constante para los niños, mientras los voluntarios ayudan con las cosas en las que los empleados necesitan ayuda. Las maestras siempre son las personas más responsables e importantes para los niños y dan las clases. Eso es bueno, porque ellos conocen a los niños y saben que cosas son buenas (o no son buenas) para ellos. Además, los niños necesitan constancia. Porque los voluntarios hacen cosas como escribir la tarea por ejemplo, las maestras tienen más tiempo y atención para los niños. En los descansos los voluntarios pueden enfocarse a los niños y darles amor.
- *El proyecto previene dependencia*
Caras Alegres trata de prevenir dependencia en todas las maneras y está estimulando la autonomía de las familias que llevan a sus niños a la escuela. La ayuda (el patrocinio) de los voluntarios precedentes tampoco es dado sin compromiso; por todo tiene que haber algo a cambio para estimular el desarrollo de las familias.
- *Guiar a los voluntarios en Las Rosas y visitar a unas familias*
La caminata con los voluntarios al inicio de su trabajo es muy buena y importante. De

esta manera, los voluntarios tienen más conocimiento de la situación de los niños, de la que a veces no se dan cuenta del ambiente positivo que forma Caras Alegres de puertas adentro. Además, el tener este conocimiento puede ayudar a que los voluntarios estén más dedicados con su trabajo y puede motivarlos para recaudar fondos.

- *Muchos contactos para recibir voluntarios*
Por todos los contactos de Caras Alegres (escuelas de español, Entremundos, otras organizaciones, contactos en Holanda, etc.) casi siempre hay un constante flujo y suficientes voluntarios para que trabajen en el proyecto.

Consejos para aprovechar óptimamente las posibilidades que ofrecen los voluntarios

- *Formular más requisitos*
En nuestra opinión, Caras Alegres puede formular más requisitos para los voluntarios que quieren trabajar en el proyecto. Durante los dos meses de nuestra presencia, había muchos voluntarios. Nosotros pensamos que había demasiados, porque a veces los voluntarios no se sentían muy útiles y dedicados. Muchos voluntarios no hablaban español y eso hace que sea difícil para los empleados el comunicarse con ellos para de ese modo aprovechar su ayuda de una buena manera. Además, sería mejor pedir a los voluntarios una estancia mínima de un mes y medio. Pensamos que es muy importante comunicar con claridad sobre las cosas que son buenas para los niños. Caras Alegres parece un ejemplo típico de un proyecto en donde es posible venir para una(s) semana(s) para abrazar a los niños y tomar muchas fotos para su Facebook. Pero eso no ayuda al proyecto y para los niños es más difícil y complicado porque primero reciben mucha atención de un voluntario y poco después deben despedirse muy rápidamente. Por el hecho de que Caras Alegres tiene muchos contactos y posibilidades para obtener voluntarios, puede seleccionar y rechazar a los voluntarios que no sean aptos para contribuir al proyecto (por ejemplo cuándo vienen para solo unas semanas). Eso sería mejor para el proyecto y para los niños.

Requisitos importantes:

- *Disponibilidad durante un período largo: un mes y medio estaría bien pero la preferencia debería ser por un periodo más largo.*
Más constancia con respecto a los voluntarios facilita una colaboración mejor con los empleados, clases más estables para los niños y una dedicación más grande de los voluntarios (que conocen mejor el proyecto y sus necesidades).
- *Trabajar con menos voluntarios al mismo tiempo.*
Si los voluntarios trabajan por un período más largo, el proyecto necesitará menos voluntarios, debido a que ellos estarían acostumbrados al trabajo y podrían contribuir más.
Cuatro voluntarios por la mañana serían suficiente (2 en guardería, 1 en kínder y 1 en párvulos) y por la tarde también cuatro, o tres (2 en guardería y 1 o 2 con los jóvenes).
- *Hablar bastante bien español para comunicarse.*
Por supuesto los voluntarios no necesitan hablar mucho español para abrazar a los niños en las pausas, pero para entenderlos bien es necesario hablar bastante bien el español. Además, eso es importante para poder colaborar

con los empleados y para prevenir confusiones. Los voluntarios tienen que entender que es importante aprender el idioma para su colaboración y contribución en el proyecto. Las clases de español pueden ser caras, pero también hay otras opciones como el Duolingo app, con lo que ellos pueden aprender la base de español antes de venir a Guatemala. Además, sería posible hacer un documento pequeño con algunas palabras que son útiles en las clases y darlo a los voluntarios, como una preparación al trabajo específico. Las maestras pueden informarles las palabras que más usan durante las clases.

- *Mejorar la página web*

La página web sólo está disponible en holandés en este momento. Además, no contiene mucha información sobre las posibilidades para el trabajo de voluntario. Tampoco la página en Facebook contiene esa información. Ahora hay muchos voluntarios que vienen por medio de otras organizaciones, pero sería mejor si Caras Alegres obtiene más voluntarios por sí mismo, porque de esta manera sería posible informarles directamente sobre las cosas importantes. Entonces sería más fácil pedir requisitos y explicar la razón de la exigencia de los requisitos para el buen resultado del proyecto. Un practicante podría mejorar la página web, o un voluntario sin experiencia con el trabajo con niños podría trabajar en eso. Muchos jóvenes tienen conocimiento del internet y pueden ayudar en eso de una manera creativa.

- *La información*

A pesar de la información amplia que Caras Alegres envía a los voluntarios, muchos voluntarios tienen otras expectativas de su trabajo antes de venir aquí. Especialmente los voluntarios más jóvenes piensan muchas veces que ellos pueden cambiar cosas y contribuir mucho en la mejora de la situación de los niños o vienen principalmente para abrazar a los niños (el estereotipo del trabajo de voluntario con niños). No sabemos si la información de Caras Alegres es enviada también a los voluntarios que vienen con otras organizaciones, o sólo a los voluntarios que el proyecto obtiene a sí mismo. Además, es importante incluir información sobre los problemas posibles del trabajo de voluntario con niños. Por ejemplo, los voluntarios que prefieren un niño sobre otros, y le dan más atención. Eso afecta mucho a los sentimientos de los otros niños. Better Care Network (www.bettercarenetwork.org) es un ejemplo de una organización que presta mucha atención a este tema.

- *Reuniones cada semana*

Para la comunicación entre la dirección, los empleados y los voluntarios (y entre los diferentes voluntarios) sería bueno realizar una reunión cada semana, en la que sería posible hablar sobre las tareas de cada persona, dificultades, si hay comprensión mutua, etc. También todos pueden compartir ideas nuevas (o mejores) con los otros. La presencia de Irma sería importante en las reuniones, porque ella entiende las diferencias culturales y eso podría prevenir confusiones. En este momento muchas veces los voluntarios no saben exactamente que tareas necesitan o pueden hacer. Eso podría ser consultado en las reuniones.

- *Pedir un Certificado de Buena Conducta de los voluntarios*
En su trabajo con los niños es muy importante que los voluntarios sean confiables. A veces han pasado incidentes de abuso en proyectos con niños y una manera simple y confiable para reducir el riesgo sería pedirlos un Certificado de Buena Conducta (Inglés: Certificate of Good Conduct. Holandés: Verklaring Omtrent Gedrag (VOG))
- *Aprovechar las capacidades de los voluntarios*
Para aprovechar óptimamente la ayuda de los voluntarios, es importante tener en cuenta sus capacidades. Trabajar como voluntario en el extranjero es muy popular entre los jóvenes en estos tiempos. Muchas veces ellos no tienen experiencia o conocimiento de trabajar con niños o enseñar. Para poder contribuir al proyecto y saber lo que es bueno para los niños, es muy importante para estos voluntarios comunicarse en una reunión con los empleados, que están calificados y tienen mucha experiencia. La mayoría de los jóvenes tienen mucho conocimiento del internet y tecnología y pueden contribuir en actualizar la página web o la página de Facebook de Caras Alegres. Además, es importante crear conciencia entre los voluntarios (jóvenes) que al proyecto beneficiaría mucho una recaudación de fondos. Hay diferentes páginas web (por ejemplo <https://www.crowdrise.com>) para recaudar fondos durante la estancia en Guatemala. Otra idea es buscar más practicantes extranjeros. Ellos por ejemplo podrían trabajar en marketing y promoción, que podría ayudar a obtener fondos, pero también en el Camino a la independencia, o podrían traer ideas sobre otras formas de enseñar. Caras Alegres ya tiene en cuenta el nivel de español de los voluntarios a la hora de distribuirlos, pero es posible aprovecharlos en maneras más creativas, por ejemplo también en tareas no relacionadas directamente con los niños.
- *Recibir grupos grandes*
Cada vez hay más y más grupos grandes que hacen trabajo de voluntario por un periodo corto, como parte de un viaje organizado a Guatemala. Estos grupos son ejemplos típicos del trabajo de voluntario que está siendo una forma de turismo (y negocio). Entendemos que muchas veces estos grupos posibilitan obtener fondos, pero es necesario tener siempre en cuenta el bienestar de los niños. Si Caras Alegres quiere recibir un grupo de esos, es importante que estos voluntarios no trabajen directamente con los niños. Ellos pueden ayudar en otras tareas como pintar, limpiar y cocinar, y serían adecuados para organizar proyectos como una excursión con los niños o en recaudación de fondos.

A Life Changing Experience?

La perspectiva de voluntarios y la comunidad local sobre el trabajo de voluntarios en Xela

Fortalezas de EDELAC (importante para mantener) con respecto a aprovechar los voluntarios:

- *La primera semana*
Es una buena idea que los voluntarios puedan conocer el proyecto, el ambiente y las clases diferentes en la primera semana. El voluntario puede acostumbrarse y después de una semana sabría mejor en qué tareas, en qué lugar, sería apto.
- *La colocación de los voluntarios*
Después de la primera semana, el voluntario y la dirección pueden decidir juntos donde va a trabajar el voluntario. Es bueno que EDELAC tenga en cuenta la preferencia del voluntario, porque él estará más dedicado cuándo se sienta bien con su trabajo. También estaría bien si el voluntario no tiene una preferencia y si la dirección les recomienda trabajar en un lugar para conseguir la base del español, la educación, cargo de trabajo, y/o otras capacidades. Sin embargo, sería bueno que la dirección considerara estas capacidades también cuando el voluntario tenga una preferencia y siempre teniendo en cuenta las necesidades del proyecto y lo mejor para los niños.
- *Trabajar de voluntario en el proyecto es gratis*
Hace más o menos un año hay una discusión en los medios sobre el trabajo de voluntario que muchas veces ha sido como un negocio, en el que los voluntarios pagan mucho dinero a una organización para hacer un viaje con trabajo de voluntario. De esta manera, los deseos de los voluntarios a veces son más considerados que las necesidades del proyecto. El hecho de que EDELAC es accesible sin pagar, eso conlleva que no es parte de un negocio comercial. Por esa razón los voluntarios serían más flexibles al hora de ajustarse a las necesidades de la comunidad local. Además, el acceso gratuito prevendría que el proyecto recibiese únicamente voluntarios solamente por el dinero y no por sus capacidades.
- *Los voluntarios (sólo) ayudan a los maestros (son asistentes)*
Los empleados guatemaltecos forman una base constante para los niños, mientras que los voluntarios ayudan en las cosas en las que los empleados necesiten ayuda. Los maestros siempre deben ser las personas más responsables e importantes para los niños y que den las clases. Eso estaría bien, porque ellos conocen a los niños y las cosas que son buenas (o no tan buenas) para ellos. Además, los niños necesitan tener constancia. Si los voluntarios hacen cosas como escribir la tarea, etc. los maestros tendrían más tiempo y atención para los niños. En los descansos los voluntarios

podrían enfocarse más a los niños.

- *Las reuniones con los voluntarios cada semana*
Hemos visto que en general, la comunicación entre el proyecto y los voluntarios es muy importante para poder aprovechar la ayuda óptima de los voluntarios. Estaría bien que EDELAC organizase una reunión cada jueves para comunicarse con los voluntarios sobre las actividades, tareas, problemas, ideas, etc. Las posibilidades para mejorar la comunicación serían incluir a los maestros que trabajan con los voluntarios en la reunión y estimular a los voluntarios a contar más sobre sus experiencias (también cuándo no ellos hablen mucho el español).
- *Los fondos de Quetzaltrekkers*
Los fondos de Quetzaltrekkers forman una fortaleza del proyecto, porque son ingresos bastante seguros y pueden prevenir el tener una demasiada dependencia de otras organizaciones. La organización de Quetzaltrekkers funciona bien y atrae a muchos voluntarios entusiastas.
- *Los voluntarios pueden hacer promoción del proyecto*
Los voluntarios de una parte de EDELAC también conocen a las dos otras partes. Después de su regreso, ellos hablan con sus amigos y familias sobre sus experiencias y a veces incitan a otras personas a trabajar también como voluntario en la escuela, el hogar, o Quetzaltrekkers.

Consejos para el aprovechamiento óptimo de las posibilidades que ofrecen los voluntarios.

- *Manejar los requisitos de los voluntarios mejor*
Hay requisitos para los voluntarios, pero no son muy formales o estrictos. La dirección prefiere trabajar con voluntarios que están disponibles por un periodo de 3 meses o más y que hablan bastante el español. Pero muchas veces vienen voluntarios solo para algunas semanas o voluntarios que hablan muy poco el español. Estaría bien ser más estricto a la hora de pedir los requisitos de los voluntarios y rechazar voluntarios que no parezcan aptos.
 - El período mínimo de 3 meses o más sería una idea muy buena. De esta manera habría más constancia para los niños y habría voluntarios que estarían más acostumbrados y dedicados al proyecto. Además, sería bueno para la colaboración con los empleados, que pueden acostumbrarse también a los voluntarios. Cuándo EDELAC quiera recibir a un voluntario por un periodo más corto, estaría mejor si el voluntario no trabajase directamente con los niños, pero por ejemplo en ayudar en otras tareas como pintar, limpiar, cocinar o organizar proyectos como una excursión para los niños o en una recaudación de fondos.
 - Hablar bastante el español es necesario para poder comunicarse y colaborar con los empleados y los niños del proyecto. También facilita el intercambio de ideas en las reuniones. A veces puede ser difícil asegurarse por adelantado del conocimiento de español del voluntario antes de que venga. Sería posible pedir una prueba o un certificado de las clases de Español, pero no siempre las tienen. Lo más importante es informar a los voluntarios sobre la

importancia de hablar el idioma para poder contribuir idóneamente al proyecto. También sería posible informales (por adelantado, en un correo) que cuando su español resultase ser insuficiente, necesitarían tomar clases en Xela para poder trabajar en el proyecto.

- La afinidad con los niños y la enseñanza.

Es muy importante que los voluntarios tengan afinidad con los niños y con enseñanza. De esta manera se sentirían bien en el proyecto y estarían más motivados y dedicados. También sería preferible que ellos tuviesen experiencia en trabajar con niños. Si no tienen experiencia con eso, es mejor que ellos sólo hagan tareas como escribir la tarea y ayudar al maestro, y no tener mucha responsabilidad sobre los niños. También estaría bien el pensar en otras tareas que puedan hacer los voluntarios, como actualizar la página web, ayudar con la limpieza, etc.

- *Informar mejor a los voluntarios antes de que vengan.*

Sería bueno enviar a los voluntarios un documento con consejos sobre su trabajo de voluntario en EDELAC y sobre el trabajo con los niños. Entendemos, por ejemplo, que es importante que los voluntarios estén abiertos a entender la cultura guatemalteca y las diferencias con las escuelas en los países de los voluntarios. Estaría bien el informar a los voluntarios sobre eso. Pueden aconsejarles leer un poco sobre el contexto de Guatemala antes de venir aquí. También sería una idea guiar a los voluntarios en Las Rosas y mostrarles un poco las vidas de los niños. Finalmente, estaría bien si ellos leyese los artículos sobre la discusión reciente en los medios sobre el trabajo de voluntario con los niños y las posibles dificultades. De esta manera ellos podrían prevenir hacer cosas que no son buenas para los niños, como el tener demasiado cariño. Better Care Network (www.bettercarenetwork.org) es un ejemplo de una organización que presta mucha atención a este tema.

- *Cooperación con Caras Alegres*

Sus vecinos. Muchas veces los mismos niños que han estado allí en la escuela, ahora van a su escuela, por lo que sería eficaz el formar una alianza/colaboración. Ambas apoyan a las familias, por lo que sería útil si esto se hiciese en consulta, para que ustedes no apoyen a las mismas familias y para que se distribuyan equitativamente. Eso también sería eficaz a la hora de utilizar los voluntarios. Ambas organizaciones recibieron muchos voluntarios, pero quizás Caras Alegres tiene más voluntarios que tienen la capacidad de enseñar Inglés y ustedes tienen registros de voluntarios que son más aptos para trabajar con niños pequeños. Por esas razones podría ser un buen intercambio.

- *La posibilidad para los voluntarios de recaudar fondos durante su trabajo en EDELAC:*

Los voluntarios no participan mucho en la recaudación de fondos. Para fomentar esto, la gira del barrio donde los niños viven, se ha mencionado antes, podría ser una buena idea. De esta manera ustedes conectarían más a los voluntarios a su proyecto. Además, se puede mencionar esto en la lista de consejos para los voluntarios. Ustedes no necesitan pedir dinero, pero pueden explicar a los voluntarios de que los fondos son importantes y pueden buscar juntos un objetivo

sostenible. En este momento hay una gran variedad de sitios que permiten la recaudación de fondos durante su trabajo. Ellos podrían obtener donaciones (por ejemplo para un objetivo especial o una actividad o algún material específico) de sus amigos y familias en su país, después de compartir sus historias, fotos, videos, etc. con ellos en una página. (por ejemplo: <https://www.crowdrise.com>)

- *Pedir un Certificado de Buena Conducta de los voluntarios*

Por el hecho de que ellos trabajan con niños y tienen mucha libertad para hacer actividades con ellos, es importante saber que los voluntarios son confiables, para prevenir el abuso por ejemplo. (En Inglés: Certificate of Good Conduct)

A Life Changing Experience?

La perspectiva de voluntarios y la comunidad local sobre el trabajo de voluntarios en Xela

Fortalezas de MatiGol (importante para mantener) con respecto a aprovechar los voluntarios:

- *La comunicación*
Las reuniones cada semana, consulta con los voluntarios antes de las clases (¿qué va a hacer cada persona?), posibilidades para discutir, el interés en ideas y la cultura de los otros.
- *El intercambio*
Aprender de los otros (formas de enseñar, juegos, Inglés/Español), ayudarse mutuamente y colaborar.
- *La constancia de Seis y Pyppo*
Para los niños es importante tener una relación constante con Seis y Pyppo y poder confiar en ellos, especialmente cuando los voluntarios vienen y se van. Seis y Pyppo sabe lo que es mejor para el proyecto, toman las decisiones y acompañan a los voluntarios. Los voluntarios ayudan, no tienen mucha responsabilidad, pero tienen muchas posibilidades para las iniciativas propias.
- *La motivación de Seis y Pyppo*
Quiere hacer todo lo que es posible para el proyecto y aprovechar lo más posible el tiempo y la ayuda de los voluntarios. Eso es bueno para el proyecto y también para los voluntarios, que se sientan útiles y estén motivados por la misma causa.
- *Las capacidades de los voluntarios*
Experiencia con deporte o niños, colaboradores, entusiastas y responsables.
- *El conocimiento de los voluntarios sobre el contexto de Guatemala y la discusión reciente sobre los efectos del trabajo de voluntario con los niños*
Los grupos de Commundo han recibido clases sobre la cultura, historia, problemas socio-económicos, etc. También han recibido información de Commundo sobre las críticas con respecto al trabajo de voluntario con los niños (el sitio de www.bettercarenetwork.com por ejemplo). Eso también estaría bien para los voluntarios que vengan en el futuro con otras organizaciones. De esta manera ellos

tendrán más conciencia del contexto y de los problemas potenciales y pueden reconocer mejor lo que es bueno para el proyecto y para los niños.

Consejos para aprovechar óptimamente las posibilidades de los voluntarios

- *Usar las ideas de Seis y Pyppo sobre qué cosas son las mejores para el proyecto:* Seis y Pyppo tienen muchas ideas buenas sobre el ideal para el proyecto y los niños, quieren hacer lo mejor posible para el proyecto y piensan sobre posibilidades de mejora. Es importante usar esas ideas y comunicarlas con claridad a los contactos de los voluntarios nuevos (escuelas, organizaciones, etc.). Ellos tienen que entender qué aspectos relacionados a los voluntarios son importantes para poder contribuir en MatiGol, tal como la disponibilidad durante un periodo largo y el hablar español. Tiene que ser posible el rechazar a un voluntario que no parezca apto (por ejemplo cuando solo viene para una semana), para eso se le debe explicar al voluntario que de esa manera no podrá contribuir mucho al proyecto. Es importante que las organizaciones y coordinadores de voluntarios tomen en cuenta las necesidades del proyecto y sepan las preferencias o requisitos. Porque la ayuda de solo un voluntario ya es suficiente, probablemente será posible hacer demandas (requisitos) de un voluntario nuevo. Si los nuevos contactos pueden conseguir voluntarios para MatiGol, sería posible (y bueno) ciertamente el exigir requerir esos requisitos.

Los aspectos importantes de los voluntarios para contribuir según Seis y Pyppo son:

- Disponibilidad durante un periodo largo: 6 meses sería bueno, 8-10 ideal. Para los niños es bueno tener más continuidad, para ser menos difícil para ellos acostumbrarse a los diferentes voluntarios y entender quienes son, qué hacen y cuándo se van.
- Hablar bastante español
Facilita una buena comunicación con Seis, Pyppo y los niños y ayuda a los voluntarios en las clases de Inglés. Por la colaboración con las escuelas de español será más fácil tener voluntarios que hablen español. También los voluntarios podrían aprender la base ya en su país, por ejemplo con la ayuda del app Duolingo, que no toma mucho tiempo.
- Experiencia en enseñar
- Afinidad con deportes y los niños
- Estar abierto al contexto guatemalteco.
Es importante saber que algunas cosas pueden ser muy diferentes que en el país de procedencia del voluntario y no mirar a la situación solo de su perspectiva propia, pero en el contexto de aquí.
- Trabajar con 1 o max. 2 voluntarios al mismo tiempo
En total podrían trabajar más voluntarios en MatiGol en un periodo, pero distribuidos en los 4 días y/o en las mañanas y las tardes. *La posibilidad de usar el internet más, para buscar voluntarios adecuados:*

Además de establecer contactos con universidades (para voluntarios guatemaltecos), escuelas de español, embajadas o organizaciones internacionales (para voluntarios extranjeros), el sitio o la página de Facebook sería una buena posibilidad para alcanzar y encontrar voluntarios que cumplan los requisitos. Tal vez uno de los futuros voluntarios tenga conocimiento de los sitios o promoción y podría ayudar con eso (por ejemplo hacer la página web más fácil de encontrar en el Internet).

- *La posibilidad de buscar practicantes universitarios de Xela o del extranjero:*
Tal vez MatiGol pueda buscar la ayuda de los estudiantes de educación física que necesitan hacer prácticas (obligatorias) para 6 meses o un año. En Europa es muy popular hacer las prácticas en el extranjero. Para las clases de inglés la escuela podría buscar estudiantes de formación de maestros.

- *Las posibilidades para los voluntarios de contribuir en efectos más sostenibles:*
Los voluntarios pueden hacer más contacto con los voluntarios procedentes de MatiGol, para saber si los nuevos voluntarios pueden continuar con las ideas, clases, juegos o proyectos de ellos. Particularmente para las clases de inglés sería bueno e importante saber lo que enseñaron los voluntarios anteriores.

Más sostenible será enseñar inglés a los maestros de la escuela, para que ellos finalmente puedan continuar las clases sin la dependencia de los voluntarios.

- *La posibilidad para los voluntarios de recaudar fondos durante su trabajo en MatiGol:*
Por ejemplo por medio del Internet ellos podrían obtener donaciones (por ejemplo para un objetivo especial, como un actividad o algún material específico) de sus amigos y familia en su país, después de compartir sus historias, fotos, videos, etc. con ellos en una página web. Antes de la llegada a Guatemala es más difícil recaudar fondos por los voluntarios, porque ellos tienen poco conocimiento del proyecto y menos motivación, y después de regresar a sus países también es más difícil, por que rápidamente están ocupados de nuevo con su vida real (trabajo, estudios, etc.).

- *Pedir un Certificado de Buena Conducta de los voluntarios*
Porque ellos trabajan con niños y tienen mucha libertad para hacer actividades con ellos, es importante saber que los voluntarios son confiables, para prevenir abuso por ejemplo. (En Inglés: Certificate of Good Conduct. En Holandés: Verklaring Omtrent Gedrag (VOG))

A Life Changing Experience?

La perspectiva de voluntarios y la comunidad local sobre el trabajo de voluntarios en Xela

Fortalezas de Fundal (importante para mantener) con respecto a aprovechar los voluntarios:

- *El proyecto está bien organizado y es muy relevante*
Paredes adentro en Fundal existe un buen ambiente y parece que todos los niños y los padres son muy felices con la existencia de la organización. Todos los empleados están bien entrenados y parece que tienen placer con su trabajo. También hay muchas practicantes que están estudiando fisioterapia y pueden ayudar con las clases física de los niños.
- *La primera reunión*
En la primera reunión con los nuevos voluntarios, les informan bien sobre el proyecto y todo lo que hacen allí. También guían bien a los voluntarios por el edificio, para ver y pasar la experiencia que ustedes hacen.
- *Las clases de lenguaje de señas*
Por las clases de lenguaje de señas los voluntarios se sienten más seguros sobre su trabajo con los niños que no pueden oír o hablar. También es importante que los voluntarios saben cómo comunicarse con los niños que son sordomudos y el que sepan cómo se sienten.
- *Los talleres con las mujeres*
En los talleres los voluntarios pueden expresar su creatividad y tienen mucha libertad. A veces, y especialmente en el comienzo, puede ser un poco difícil para los voluntarios el decidir lo que van a hacer en los talleres, entonces podría ser una idea el comunicarse más con los voluntarios sobre lo que es bueno para las mujeres.

Consejos para aprovechar óptimamente las posibilidades de los voluntarios

- *Hay muchas personas que están trabajando en el proyecto*
Además de los 10 empleados permanentes, también hay 9 practicantes que están trabajando con los niños. Desde hace un tiempo también hay un practicante para hacer los talleres con las mujeres. Pensamos que cuatro voluntarios más sería demasiado. A veces hay personas que no pueden hacer algo, porque no hay tareas para cumplir. También pensamos que los practicantes y obviamente los empleados saben lo que es mejor para los niños y lo que es eficaz para enseñar a los niños durante las clases de deporte. Para los voluntarios puede ser posible el ayudar en las

clases, pero no organizar las actividades, porque ellos no tienen experiencia.

Si Fundal todavía desea recibir voluntarios, es muy importante que tenga requisitos/condiciones a la hora de elegir a las personas adecuadas para trabajar en este proyecto. Los siguientes requisitos son importantes:

- Voluntarios que tienen un nivel razonable de español. Para comunicarse con los otros empleados y con las madres durante los talleres es muy importante que ellos hablen el español.
 - Disponibilidad durante un periodo largo: 2 meses sería bueno, 4-6 ideal. Para los niños sería bueno para tuviesen más continuidad, para ser menos difícil para ellos acostumbrarse a los diferentes voluntarios y entender quienes son, qué hacen y cuando se van.
 - Experiencia en trabajar con niños con sordoceguera y discapacidad múltiple. Por los niños es muy importante que los voluntarios tengan experiencia con este trabajo, porque queremos que los niños sean tratados bien. Si un voluntario va a trabajar con las mujeres es muy importante que el voluntario sea muy creativo.
 - Trabajar con 1 o máx. 2 voluntarios al mismo tiempo, porque ya hay muchas otras personas trabajando y no hay bastante niños para que todos estén ocupados. También estaría mejor si los voluntarios trabajasen en el proyecto cada día, en lugar de dos días por semana, porque ellos podrían conocer mejor y más rápidamente a los niños y también a los empleados.
 - Estar abiertos al contexto guatemalteco.
Es importante saber que algunas cosas pueden ser muy diferentes que en el país de procedencia del voluntario y no mirar a la situación solo desde su propia perspectiva, sino desde el contexto de aquí.
- *Para mejorar la comunicación entre los voluntarios y los empleados locales*
Para tener más claridad sobre el trabajo y sobre las necesidades de los niños nos parece adecuado el tener una reunión cada semana para hablar sobre lo que hacen bien los voluntarios y lo que no tan bien. Sería mejor y deseable que los empleados que trabajan con ellos también estén en esa reunión, porque ellos saben lo que ocurre cuando están trabajando.
 - *Pedir un Certificado de Buena Conducta de los voluntarios*
Porque ellos trabajan con niños y tienen mucha libertad para hacer actividades con ellos, es importante saber que los voluntarios son confiables, para prevenir abusos por ejemplo. (En Inglés: Certificate of Good Conduct. En Holandés: Verklaring Omtrent Gedrag (VOG))

TIPS FOR VOLUNTEERS WORKING WITH CHILDREN

Speak Spanish

You should be aware that language is the main communication tool, even though you are working with kids and you think just playing is enough. The communication with the local staff is just as important and most of the time their only language is Spanish. Besides taking Spanish classes in Xela, you can prepare yourself in your home country with many free internet courses or apps, such as DuoLingo.

Be aware of your strengths, but also your limitations. Did you complete any education related to working with children, you should help the caregivers. If you did a language course? You should teach English. Think about what you're good at and find a way to use this in the project. You can also think of doing administrative work, marketing work, paint a wall, sports or be creative with children. Choose a project that fits you and that you will like to do for a while. But keep in mind that volunteer work is not only fun work, but is about what the project and the local community needs. If they for example need help cleaning, don't complain and just do what is asked.

Be aware that you will not be the leading figure in working with the kids

There are local workers who know the kids best and who are stable factors in their lives. It is important to realize that you are only there for a short time and to assist in the tasks of the local workers. If you come in contact with an organization that gives you the task of the main caregiver, don't go there, it will only harm the children.

Do not make promises to children, local staff or other people you meet in the community you cannot keep.

This will lead to distrust and could also ruin the experience for other volunteers

Respect cultural differences

It is probably a totally different culture than the one in your home country, and you should be flexible in approaching this. Try to inform yourself about the country and culture before you go, so you will understand everything that will happen in the local community a bit better. There may be an aspect of the culture that seems negative to you, but try not to judge this difference. Try to observe them in a objective way and try to find out why things are the way they are. You can also discuss the differences with the local staff, but always do this in a respectful and equivalent way.

Duration of your stay

If you are only there for a short period (less than a month) it is not recommended to work intensively with the children, because stability is important for them, especially because most of the kids you will be working with don't have a normal home situation like you do. So always find an activity that fits the duration of your stay. If you're there for a short time you can maybe paint a wall or help cooking for example. Also keep in mind that it's always better to stay there for a longer time, also for yourself, as it will take a while to get used to the project.

Read and/or watch documentaries about volunteer work with children and volunteer tourism.

To reduce the negative effects of volunteer work it is important that volunteers are aware of these. At the moment it is a hot topic so it will be easy to find trustful media about this. (www.bettercarenetwork.org is an example of a website and it provides a lot of articles/documentaries).

Fundraising

Be aware that besides your activities in the project, you can also help a lot by doing a fundraising. There are loads of websites that allow you to do a fundraising while you're abroad (<https://www.crowdrise.com> is an example). After working there for a while you maybe know a good goal to spend money on. Always discuss with the organization in which way it would be best to spend the money. Think about something that will support the community in a sustainable way, something that they can use to develop themselves for example.

Take responsibility

Don't think that you are not responsible for your tasks because you are working there without salary. If you sign up to work there for a few months people will count on you and it is important that you fulfil your tasks with responsibility.

Talk about insecurities

If you don't feel confident about how you are working with the children or about other tasks, speak about your insecurities with the local staff. They know how to work with the kids and what is best for them. This is also why speaking Spanish is so important.

Get in direct contact with the organization

Try to contact the organization of a project directly, without a volunteer tourism organization as a mediator. The organization of the project knows best what they need to sustain development in the project and what could cause negative projects for the local community. Volunteer tourism organizations tend to commercialize volunteer work and often ask a lot of money for their work, which will not go to the local community. Rather spend this money on a sustainable goal in the project or on Spanish classes to prepare yourself in the best way possible for the work.

Respect the privacy of the children and the staff

Do not place traceable information or pictures on Facebook, other websites or blogs.